

ОДБРАНА

АРСЕНАЛ
42

Интервју

*Бригадни генерал
др Митар Ковач*

Знање - сила успеха

Подофицирски кор **Борба
за позицију**

putovanje

BEZ GRANICA

Lasta

EUROLINES

LASTA info centar • 011/3348-555

www.lasta.co.yu • www.lasta-turizam.com

SNAGA INTEGRACIJE

Bulevar umetnosti 2, 11150 Beograd - SERBIA • Phone: (+381 11) 222 4444, Fax: (+381 11) 222 4599
e-mail: fdsp@eunet.rs • www.yugoimport.com

37. Međunarodni sajam

112 EXPO

Zaštita od požara, poplava, zemljotresa, hemijskih akcidenata
REAGOVANJE U VANREDNIM SITUACIJAMA

SAFETY & HEALTH

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU

VANREDNE SITUACIJE

(Sistemi i oprema za reagovanje u vanrednim situacijama)
Oprema za sistem 112 - za reagovanje u vanrednim situacijama
Vozila i oprema za vatrogasno spasilačke intervencije
Sistemi za zaštitu od požara - gašenje
Vozila i oprema za delovanje u prisustvu opasnih materija
Oprema i plovila za spasilačke intervencije u slučaju poplava
Oprema za spasilačke intervencije u slučaju zemljotresa
Oprema za spasilačke intervencije na visini i sa nepristupačnih mesta

PREVENTIVNA ZAŠTITA U GRADNJI OBJEKATA

Sistemi za rano otkrivanje i dojavu požara i gasa
Građevinski konstruktivni elementi i premazi otporni na požar

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU

HITNO MEDICINSKO ZBRINJAVANJE

Generalni pokrovitelj:
Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije
Sektor za vanredne situacije

14 - 17. septembar 2010.

Pokrovitelj:
Ministarstvo rada i socijalne politike
Uprava za bezbednost i zdravlje na radu

Info i prijava učešća: Tel: +38111 2655-486, Mob: +38163 205-599, Fax: +38111 3615-298, e-mail: 112@sajam.rs

www.beogradskisajam.rs

 BEOGRADSKI SAJAM
Jedno mesto, ceo svet

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

Раденко Мутавић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић
Душан Глишић
Александар Петровић, поручник

Стални сарадници

Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, Владица Крстић,
Александар Лијаковић, др Милан Мијалковски,
мр Зоран Милодиновић, Предраг Милићевић,
мр Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
др Милан Милошевић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Иштван Пољанац, Будимир М. Поподић, Влада Ристић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници)

Фотографија

Даримир Банда (уредник)
Горан Станковић и Јово Мамула (фоторепортери)

Језички редактор

Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs

Internet

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-49849-58 за МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РСЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
Македонска 29

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Зоран МИЛАДИНОВИЋ

САДРЖАЈ

АКТУЕЛНО

Министар Шутановац у посети Хрватској

САРАДЊА НЕМА АЛТЕРНАТИВУ

6

У ФОКУСУ

Пад авиона орао у Гружанско језеро код Крагујевца

УЗРОК ТЕХНИЧКИ КВАР

8

ИНТЕРВЈУ

Бригадни генерал проф. др Митар Ковач,
начелник Управе за планирање и развој

ЗНАЊЕ – СИЛА УСПЕХА

10

АКТУЕЛНО

Делегација Србије у Европском парламенту

ВОЈНЕ РЕФОРМЕ УБРЗАВАЈУ ПУТ У ЕВРОПУ

14

ПОВОДИ

Сећање на страдале у бомбардовању варваринског
моста 1999. године

НЕДУЖНЕ ЖРТВЕ

16

ДОГАЂАЈИ

Нова класа матураната Војне гимназије

ПРИМЕР СВОЈОЈ ГЕНЕРАЦИЈИ

17

Размена имовине у Јагодини

„ВИНОРАЧА“ ЗА СТАНОВЕ

19

Добри резултати наменске индустрије у Чачку

РАСТЕ ПРОИЗВОДЊА И ИЗВОЗ

20

22

28

ДОГАЂАЈИ

Седница скупштинског Одбора за одбрану и безбедност

СТАБИЛНА БЕЗБЕДНОСНА СИТУАЦИЈА

21

ТЕМА

Научноистраживачки рад у систему одбране

ПОКРЕТАЧ РАЗВОЈА

22

ОДБРАНА

Отворено Треће спортско првенство Војске Србије

ПРОМОЦИЈА СПОРТА И ВОЈСКЕ

26

Прва година подофицирског кора у Војсци Србије

БОРБА ЗА ПОЗИЦИЈУ

28

СВЕТ

Деловање кинеске војске у ванредним ситуацијама

СРЦЕМ ЗА НАРОД

34

Паралеле

СРПСКО – ХРВАТСКИ ВОЈНИ ЈЕЗИК

39

ФЕЉТОН

Вијетнамски рат (2)

РЕПУБЛИКА ВИЈЕТНАМ – ГОДИНЕ РЕПРЕСАЛИЈА

42

Балкан

Још је Черчил рекао: „Балкан производи више историје него што може да поднесе“. Истинитост те тврдње потврђује податак да је до тада, у претходних 150 година (1800–1945), на Балкану било осам устанака и ратова, и један дуги конфликт, између Срба и Албанаца, који траје и данас.

И историја Европе је у том периоду била прилично крвава. Обележава је 16 ратова и револуција и два продужена конфликта – Ирци и Баски у Шпанији.

Међутим, поучена тамним странама своје историје, Европа је у последњих педесет година ушла у велики, цивилизацијски вредан пројект, уједињење Европе, које данас има облик Европске уније.

Балкан је, на жалост његових народа, остао „буре барута“, са још четири рата на заласку 20. века, и тешким последицама које на почетку новог миленијума, када свет наставља да граби напред, представљају велику кочницу прикључењу модерном развоју.

Зато иницијативе о помирењу, сарадњи и заједничком бржем развоју немају алтернативу. Том започетом процесу убрзање дају демократске снаге у свим до јуче завађеним народима на Балкану.

Само у последњих петнаест дана неколико догађаја дало је нове импулсе поверењу и стабилизацији на балканском простору. Министар одбране Драган Шутановац састао се у Загребу са председником Хрватске Ивом Јосиповићем и том приликом истакнуто је неопходност сарадње држава и армија ради стабилности овог подручја и његове европске безбедносне и развојне перспективе. Конкретан допринос томе је и уговор о војној сарадњи Србије и Хрватске, који су потписали министри одбране две државе.

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић учествовао је у раду Четврте конференције начелника генералштабова балканских земаља у Брашову у Румунији. Циљ тог форума је да одржава безбедно окружење на Балкану, развија добросуседске односе и унапређује активности у супротстављању савременим безбедносним изазовима, ризицима и претњама, који могу бити превазиђени заједничким напорима.

Циљ још једне регионалне иницијативе, редовног састајања заменика начелника генералштабова, јесте интензивирање политичко -војне сарадње у региону Југоисточне Европе. На недавном састанку у Љубљани, у Словенији, Србију је представљао генерал-потпуковник Младен Ђирковић, заменик начелника Генералштаба ВС.

Државни секретар Зоран Јефтић учествовао је на регионалној конференцији „Интеграције НАТО у Југоисточној Европи“, скупу који је такође део овог процеса продубљеног разумевања. Заједничка порука из Битоља, из Македоније, где је конференција одржана, афирмише дијалог и сарадњу као преваходне, а пожељно је и једине начине решавања отворених питања између земаља југоистока Европе.

И термилошки и суштински, овде вреди навести једно историјско подсећање професора Радослава Стојановића. Он каже да се назив Балкан појавио тек на почетку 19. века, док је раније ова област била позната управо као Југоисточна Европа! Балкан је као „буре барута“ до данас остао зона снажних сукоба интереса великих сила, а због безбедносне ровитости изолован од европских процеса. На штету једино народа Балкана, који у тим сукобима нису имали сопствене интересе, али су у њих увучени. Зато је Балкан постао „Балкан“, а не део Европе.

Сада је време да историја сукоба, какву мање-више имају сви народи Европе и света, постане прошлост. Да се превазилазе националне тензије, верска нетрпљивост, територијалне претензије и све што оптерећује народе овог региона, а да вредности и процеси који уједињују и вуку напред, постану нова стварност Балкана као дела Европе. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Министар Шутановац
и председник Јосиповић

Сарадња нема алтернативу

– Потпуно сам убеђен да председник Јосиповић и председник Србије Борис Тадић представљају фактор стабилности не само у ове две државе, већ на простору целог региона западног Балкана – рекао је министар Шутановац и оценио да ће Споразум о сарадњи у области одбране, који је потписао са колегом Вукелићем, допринети још бољој сарадњи две државе али и стабилности целог региона

На почетку дводневне посете Хрватској, 7. и 8. јуна, министар одбране Драган Шутановац разговарао је у Загребу са председником Хрватске Ивом Јосиповићем о сарадњи и европској будућности две државе.

После састанка, Шутановац је изјавио новинарима да је током сусрета потврђена апсолутна сагласност да сарадња нема алтернативу и да је за будућност целог региона неопходна сарадња између две државе, али, свакако, и две војске.

Шутановац је навео и да је председник Јосиповић изнео ставове да је Србија данас у сасвим новом политичком духу у односу са Хрватском и да је будућност односа Србије и Хрватске знатно боља у односу на прошлост.

Другог дана посете, министри одбране Србије и Хрватске, Драган Шутановац и Бранко Вукелић, потписали су Споразум о сарадњи у области одбране и оценили да ће тај документ допринети стабилности у региону.

Размена искуства

Шутановац и Вукелић су на заједничкој конференцији за новинаре изразили задовољство потписивањем тог документа који ће, како су оценили, допринети још бољој сарадњи две државе.

Потписивање споразума о сарадњи

Шутановац је истакао да споразум који је потписан има и професионалну и политичку важност „јер ће омогућити војскама две државе да сарађују још боље“ али и да је важан за грађане посебно због могућности сарадње одбрамбених индустрија две државе.

Он је изразио уверење да ће професионалци „с једне и друге стране брзо моћи да нађу шта треба да мењају кроз војну сарадњу. Познато је да Србија и Хрватска имају отворена питања која још увек нису решена и сматрам да ће овај споразум о сарадњи у области одбране омогућити у будућности да ближе сарађујемо и решавамо отворена питања“.

Шутановац је истакао и да споразум представља подстрек за сарадњу у области одбране али и две државе, подсетивши на већ успостављену добру сарадњу полиција и правосудја Србије и Хрватске у борби против криминала.

Према његовим речима, питања од интереса за обе државе су размена искустава о учешћу у мировним мисијама, сарадња у области војног школства као и заједнички пројекти одбрамбених индустрија две земље.

Подсетивши да Србија има потписане споразуме са свим државама у региону, Шутановац је навео да су одбрамбене индустрије Србије и Хрватске компатибилне и да „сарадња подразумева изналажење могућности и за заједничке наступе на трећим тржиштима“.

Министар одбране Србије сматра да је најважније за живот грађана и у Србији и у Хрватској сарадња у области одбрамбених индустрија. Он је нагласио да је српска одбрамбена индустрија, у последње три године постигла одличне резултате.

На питање новинара, да ли Србија планира да учествује у мировној мисији у Авганистану, Шутановац је одговорио негативно и изразио очекивање да ће поред четири мисије УН у којима тренутно учествује, Србија до краја године бити присутна и у Либану и на Кипру.

Он је рекао да је Хрватска једна од држава која учествује у многим мировним мисијама широм света и да су Србији драгоцене та искуства.

О ангажовању припадника хрватске војске у саставу Кфора на Косову и Метохији, Шутановац је поновио став да припадници међународних снага, који су ангажовани на очувању мира и стабилности не треба да смањују бројчано стање.

Стабилизација – предуслов напретка

Министар Вукелић је истакао да Хрватска овакав споразум има са свим државама у региону и да тај документ представља добру основу за будућу сарадњу два министарства и две војске.

„Не видим нити очекујем критике са било које стране јер овај споразум представља корак више у стабилизацији односа Хрватске и Србије али и целог региона“, рекао је Вукелић. По његовим речима, сви који живе у региону знају да је стабилизација односа предуслов напретка и бољег живота грађана са овог подручја.

Вукелић је навео и да ће споразум, уз војну сарадњу која већ постоји и која ће бити унапређена, допринети и даљој нормализацији односа Србије и Хрватске.

Министар одбране Србије је навео и да ће експертски тимови утврдити шта је конкретно најбоље у сарадњи у области одбрамбених индустрија за обе стране.

Шутановац је поновио и да је Србија од 2006. године чланица Програма *Партнерство за мир* као и да би током лета требала да отвори Мисију у седишту НАТО у Бриселу.

Медијске куће биле су веома заинтересоване за праћење конференција за новинаре два министра, којој је присуствовао и значајан број дописника иностраних медија.

Министар одбране Србије је рекао да се у Хрватској, где је некада служио војни рок, осећа потпуно сигурно и подсетио да је у тој држави боравио приватно и прошле године. ■

Танјуг

Председник Тадић положио венац на Споменик српским војницима у Солуну

У славу јунацима

Председник Србије Борис Тадић положио је, заједно са министрима одбране Србије и Грчке, Драганом Шутановцем и Евангелосом Венизелисом, венац на Споменик српским војницима на Зејтинлику у Солуну.

Полагању венаца, 3. јуна, присуствовао је и грчки архиепископ Варнава, као и неколико десетина студената из Србије који се школују у Солуну.

Церемонија је почела минутом ћутања палим српским војницима, након чега је оркестар грчке војске интонирао химне две државе.

У костурници испод капеле сахрањено је 5.680, а на гробљу у 10 парцела 1.440 српских војника.

На Зејтинлику су и две заједничке гробнице у којима је сахрањено 295 посмртних остатака непознатих војника са Солунског фронта.

У склопу Српског војничког гробља налази се и партизанско гробље на којем је сахрањено 125 жртава Другог светског рата. ■

Танјуг

Интеграције НАТОа у Југоисточној Европи

Делегација Министарства одбране, коју је предводио државни секретар Зоран Јефтић, присуствовала је неформалном сусрету министара одбрана земаља Југоисточне Европе и Регионалној конференцији „Интеграције НАТОа у ЈИЕ“ која је, у организацији Министарства одбране Македоније и Центра за безбедност и сарадњу RACVIAC, одржана од 30. маја до 1. јуна у Битољу у Македонији.

Током конференције закључено је да приступање политичко-безбедносним интеграцијама знатно доприноси стабилизацији стања у региону и промовише дијалог и сарадњу као начине решавања отворених питања између земаља Југоисточне Европе.

Поред делегације Србије, конференцији су присуствовале делегације министарстава одбране Турске, Албаније, Словеније, Хрватске, БиХ, Црне Горе, званичници НАТОа и RACVIAC-а, војнодипломатски и дипломатско-конзуларни представници акредитовани у Македонији. ■

Узрок ТЕХНИЧКИ КВАР

Снимак Р. ПОГОВИЋ

Авион Ваздухопловства и противваздухопловне одбране типа орао, којим је пилотирао мајор Слободан Јоцић, командир 1. одељења 241. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле 98. авијацијске базе, срушио се 3. јуна пре подне у Гружанско језеро у близини Крагујевца. Узрок пада авиона је технички квар на стајном трапу. Здравствено стање пилота стабилно. Удес прошао без последица по животну средину, с обзиром на то да се вода језера користи за снабдевање околних места.

Узрок пада авиона је, како је на конференцији за новинаре рекао командант ВиПВО, бригадни генерал Ранко Живак, немогућност извлачења левог стајног трапа авиона. Иако су предузете све прописане процедуре, летелица није могла да се безбедно приземљи. Мајор Слободан Јоцић, по наређењу претпостављених, довео је авион у рејон Гружанског језера, усмерио летелицу за пад и безбедно се катапултирао.

Обраћајући се новинарима, бригадни генерал Живак рекао је да је током редовне обуке мајор Јоцић летео у оквиру одељења ваздухоплова, увежбавајући редовне летачке поступке. Иако током лета није било никаквих проблема, леви стајни трап орла није се спустио када је авион требало да сплети. Живак је нагласио да се ради о техничком отказу који је

предвиђен у упутствима за летење и да је пилот у координацији са руководиоцем лета и командантом 98. авијацијске базе предузео све прописане процедуре како би се стајни трап спустио и летелицу безбедно приземљио.

Испоштоване све процедуре

Пошто је реч о једном од најискуснијих пилота на том типу авиона, предузети су и додатни кораци не би ли се избегла коначна могућност катапултирања пилота, односно, уништења летелице. Живак је објаснио да је Јоцић у два наврата десним точком додирнуо писту, како би се услед тога ослободио заглављени трап. Пошто ни тај покушај није успео, а количина горива је била на измаку, команда која је све време пратила ситуацију, донела је одлуку да се авион усмери у ненасељено подручје, а пилот катапултира. Тиме

Здравствено ста

Здравствено стање пилота мајора Слободана Јоцића сасвим је стабилно и он је у завршној фази опоравка.

Министар одбране Драган Шутановац посетио је пилота Јоцића на одељењу неурохирургије на Војномедицинској академији и после разговора с њим истакао да је најважније да је он доброг здравственог стања. Шутановац је рекао да се мајор Јоцић понашао херојски и да је испоштовао све процедуре и правила. Он је честитао пилоту 241. ловачко-бомбардерске авијацијске ескадриле нагласивши да је заслужио награду за то што је успео да уради.

Министар је рекао да је узрок пада авиона технички квар и да ће даља истрага утврдити детаље целог случаја. Он је нагласио да је пилот Војске Србије покушао све да спаси летелицу и свој живот, али и животе и имовину грађана. Шутановац је рекао да Војска Србије ни на који начин није угрозила безбедност грађана о чему сведочи и чињеница да је пилот пре пада авиона чак затворио резервоаре како би спречио изливање горива у воду и тиме спречио еколошку катастрофу.

Министар одбране рекао је да до пада авиона због техничког квара није до-

је, како је објаснио Живак, избегнуто наношење штете трећим лицима. Пилот се безбедно катапултирао са висине од око 500 метара, усмеривши авион у језеро.

Чим је донета одлука да се пилот катапултира, у рејон пада упућена је екипа службе трагања и спасавања. Пилот је, према речима команданта ВиПВО, наводио хеликоптер до места приземљења, што је указивало да није теже повређен. Одмах је пребачен на ВМА, где је установљено да има лакшу повреду кичме. Живак је објаснио да се приликом катапултирања трпи велика сила и да у том тренутку постоји могућност овакве повреде.

Помоћник команданта ВиПВО за операције пуковник Предраг Бандић нагласио је на конференцији за новинаре да је пилот поступио по свим правилима, те да се очигледно ради о техничком квару, који се испитује. Сви авиони тог типа, како је речено, приземљени су до окончања истраге.

Бандић је рекао да је мајор Слободан Јоцић искусан пилот, наставник летења и пробни пилот, који је у потпуности оспособљен за летење на орлу.

Авион који је пао, произведен је 1987. године, а у марту ове године вратио се са опште оправке из Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“ и од тада је у ваздуху био око 24 часа. У том периоду, како је речено, није било проблема нити отказа.

Генерал Живак, одговарајући на питања новинара, рекао је да се приликом ре-

монта ваздухоплова стриктно поштују стандарди поступака и квалитета делова који се уграђују. Авион се пре враћања у борбену употребу проверава и тестира, што је био случај и са авионом који је пао. Он је нагласио да је на истом авиону пилот Јоцић и претходног дана безбедно летео и да није било никаквих наговештаја техничких проблема који су довели до пада авиона.

Учесници конференције закључили су да је удес класичан пример ванредног догађаја који се дешава у летачкој обуци свих

ваздухопловстава света, те да је најважније да је сачуван живот и здравље пилота. Авион је безбедно усмерен у Гружанско језеро када у њему већ није било горива, чиме је избегнута еколошка штета и загађење воде у језеру.

Авион извучен из језера

Авион је после два дана од пада безбедно извучен из воде. Вађење авиона са дубине од око 10 метара обавила је стручна екипа Речне флотиле Војске Србије. Констатовано је да у авиону није било горива нити је дошло до изливања хидрауличне течности, тако да је вода језера остала незагађена.

По извлачењу авиона на обалу језера, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић изјавио је да је акција извлачења авиона предузета у најкраћем року најпре због заштите животне средине, јер се водом из језера снабдева већи број насељених места у околини. „Други разлог је да наставимо са утврђивањем разлога због чега је дошло до овог удеса“, рекао је генерал Милетић, нагласивши да је сада најважније да се пилот мајор Слободан Јоцић што пре врати својој породици и јединици, „најпре ради њега самог, а и због колега и враћања поверења међу људима“.

Генерал Милетић је истакао „да је на држави да озбиљно схвати сва упозорења да је стање у нашем ваздухопловству доста критично и да треба да се одвоје значајна материјална средства да се стање санира. Стање је такво од 1999. године, када је тај вид наше војске претрпео најозбиљније губитке и ми очекујемо да држава коначно почне озбиљније да улаже у ваздухопловство“, рекао је начелник Генералштаба.

Акција вађења авиона из Гружанског језера, према речима потпуковника Милоша Јаковљевића, команданта Речне флотиле, протекла је према плану и без посебних тешкоћа. ■

А. П. – Р. М.

ње пилота Јоцића стабилно

шло ни због старости ваздухоплова нити, како се шпекулише, због малог броја сати налета пилота. Такве ствари се, рекао је Шутановац, догађају и са најсавременијим авионима на свету и са најобученијим пилотима. Он је подсетио на недавну несрећу команданта руске акрогрупе, ко-

ји је, према министровим речима, сигурно имао веома много сати налета.

Мајора Слободана Јоцића посетио је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић и пожелео му да се што пре опорави од задобијених повреда и врати у јединицу на своје редовне задатке.

**Бригадни генерал
проф. др Митар
Ковач, начелник
Управе за
планирање
и развој**

Знање – сила успеха

**О актуелним активностима
Управе за планирање и развој,
о финансирању опремања Војске
средствима НВО, развојним
пројектима и сарадњи са
институцијама у систему одбране
и изван њега, разговарали смо
са начелником Управе
за планирање и развој
Генералштаба Војске Србије
бригадним генералом
проф. др Митром Ковачем**

Бригадни генерал проф. др Митар Ковач нови је начелник Управе за планирање и развој Генералштаба Војске Србије (Ј-5). У његовој каријери испреплитан је рад у јединици и Институту. Младе године обележио је рад у трупи. После завршене Војне академије – Смер артиљерија био је командир вода у Лесковцу, па девет година командир батерије, потом заменик команданта дивизиона и командант дивизиона. На дужност команданта артиљеријског пука у чину капетана прве класе постављен је 1993. године. Потом одлази у Институт ратне вештине и тамо пролази пут од истраживача до начелника одељења. Доктор војних наука постао је 1996, а генералштабно усавршавање завршио је 2002. године. Од 2004. начелник је Управе за стратегијско планирање Сектора за политику одбране, а онедавно начелник Ј-5. Питамо га, најпре, како се снашао на новој дужности.

– Суштински, војска ми никад није била далека. Ово је примењени део свега што сам радио заједно са колегама у Управи за стратегијско планирање. И није ми требало пуно времена да се снађем. Људе који овде раде упознао сам раније током различитих форми заједничког рада. Сретали смо се током школовања, па у разним облицима специјалистичког стручног усавршавања, и мислим да само настављам започете процесе и да нема великих прекида у раду ни у ком смислу.

□ *Које су актуелне активности Управе за планирање и развој?*

– Реализацијом бројних задатака у области планирања употребе Војске, организације, мобилизације, развоја и опремања, Управа за планирање и

развој допринela је убрзаном процесу организацијско-мобилизацијских промена у Војсци и унапређењу планирања, развоја и опремања Војске. У току су бројне активности на унапређењу планирања рада, професионализације и опремања савременим наоружањем и војном опремом, организације и мобилизације Војске.

Развој, ревизија и координација дугорочних планова употребе Војске Србије, а и учешће у планирању одговора на кризе, стални су задаци и извршавају се у складу са постављеним динамичким планом и задатим роковима.

План употребе Војске Србије је јесте основни документ на основу кога се израђују сви остали планови и наређења који се односе на развој, мобилизацију, обуку, борбену готовост и употребу Војске. Саставни је део *Плана одбране Републике Србије* и на основу њега дају се потребни елементи за израду појединих докумената планова осталих структура одбране.

Важно је истаћи да су функције које извршава Управа за планирање и развој у непрекидној и непосредној зависности, јер се планови употребе валоризују тек када се изврше сви постављени задаци у области организације Војске, мобилизације и опремања савременим НВО. Наравно, у обављању тих задатака непрекидно су укључене и остале управе Генералштаба и организацијске јединице Министарства одбране.

Када је реч о актуелним активностима, истичем да извршавамо бројне задатке у функцији професионализације Војске и у области планирања, набавке и опремања савременим средствима НВО.

□ *Рад свих организацијских јединица са којима сарађујете мора бити повезан и мора се одвијати према одређеним правилима?*

– Министарство одбрана и Војска јесу системи који имају традицију и у којима су процеси сарадње и координације у доброј мери утврђени процедурама и надлежностима, тако да је сарадња неизбежна. Нема помака ни у једној функцији ни у оквиру Генералштаба и његових управа или управа у организацијским целинама Министарства уколико нема одговарајуће координације и сарадње. У том смислу формирају се различити тематски тимови за решавање специфичних питања и проблема, те различите организационе форме заједничког рада, састанака, расправа. Значи, сарадња постоји и она је неопходна јер се већина функција, које су у организацијским формама Министарства, наставља преко организационе структуре Војске, на свим нивоима организовања – од стратегијског до тактичког.

□ *Нема дуплирања?*

– Има неких функција које се дуплирају, поготово у области организације, у логистичким функцијама, и мислим да ће се у наредном периоду те надлежности на нивоу управа морати рационализовати и објединити како не би једна те иста функција била заступљена и у Генералштабу и у некој организацијској целини Министарства одбране. Али, првенствено мислим да је већина дуплих послова у домену логистичких функција.

□ *Колика финансијска средства су ове године намењена за опремање Војске?*

– Планом опремања Војске за 2010. предвиђена су финансијска средства у износу од око пет милијарди ди-

нара. Ове године јасно је одвојен део који се односи на опремање ВС средствима НВО, и то је у надлежности Управе за планирање и развој (Ј-5). Други део, који се односи на опремање осталим средствима неопходним за функционисање Војске, у надлежности је Сектора за материјалне ресурсе МО. Таквом расподелом надлежности у планирању и реализацији опремања ВС створени су услови за ефикаснију реализацију набавке средстава НВО. Иако су, с обзиром на застарелост већег дела основних борбених система и смањена издвајања за потребе Војске, то скромна финансијска средства мораћемо да их усмеримо на приоритете, који су дефинисани плановима и програмским документима. У наредном периоду очекујемо издвајање већих финансијских средстава за опремање Војске.

□ *Код финансирања имамо ситуацију да се средства из једне фискалне године не могу пренети у другу, а чињеница је да се неки системи НВО развијају годинама па су за њих потребни стабилни услови финансирања. Како ћете решити тај проблем?*

– Нажалост, *Законом о буџету* није омогућено да се буџетска средства преносе. То јесте проблем код уговарања набавке сложених борбених система јер циклус опремања не може се спровести у току једне календарске године. Вероватно ће се у наредном периоду морати изнаћи модус вишегодишњег финансирања таквих пројеката, макар на двоогодишњем нивоу. То је искуство и других држава, на пример Немачке.

□ *Раније се говорило да ће се новац који се буде обезбедио продајом војних непокретности трошити на опремање Војске и куповину станова, а данас се једино прича о становима. Да ли се још заиста рачуна на део тих средстава за опремање?*

– Пракса је указала на нешто другачији однос према том питању. Наиме, економска ситуација и немогућност потенцијалних купаца да издвоје већа финансијска средства, и условно, слаба динамика реализације конверзије непокретности, било да је реч о размени или продаји, онемогућава или у малој мери омогућава да се већина тих средстава усмерава у правцу опремања. Дакле, потврдило се оно што се десило и у многим државама које су прошле процес реформе и опремања и модернизације војске пре нас – ни оне нису успеле да изврше одговарајућу конверзију тих непокретности у модернизацију војске. И наша очекивања су скромна па не видимо ту реалне шансе за неко озбиљније издвајање средстава за опремање.

□ *Како ће се онда набављати сложенији борбени системи?*

– Набавке сложенијих борбених система вероватно ће бити по принципу или на начин како је то урађено у земљама у окружењу које су примерене за поређење. Они су све то урадили условно „ванбуџетским средствима“, односно посебним државним аранжманима, или посебно предвиђеним средствима у *Закону о буџету* за опремање.

□ *Да ли ће паре које смо дужни због афере сателит бити искористене да се за Војску набаве нека средства од Израелаца?*

– Могу да кажем да се чека одлука Владе и да ће се формирати комисија која ће свакако покушати да умањи већ причињену штету.

Кадар

– Док сам био на претходној дужности борио сам се, нажалост неуспешно, да се позиција научноистраживачког и наставничког кадра препозна као једна од најбитнијих у систему јер се једино помоћу научноистраживачких пројеката и едукацијом младог кадра може најбрже добити нови квалитет. У три-четири наврата покушавао сам да то презентујем, али није било ефеката у пракси, иако су постојали одговарајући закључци комисија, тела, савета која се баве питањима научноистраживачког рада.

У наредном периоду вероватно ће се испољити више осетљивости према том питању како бисмо добили потребан квалитетан подмладак у нашим научноистраживачким установама. Једном изгубљене способности у креативном раду тешко се враћају у систем. Кроз историју је потврђена правилност да опрема и оружје када добу „тешка времена“ могу се купити али знање и креативност кадра не могу. Ту је потребан континуитет и у њима лежи она невидљива сила која доводи до успеха па и до победе у рату и оружаним сукобима.

Познато је да је инвестиција у науку, знање а самим тим и у нови квалитет најисплативија инвестиција. То важи за све делатности у друштву, па самим тим и за војну делатност. Без нових знања нема квалитативно нове праксе. Афирмација војног школства јесте у функцији нових знања и нове праксе. По знању и креативности у војној делатности препознати смо и цењени у свету, па и због тог разлога вероватно ћемо томе придавати још већи значај, јер су способности кадра предуслов суштинског развоја Војске.

□ *Како могу држава и војска да се заштите од неких уговора које појединци потпишу у њено име у иностранству?*

– Законом и радом легалних институција државе. Треба ценити људе који раде у систему и поштују процедуре рада, предлагања, јер тада нема субјективних одлука. Зато сам и мало пре рекао да је суштина у планском раду. Заиста, кад није постојао овакав систем планирања, програмирања, буџетирања, када нису били спрегнути циљеви и могућности, онда су се одлуке доносиле у уским круговима, и уз утицај формалног ауторитета и моћи функција, а без знања оних који су процедурално надлежни да предложе шта би требало, а шта не. Код ове афере та одлука је донета мимо утврђене процедуре, на нивоу државе и на том нивоу се и може решити.

□ *Колико ви у Управи Ј-5, која је једна од најјачих у Генералштабу, можете да утичете на то шта ће се куповати из иностранства?*

– На основу планских и програмских докумената Војска у потпуности утиче на то шта ће се набављати од средстава, које су њихове карактеристике и количина. Процедура набавке спроводи се у организацијској целини МО у Сектору са материјалне ресурсе, у складу са прописима, надлежностима у оквиру Управе за снабдевање. И ту постоји потпуна спрега. Нико нема монопол, него надлежности и одговорност су основа процеса. Значи, Војска исказе потребе и то не дефинише само ова управа, она ради извесна програмска и планска документа која се верификују на нивоу Колегијума начелника Генералштаба и иза којих наравно стоји начелник Генералштаба у складу са овлашћењима утврђеним законом. Прослеђују се предлози, у форми Плана опремања, надлежним организационим целинама Министарства одбране и онда долази до њиховог извршења.

□ *За којим средствима НВО је исказана посебна потреба на средњорочном и дугорочном плану?*

– Првенствено ће се опремати јединице ВиПВО и већ је познат став о набавци вишенаменског авиона, радара и неких система ПВО, чиме би се потпуно интегрисао систем ВиПВО у концептуалном модерном смислу, сагласно решењима неких држава примерених нама, као што су Мађарска, Чешка и друге.

Професионализација

– У овом тренутку кључни моменти професионализације Војске јесу доношење одлуке Народне скупштине о престанку служења војног рока, попуна јединица Војске професионалним војницима по мирнодопској формацији, обезбеђење нормативно правног оквира за добровољно служење војног рока и ангажовање активне резерве, преласка на добровољно служење војног рока и дефинисање питања и проблема који ће се јављати у јединицама Војске, те последица замрзавања служења војног рока и начина њиховог решавања.

Завршетком пријема професионалних војника неће бити завршен процес професионализације. Остаје пуно посла. Али ће тежиште након пријема у наредној години бити на обуци јединица и команди у складу са мисијама и конкретним задацима утврђеним за сваку јединицу посебно.

Мобилизација

– У оквиру реформе система одбране и доношења низа законских и нормативних аката потпуно је дефинисана област мобилизације. Министарство одбране и Војска Србије израдили су нормативни документ – *Правило о мобилизацији* (у фази усвајања), као основу за планирање мобилизације. Новим *Правилном* битно се мења та област и квалитетније су уређене радње и поступци и процеси у припреми и извршењу мобилизације.

Управа за планирање и развој (Ј-5) у тој области непрекидно сарађује са свим организацијским јединицама ГШ ВС, командама, јединицама и установама Војске Србије, са надлежним управама из Министарства одбране и регионалним центрима МО.

Такође веома висок приоритет има и опремање за другу мисију Војске, као и декларисаних јединица, у оквиру Програма *Партнерство за мир*.

□ *Управа за планирање и развој носилац је планирања научноистраживачке делатности за Војску Србије. На које развојне пројекте рачунате?*

– Значајан број научноистраживачких задатака у научноистраживачким установама реализују се у складу са потребама које исказује Војска. То су развојни пројекти на којима се ради тежишно у Војнотехничком институту, а у сарадњи са Техничким опитним центром и осталим научним установама у систему одбране и у држави. Приоритети истраживања и развоја јесу у областима авијације, муниције свих калибара, противоклопне борбе, звукометријског извиђања, радиогониометрије, беспилотних летилица и АБХО средстава.

□ *„Нора“ Б52, „ласта-95“, два су значајна извозна пројекта. Актуелни су и пројекти самоходне хаубице 122 мм Д30/40 СОРА, мини беспилотне летилице „врабац“, противоклопног ракетног система „бумбар“. Да ли су и они на вашој позитивној листи?*

– Већина наведених пројеката развија се по захтевима и за потребе Војске. Школски авион *ласта* јесте приоритетан развојни пројекат. Налази се у завршној фази развојних испитивања, а ускоро ће започети и завршна испитивања у ТОЦ-у. Резултати говоре да је реч о изузетно добром авиону те класе, а за потребе Војске већ је уговорена набавка 15 авиона, од чега до краја ове године треба да се из фабрике *Утва* у Панчеву испоруче четири. Остали авиони за Војску Србије требало би да се испоруче до половине 2012. године.

Противоклопни ракетни систем *бумбар* такође је развојни пројекат ВС и налази се у завршној фази. Није реализован предвиђеном динамиком због недостатка финансијских средстава. Планирано је да се заврши до краја године, након чега би се започело опремање јединица. Беспилотне летилице развија ВТИ, а Војска има утврђене захтеве за наведеним средствима и уколико се развојем постигну потребне карактеристике, њима ћемо се опремати у складу са расположивим финансијским средствима. За опремање беспилотним летилицама у ВС израђена су потребна програмска документа.

Када је реч о самоходним артиљеријским оруђима 155 мм и 122 мм, Војска је помогла у развоју тих система, чак смо и исказали потребу за оруђем за ватрену подршку, али то није приоритет опремања у средњорочном периоду. Набавка се планира у складу са финансијским могућностима у периоду до 2020. године.

□ Ви сте артиљерац и како можете да објасните колегама родовцима да модернизација артиљеријских система није у приоритету за наредни средњорочни период.

– Можда би неко и рекао да ја као артиљерац стављам то питање у други план. Али, треба бити реалан. Није спорно да је реч о успешним развојним пројектима од којих многи имају ефикасне резултате у току опитовања, а и добре извозне успехе, на пример *нора Б52*. Мислим, међутим, да се у исказаним планским и програмским документима не може дати приоритет тим системима. Наша војска за сада располаже солидним артиљеријским оруђима – хаубицама, топ-хаубицама и топовима са неистрошеним ресурсима, али постоји потреба за осавремењавањем елемената командно-информационих система – од сензорског, комуникацијског, система за управљање ватром, за обраду података, за доставу података на оруђа, односно за скраћивањем времена реаговања артиљеријских јединица и извршавањем задатака у реалном времену.

Дакле, набавка нових система је сте у плану, али не у овом периоду до 2015, управо због немања довољно финансијских средстава. Свако би волео и желео да има те самоходне системе у наоружању.

□ Докле се стигло у реализацији сложеног пројекта Медела опремања војника пешадинца?

– Овај пројекат обухвата четири подсистема са 28 нових средстава НВО. Услед познатих финансијских проблема у многим сегментима није се ишло утврђеном динамиком реализације тог пројекта. Завршена су три подсистема, док је подсистем за обезбеђење аутономности на бојишту у фази реализације. До краја године очекујемо да ће бити завршен развој и средстава у оквиру тог четвртог подсистема. У току је верификационо испитивање модуларног ранца у ТОЦ-у, а испитује се и нов дезен маскирне униформе за војнике. Надамо се да ћемо током године добити нову униформу са дигиталном шаром.

Мислим да је сазрело време да схватимо како не можемо добити највећи светски ниво за најнижу цену и да то увозимо од неког. Потребно је да у складу са могућностима домаће индустрије добијемо задовољавајућу униформу која је конкурентна решењима у окружењу. И мислим да је нова униформа добар паралелни ход са завршетком процеса професионализације и преласка на тежишне циљеве у наредној години – обуку новооснованих или новопопуњених јединица са професионалним војницима.

□ Поред завршних испитивања средстава из домаћег развоја, у Техничком опитном центру проводе се и верификациона опитовања иностране опреме реномираних произвођача у свету. За неке је то непотребан посао, а шта Ви мислите?

– Добро је да Војска има институцију као што је ТОЦ, која у последње време подиже капацитете осавремењавањем полигона, ла-

Планирање употребе

– Управа за планирање и развој носилац је функције планирања у Генералштабу Војске. У оквиру те функције јесу планирање употребе Војске Србије и послови који се односе на планирање развоја, опремања, организације и мобилизације. Планирање употребе спроводи се коришћењем методологије која је разрађена привременим Упутством за оперативно планирање и рад команди у Војсци Србије, донетим 2008. године. То Упутство је, ради интероперабилности, израђено на основу сличних докумената која користи већина савремених армија и до сада је опитовано у командама и јединицама Војске. До краја ове године планирана је израда коначне верзије Упутства и оно ће бити усвојено као трајно. У току је и верификација Доктрине планирања, у којој је утврђен методолошки оквир и процес функције планирања у домену надлежности и послова који се реализују у Управи за планирање и развој.

Организација Војске

У складу са мисијама и задацима Војске, које су утврђене стратешким документима, реализује се организациона доградња. Такође нова Доктрина Војске Србије утиче на садржај, обим и динамику организационих промена. Тај процес је у знатној мери условљен и професионализацијом Војске. Све што се мења у организацији Војске има свој разлог, суштину и смисао. Свакој организационој промени предходи свеобухватна анализа оправданости тог поступка са аспекта ефикасности, ефикасности и економичности војне организације на свим нивоима командовања.

не у смислу квалитета производа који улазе у оперативну употребу. И она је ове године знатно активнија него пре четири-пет.

□ Каква је сарадња са институцијама ван система одбране?

– Управа за планирање и развој јесте по својој функционалној надлежности у области опремања и развоја упућена на сарадњу са бројним научноистраживачким установама у систему одбране, али и са научним установа у држави. Примера ради, успешно сарађујемо са свим универзитетима у Републици Србији, али и предузећима одбрамбене индустрије и осталим предузећима која се баве производњом и прометом НВО. На тај начин трудимо се да одржимо корак са савременим достигнућима у свету и да их применимо у нашој пракси како би у процесу опремања јединица Војске обезбедили савремена средства НВО. ■

бораторија, мерне опреме, обуком кадра, и све је више у стању да даје квалификоване анализе, оцене, процене ваљаности и испуњености тактичко-техничких захтева, који су декларисани у процесу набавке. Нормално је да и реномиране куће у свету не заслужују а *приори* поверење само што су такве. Пажњу и поштовање свакако, али је неопходно да се провери колико су испуњени неки тактичко-технички захтеви.

Наравно, не проверава се све, неки резултати се подразумевају јер су се у њих уверили наши испитивачи који су присуствовали опитовањима у тим реномираним компанијама. Ипак, кључне особине и захтеви проверавају се у нашим лабораторијама, као што су рад у температурном опсегу, у посебним условима бојишта, као што је поузданост рада у свим условима. У неколико примера то се потврдило као оправдано јер је у декларисаним вредностима писало једно, а опитовања су показала друго. Добро је да имамо ТОЦ јер фирме које продају Србији средства НВО морају да знају да имамо капацитете да њихов квалитет проверимо.

□ Да ли ћете и ове године помоћи Техничком опитном центру око модернизације полигона Никинци?

– Програм модернизације је већ отпочео и имамо амбиције да се у наредне две године осавремени део мерних средстава која ће давати далеко поузданије и прецизније податке. Опитни полигон у Никинцима неопходан је Војсци и развоју одбрамбене индустрије, а и од стратешког је интереса за државу. Ове године, планом опремања опредељена су средства за набавку савременог радара – што из буџета, што из прихода.

□ Карика која недостаје јесте контрола квалитета, онаква каква је некад била.

– Постоји она и данас. Нажалост, једно време је замрла, али се та функција ревитализује у кадровском, процедуралном и нормативном смислу и све више ће добијати на значају, јер ТОЦ и контрола квалитета морају бити механизми заштите Војске и система одбра-

Мира ШВЕДИЋ

Делегација Србије у Европском парламенту

Војне реформе убрзавају пут у Европу

Учвршћивање даљих односа Србије са Европском унијом, пре свега, мора ићи уз повећано поверење у безбедносном и одбрамбеном сектору, изјавио је министар одбране Драган Шутановац после разговора са европским парламентарцима у Бриселу

Након излагања у Поткомитету за одбрану и безбедност Европског парламента, министар Шутановац је у телефонској изјави *Танјугу* рекао да су европски парламентарци подржали оно што је Србија учинила у последње три године у области реформе одбране.

Министар је прецизирао да је реч о реформи школства, здравства, учешћу у мировним мисијама и јачању регионалне стабилности.

– Било је импресивно причати о томе, али и слушати коментаре европских парла-

ментарца, који заиста нису штедели речи хвале да кажу да је то један од најважнијих сегмената даље интеграције западног Балкана у Европску унију – рекао је Шутановац после обраћања у Европском парламенту, 2. јуна.

Према његовим речима, колегама из ЕП српска делегација показала је остварене резултате у вези са учешћем у мировним мисијама у последње три године и саопштила да ће Србија у наредним месецима отворити још две мировне мисије.

Шутановац је навео да је показано и интересовање за учешће у мировним мисијама ЕУ, као што је то већ учинила полиција Србије.

– Нисмо ништа конкретизовали, али ћемо у наредним месецима ићи ка томе. Очекујем да већ од идуће године и Министарство одбране партиципира у мисијама ЕУ, које су такође веома важне са аспекта поверења између Србије и ЕУ – рекао је министар.

Седници Поткомитета за одбрану и безбедност Европског парламента присуствовао је велики број посланика, а међу онима који су дискутовали позитивно били су и бивши министар спољних послова Словачке, бивши министар одбране Румуније, известиоци за Србију, Македонију и Албанију.

Извештач Европског парламента (ЕП) за Србију Јелко Качин, после разговора српског министра одбране Драгана Шутановца с европским посланицима о реформи срп-

ских оружаних снага и изгледима за сарадњу Србије са ЕУ у мировним операцијама, рекао је да Србија мора бити амбициознија и да „и у влади и широј политици има доста амбициозних људи који могу убрзати тај процес приближавања Европској унији“.

Он је нагласио да је за свеукупно придруживање Србије ЕУ јако важно да се због међусобне повезаности ојача и сарадња у одбрани, посебно међу обавештајним службама.

Шутановац је желео да подвуче да „дanas нико више не поставља питање да ли Војска Србије штити хашке оптуженике и да је то веома важан резултат“.

– Политичка одлука о сарадњи с Хашким судом је одавно донесена, ми ћемо ту одлуку спровести и то је техничко питање. Ја очекујем заиста да се то деси што је могуће пре – подвукао је министар.

Српски министар одбране предочио је да је главни спољнополитички приоритет Србије учлањење у ЕУ, а да би се до тога дошло мора се стандардизовати српска државна управа, а тиме и Војска Србије. ■

Танјуг

Састанак заменика начелника генералштабова у Љубљани

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије, генерал-потпуковник Младен Ђирковић учествовао је 8. јуна на састанку заменика начелника генералштабова земаља чланица Процеса сарадње министара одбране Југоисточне Европе – SEDM, у Љубљани.

Циљ те регионалне иницијативе је интензивирање политичко-војне сарадње у региону и јачање стабилности и безбедности у региону Југоисточне Европе. Чланице иницијативе су САД, Грчка, Италија, Турска, Словенија, Румунија, Бугарска, Хрватска, Албанија, Украјина, Македонија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија, док Грузија и Молдавија имају статус посматрача. ■

Посета делегације Египта

Делегација Оружаних снага Арапске Републике Египат боравила је у четвородневној посети Војсци Србије, у току које су присуствовали припремама и извођењу контролно-тренажних гађања у јединицама Ваздухопловства и ПВО.

Чланове делегације примио је заменик команданта Ваздухопловства и ПВО, бригадни генерал Сreto Малиновић.

У току посете, гости из Египта обишли су 250. ракетну бригаду ПВО и Музеј ратног ваздухопловства. ■

Србија – добродошао партнер

Председник Поткомитета за безбедност и одбрану ЕП Арно Данжан рекао је да у ЕУ постоји задовољство што је Србија на путу у њено чланство. Како је додао, „безбедност и одбрана су веома осетљива питања и ако ту напредујемо, то је веома добар знак за даљи напредак“.

– А оно што смо данас чули је да је Србија изменила своје опредељење и да је трагична и тешка прошлост дефинитивно иза нас – истакао је Данжан.

Он је навео да је Србија добродошла као партнер ЕУ и на пољу безбедности и одбране и заједничких мировних операција у свету.

Састанак Заједничке комисије за примену Војнотехничког споразума Јачање поверења

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић састао се 3. јуна са командантом Кфора генерал-потпуковником Маркусом Бентлером, у Команди Кфора у Приштини. Реч је о састанку високог нивоа Заједничке комисије за примену Војнотехничког споразума.

Циљ сусрета био је јачање сарадње и нивоа безбедности дуж административне линије. Разговарало се о питањима од заједничког интереса као што су борба против кријумчарења, безбедност на прелазима и проблем илегалних прелазака административне линије.

На дневном реду била су и питања у вези са општим стањем безбедности на Косову и Метохији, као што су напади на предајнике мобилне телефоније и обавезе Кфора по питању верских објеката и објеката културе.

Овакви састанци високог нивоа јачају односе и сарадњу између Војске Србије и Кфора у корист свих људи који живе у региону. ■

Јубиларни састанак

У Пролом Бањи је 10. јуна одржан јубиларни 350. састанак Заједничке комисије за спровођење Војнотехничког споразума, на коме су шеф Заједничке комисије команде Кфора пуковник Петер Оберг и начелник комисије за спровођење ВТС Здружене оперативне команде ГШ ВС пуковник Миодраг Поповић и њихови сарадници сагледали питања из актуелне проблематике и извршили ретроспективу једанаестогодишње плодне сарадње. Пуковници Поповић и Оберг сложили су се да је у овом транутку на административној линији према Косову и Метохији мирна и релативно стабилна безбедносна ситуација и да нема значајнијих инцидената и проблема.

З. М.

Инострани војни представници посетили Другу бригаду

У оквиру редовних годишњих активности инострани војни представници акредитовани у Србији посетили су, 2. јуна, Другу бригаду Копнене војске.

Током обиласка, војни изасланици информисани су о структури, организацији и надлежностима бригаде и присуствовали су приказу оперативних способности јединице.

У оквиру посете, коју је организовала Управа за међународну војну сарадњу Сектора за политику одбране, војни изасланици обилили су манастир Љубостињу и Врњачку Бању. ■

Државни секретар Спасојевић примио делегацију Норвешке

Државни секретар Душан Спасојевић примио је 1. јуна делегацију Министарства одбране Краљевине Норвешке коју је предводио генерални секретар за политику одбране Ерик Лунд-Исаксен.

Разматрајући питања из домена билатералне сарадње у области одбране, обострано је констатовано задовољство високим нивоом сарадње, дефинисане су области у којима је могуће направити даљи напредак и договорени су конкретни кораци у том правцу, нарочито у војномедицинској, војнообразовној сарадњи и подршци пројектима у оквиру реформе система одбране. Договорене су поседе на високом нивоу у наредном периоду.

Генерални секретар Исаксен изразио је посебно задовољство професионалношћу и квалитетом нашег војномедицинског особља током заједничког ангажмана у мировној мисији УН у Чаду.

Државни секретар Спасојевић нагласио је намеру Министарства одбране да се интензивира учешће припадника Министарства одбране и Војске Србије у мировним мисијама у наредном периоду.

Говорећи о политичко-безбедносној ситуацији у региону, државни секретар Спасојевић изнео је основне ставове државне политике према највећем безбедносном проблему у региону, ситуацији у јужној српској покрајини Косово и Метохија и нагласио значај регионалних безбедносних иницијатива у изградњи регионалног мира и стабилности.

Заједнички став је да земљама региона треба омогућити јасну европску перспективу, јер је интеграција земаља западног Балкана у ЕУ дугорочни гарант стабилности и безбедности у овом делу Европе. ■

Војна сарадња са Португалом

Копредседници Мешовите комисије Србија–Португал за билатералну војну сарадњу, помоћник министра одбране за материјалне ресурсе Илија Пилиповић и генерални директор за политику одбране Министарства националне одбране Португала Луиш Фаро Рамос, потписали су у Београду План билатералне војне сарадње за 2010. годину.

Билатерална војна сарадња између Србије и Португала успостављена је 2009. године, а обе стране оцењују је као успешну. Приоритети у наредном периоду биће сарадња војномедицинских институција, размена искустава у области политике одбране и процесу професионализације и сарадња института за стратегијска истраживања. ■

Сећање на stradale у бомбардовању варваринског моста 1999. године

Недужне жртве

– Тешко је схватити да у подне, на празник, мост у Варварину може да буде легитимни циљ било које авијације – рекао је министар Шутановац, наглашавајући да жртве које су тада пале не смеју никад бити заборављене

Уз почасни строј Гарде Војске Србије и интонирања химне „Боже правде“, венце на спомен-обележје погинулима у бомбардовању моста у Варварину, 30. маја 1999, положили су министар одбране Драган Шутановац, начелник Расинског округа Драгутин Вељковић, председник општине Варварин Зоран Миленковић, представници удружења бораца, друштвених организација Варварина и чланови породица погинулих.

У два налета авијације Северноатлантског савеза погинули су Сања Миленковић, Зоран Маринковић, Стојан Ристић, Миливоје Ћирић, Драгослав Терзић, Тола Апостоловић, Ружица Симоновић, Ратобор Симоновић, Милан Савић и Војкан Станковић, док је неколико десетина особа теже и лакше повређено.

У свом обраћању, министар Шутановац рекао је да је варварински мост сведочанство једног од најтужнијих тренутака српске историје и свакако и историје Варварина.

– То што се овде десило нема, заиста, никаквог образложења, јер тешко је схватити да у подне, на празник, мост у Варварину може да буде легитимни циљ било које авијације

– рекао је министар Шутановац наглашавајући да жртве које су тада пале не смеју никад бити заборављене. – С друге стране, морамо бити свесни да и деца која су данас дошла овде могу имати будућност само ако наставимо с интеграцијама и ако нас наша прошлост опомене на који начин то треба да радимо.

Шутановац је изразио дубоко саучешће свим породицама погинулих не само у Варварину, него и у Грделичкој клисури, згради РТС-а и свих погинулих цивила, војника и полицајаца.

Председник Скупштине општине Варварин Зоран Миленковић, отац погинуле Сање Миленковић, подсетио је да је пре 11 година у бомбардовању моста убијено десет људи, док је неколико десетина особа повређено.

– Грађани Варварина данас су се овде окупиле како би показали да нису и никада неће заборавити шта се десило – рекао је Миленковић и додао да држава мора водити исправну политику да се тако нешто више никада не догоди у Србији.

Он је захвалио министру Шутановцу и припадницима Војске Србије што су одали пошту недужним жртвама. ■

З. М.

Начелник Генералштаба обишао Војногеографски институт

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић обишао је Војногеографски институт, који је у саставу Управе за обавештајно-извиђачке послове (Ј-2) Генералштаба.

Пуковник др Мирко Борисов, начелник Института, информисао је генерала Милетића о основним делатностима којима се установа тренутно бави, стању њених функционалних способности, о актуелним задацима, кадру, опреми, проблемима и предлозима решења.

У оквиру посете, начелник Генералштаба обишао је и Музеј Војногеографског института, у коме су изложене карте, ин-

струменти и опрема која сведочи о развоју установе од оснивања 1876. године, по уредби кнеза Милана Обреновића.

Уписујући се у књигу утисака Музеја, генерал Милетић поручио је: „Институција која има традицију дугу 134 године завређује дивљење и пуну подршку свих институција. Данас Институт представља институцију чији је укупни допринос у изградњи оперативних и функционалних посебности Војске Србије немерљив“.

Генерал Милетић обишао је и фототријангско-топографско и картографско одељење Института. Том приликом, представницима Генералштаба презентовани су и инструменти који се користе за извођење теренских геодетских радова. ■

Б. М.

Нова класа матураната Војне гимназије

Пример својој генерацији

Прва тројица у рангу, Павле Дугалић, Александар Боровчанин и Стефан Славковић, сви са просеком 5,00, награђени су ручним сатовима са посветом. Ученик генерације Павле Дугалић добио је и традиционалну награду Фонда „Потпоручник Борко Никитовић“.

Ученици 34. класе Војне гимназије 5. јуна званично су завршили четворогодишње школовање. Свечаности су присуствовали начелник Војне академије бригадни генерал Младен Вуруна, владика хвостански Атанасије, руководство Војне гимназије, родитељи и родбина матураната.

Бригадни генерал Младен Вуруна рекао је да су матуранти пре четири године били лепо васпитана и добро образована деца, а да су данас понос своје школе и својих родитеља. Генерал Вуруна је изразио

уверење да ће они једног дана бити сјајни официри и да ће неки од њих, сасвим сигурно, досегнути до најодговорнијих дужности у систему одбране. Такође, истакао је да ће они своја елегантна цивила одећа ускоро заменити униформама, да ће школу у којој је „знање оружје“ заменити оном „којој је част имовина“.

Начелник Војне гимназије пуковник Милан Стевић честитао је родитељима ученика нагласивши да је њихов допринос данашњем успеху немерљив. Стевић је подсетио на сложен, напоран и леп четворогодишњи процес школовања и на све изазове са којима се 34. класа сусретала. Са поносом је истакао да се данас обраћа „зрелим, младим људима, који су пример својој генерацији“.

Отац трагично настрадао потпоручника Борка Никитовића и представник истог именованог фонда који сваке године традиционално награђује најбоље у класи Војне гимназије и Војне академије, Љубомир Никитовић рекао је будућим кадетима и официрима да су изабрали частан позив и да треба да очувају слободу и мир које су претходне генерације тешко стекле. Он је поручио младим да поред професионалног успеха граде и породице и на тај начин се остваре и као официри и као људи. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Спремни за нова знања

Најбољи ученик у генерацији Павле Дугалић захвалио је старешинама и професорима подсетивши да су његову класу васпитавали и учили да поштују историју српског народа и дела људи који су дали своје животе у борби за слободу.

Павле је нагласио да је његова класа сазрела брзо и да је услед тога изгубила један део безбрижне младости, што је, према његовим речима, и те како вредело. Он је поручио родитељима да је његова класа спремна да положи заклетву држави и ступи у строј Војне академије.

Генерал Милетић у Централној логистичкој бази

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић обишао је, 2. јуна, складиште „Боговаћа“ у близини Љига, складиште „Луњевица“ код Горњег Милановца, из састава Централне логистичке базе, и Техничко-ремонтни завод „Чачак“.

Том приликом генерал Милетић истакао је да је у претходном периоду било потешкоћа проузрокованих организационим проблемима услед смањења обима некадашње Војске – на одређеним локацијама ускладиштене су велике количине убојитих средстава које, у неким ситуацијама, могу представљати озбиљан безбедносни проблем. Како је нагласио генерал, Министарство одбране је претходне и ове године предузело одговарајуће мере на санирању и ублажавању могућих проблема – адаптацију старих, али и изградњу нових објеката.

Током обиласка складишта Централне логистичке базе „Луњевица“ и „Боговаћа“, начелник Управе за логистику Генералштаба бригадни генерал др Данко Јовановић и командант Централне логистичке базе пуковник Горан Зековић информисали су генерала Милетића о капацитетима складишта, условима рада и чувања средстава. Такође, говорили су и о мерама које се предузимају ради унапређења рада и побољшања услова за складиштење наоружања и војне опреме у складиштима Логистичке базе. Представници Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране презентовали су динамику изградње нових складишних објеката.

У Техничко-ремонтном заводу „Чачак“, командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић и заступник директора Ремонтног завода потпуковник мр Стојко Биочанин предочили су начелнику Генералштаба капацитете те ремонтне установе, план ремонта за 2010. годину, усвојене технологије, те планове за проширење и унапређење ремонтних капацитета. Генерал Милетић обишао је погоне Завода где су га стручњаци информисали о актуелним пројектима, али и о успесима постигнутим на овогодишњем Међународном сајму проналазаштва, на коме су награђени Златном плакетом. ■

Б. М.

Конференција начелника генералштабова балканских земаља

Унапређење безбедног окружења

У Брашову у Румунији 10. јуна одржана је Четврта конференција начелника генералштабова балканских земаља, у чијем раду је учествовао и начелник ГШ ВС генерал-потпуковник Милоје Милетић.

Председавајући Координационе групе, Подгрупе за асиметричне претње и Подгрупе за обуку, образовање и вежбе, поднели су извештај о годишњем раду којег су прихватили начелници генералштабова.

Приоритет даљег рада биће обука и образовање преко заједничких активности, које су усаглашене у Листи активности, са акцентом на учешћу у вежбама.

Учесници Форума сагласили су се да у наредном периоду планирање и реализација тих активности буде ефикасније и ефективније, уз одзив свих чланица Форума.

Имајући у виду постојеће регионалне иницијативе, закључак скупа је да се у наредном периоду синхронизују активности обуке и извођења војних вежби.

Форум начелника генералштабова балканских земаља наставиће, у оквиру својих надлежности, да јача и одржава безбедно окружење на Балкану, развија добросуседске односе и унапређује активности по питањима савремених безбедносних изазова, ризика и претњи, који могу бити превазиђени заједничким напорима.

На крају скупа генерал Мирослав Стојановски понудио је да Македонија буде домаћин наредне Конференције начелника генералштабова балканских земаља.

Генерал Милетић имао је билатералне састанке са замеником председавајућег Војног комитета НАТОа генералом Гаскином, председавајућим Војног комитета ЕУ генералом Сиреном, начелником ГШ ОС Грчке генералом Гиасосом и начелником ГШ ОС Румуније адмиралом Марином. ■

Полазници Командно-штабног колеца из Рима у Србији

Државни секретар у Министарству одбране Душан Спасојевић одржао је 10. јуна предавање официрима Командно-штабног колеца из Рима – ISSN1, који бораве у студијској посети Србији. Спасојевић је говорио о фазама у оквиру професионализације Војске Србије и њеном позиционирању у друштву. Он је појаснио природу односа Србије и НАТОа и указао на аспекте њене комплексности.

Спасојевић је истакао да су основни правци политике Србије усмерени на учешће у мировним операцијама Уједињених нација и на сарадњу са Европском унијом. Он је такође подсетио да Србија има дугу традицију учествовања у мировним снагама широм света.

Гости из Италије су у оквиру посете положили венац на Италијанском гробљу у Београду, обишли Војну академију, Генералштаб Војске Србије и Бели двор. ■

Б. М.

Норвешка одликовала српске мировњаке

Командант Ј-3 Генералштаба Оружаних снага Краљевине Норвешке пуковник Мортен Колбјорнсен уручио је 9. јуна у резиденцији Краљевине Норвешке одликовања припадницима војног санитетског тима који су били ангажовани у оквиру мировне мисије Уједињених нација у Чаду (MINURCAT), у саставу норвешког контингента. Поред одликовања, пуковник Колбјорнсен уручио је заставу Републике Србије вођи тима српских мировњака пуковнику др Славиши Ћирићу.

Свечаној церемонији доделе одликовања присуствовали су државни секретари Министарства одбране др Зоран Весић и Игор Јовичић, представници Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, амбасадор Краљевине Норвешке у Србији Хакон Бланкенборг и делегација Генералштаба Краљевине Норвешке.

Обраћајући се присутнима, државни секретар др Зоран Весић подсетио је да сарадња Србије, односно тадашње Југославије, и Норвешке у мировним операцијама датира још из педесетих и шездесетих година прошлог века, када су српски и норвешки војници учествовали у мировној мисији Уједињених нација на Синају. Стога,

Пуковник Колбјорнсен предаје заставу пуковнику Ћирићу

Снимко Д. БАНДА

како је истакао, сарадња српског и норвешког санитетског тима у оквиру пољске болнице у Чаду није ново поглавље, већ само наставак сарадње од пре више од пола века.

Државни секретар Весић нагласио је да је приликом посете пољској болници Краљевине Норвешке у Чаду, у марту ове године, видео да су норвешке мировне снаге знатно допринеле побољшању ситуације у тој афричкој земљи, не само када је реч о болници у Чаду, већ и ангажманом јединице за проналажење и снабдевање водом. Весић је најавио да ће Србија ускоро послати још један санитетски тим у Чад, додајући да је част и привилегија сарађивати са припадницима норвешких мировних снага.

Војска Србије учествује у мировној мисији УН у Чаду и Централноафричкој Републици од јуна 2009. године, када је у мировну мисију упућен санитетски тим у оквиру пољске болнице Краљевине Норвешке, са мандатом у трајању шест месеци. Последња ротација, која је бројала 21 припадника ВС и МО, боравила је у Чаду од маја 2009. године до априла ове године, и чинили су је 17 чланова санитетског тима и четири штабна официра.

Чланови тима МО и ВС у мировној мисији MINURCAT обављају свакодневне задатке у оквиру пољске болнице другог степена, а ангажовани су и на редовним обиласцима и раду у локалној болници с циљем пружања подршке и помоћи локалном становништву. ■

Биљана МИЉИЋ

СНИМАО З. МИЛОВАНОВИЋ

Размена имовине у Јагодина

„Винорача“ за станове

За војни објекат на Винорачком путу, чија је процењена вредност око 43 милиона динара, Министарство одбране добиће одређен број станова и новац као разлику у вредности

Градоначелник Јагодине Драган Марковић и директор Дирекције за имовину Републике Србије Братислав Пејковић потписали су 31. маја у Јагодина уговор о размени војних непокретности у власништву Министарства одбране и те локалне самоуправе.

Потписивању уговора присуствовао је и министар одбране Драган Шутановац. Он је нагласио да је размена веома важна јер се њоме решавају стамбена питања садашњих и бивших припадника система одбране у Јагодина, а да се разликом новца помаже модернизација Војске Србије. Он је додао да очекује да се тиме подстиче и развој локалних самоуправа које стварају услове за

економски развој. Министар одбране подсетио је да је још 2006. године Мастер планом касарна „Винорача“ у Јагодина оглашена неперспективном за даље коришћење.

Министар је рекао да је захваљујући Дирекцији за имовину и Пореској управи веома брзо процењена вредност поменутог објекта. Он је захвалио Дирекцији за имовину оценивши да она више „није кочинар“ и да је то важно јер у Србији постоји велики број неперспективних војних објеката који ће се размењивати са локалном самоуправом или продавати приватницима.

Градоначелник Јагодине Драган Марковић похвалио је министра Шутановца нагласивши да је сарадња са системом одбране за време његовог мандата далеко боља него раније. Он је нагласио да је договор са надлежним службама Министарства одбране веома брзо постигнут када је у питању процена вредности објеката на Винорачком путу површине 14,6 хектара. Он је рекао да се ту налазе два објекта – први који ће будуће служити као канцеларијски простор и друга хала од око 2.000 квадратних метара.

Марковић је истакао да локална самоуправа инвеститорима бесплатно нуди површине за градњу, уз обавезу да се у новоизграђеним фабрикама запосле грађани Јагодине. Будући да инвеститори често траже и одређен пословни простор уз земљиште, градоначелник је рекао да је овом разменом и то питање решено. Он је открио да би једна аустријска фирма ускоро могла да добије поменути локацију и запосли око 200 нових радника. ■

А. ПЕТРОВИЋ

Хиљаду стамбених решења у овој години

Одговарајући на питања новинара Шутановац је одбио да спекулише о вредности војне имовине истакавши да су некретности услед економске кризе изгубиле вредност, али да се оне могу размењивати за друге некретности у истом паритету. Он је рекао да не жели да буде запамћен као министар који је распродао војну имовину, него онај који је чувао и који је решио велики број стамбених питања.

Министар је подсетио да је у претходном периоду стамбено обезбеђено око 2.000 припадника ВС, а да се у овој години очекује решавање још 1.000 стамбених питања.

Седница Управног одбора Поверилачког фонда НАТО

Државни секретар у Министарству одбране Игор Јовичић присуствовао је Тринаестој седници Управног одбора Поверилачког фонда *Партнерства за мир*, на којој су анализирани досадашње активности на реализацији Пројекта за професионалну преквалификацију војних лица и дефинисан наставак сарадње у петогодишњег имплементације.

Истичући да је на досадашњим састанцима представника земаља донатора Поверилачког фонда НАТО и Међународне организације за миграције, Пројекат који се реализује у Србији оцењен веома успешним, представник Норвешке, водеће земље у Поверилачком фонду, изнео је јасно опредељење двеју организација да се финансирање настави и у наредном периоду.

Изражавајући задовољство због одлуке донатора да наставе финансирање активности значајних и за спровођење реформи система одбране у Србији, државни секретар Јовичић нагласио је да је Пројекат преквалификације замишљен као део реформских активности у систему одбране и Војсци Србије.

– На почетку имплементације пројекта било је потешкоћа којих смо сви били свесни. Али како се приближавамо петогодишњег реализације, можемо да кажемо шта смо као Министарство и држава учинили да овај пројекат буде, по општим оценама, најуспешнији, не само у региону. Оно што смо у реформи система одбране и Војске успели да остваримо у протеклом периоду представља добро полазиште за реализацију даљих пројеката. Због тога поздрављамо одлуку Поверилачког фонда да настави његово финансирање – истакао је Јовичић.

Поверилачки фонд НАТО/*Партнерство за мир*, уз водећу Норвешку, чине још земље донатори Италија, Данска, Холандија, Шпанија, Аустрија, Велика Британија, Чешка, Луксембург, Словенија, Словачка, Финска, Исланд, Пољска, Бугарска, Мађарска, Ирска и Швајцарска. Поред саветодавне, Поверилачки фонд пружа и финансијску помоћ и подршку у процесу реформе система одбране и Војске.

Државни секретар Јовичић покљонио је досадашњем председавајућем Поверилачког фонда НАТО, војном аташеу Краљевине Норвешке у Београду потпуковнику Терје Хаверстаду, реплику артиљеријске сабље са грба Војске Србије. ■

Д. ГЛИШИЋ

Добри резултати наменске индустрије у Чачку

Расте производња и ИЗВОЗ

– Ово је један од примера како Србија може да извози производе наменске индустрије и своју памет – рекао је министар Шутановац у чачанској „Слободи“, чији ће асортиман убрзо бити сертифициван по највишем стандарду квалитета – стандарду НАТО. У Техничком ремонтном заводу најављено отварање нових радних места за младе инжењере.

Компанији „Слобода“ министар одбране Драган Шутановац обишао је производне погоне и честитао пословодству и радницима на повећању производње за 85 посто у односу на прошлу годину. Шутановац је нагласио да ретко где у Србији постоји фабрика чији се производи више траже него што може да се произведе. Према његовим речима, готово цео асортиман „Слободиних“ производа иде ван граница наше земље, што у многоме доприноси смањењу спољнотрговинског дефицита Србије. Министар одбране нагласио је да фабрика до марта следеће године има продату комплетну производњу.

Шутановац је подсетио да је пре само две године фабрика била у далеко лошијој ситуацији, а да је данас неопходно проширити производне капацитете како би се одговорило захтевима тржишта. Он је изразио уверење да ће се средства која се улажу у производњу чачанске индустрије врло брзо вратити.

Директор „Слободе“ Зоран Стефановић изразио је наду да ће уз подршку Министарства одбране и Владе Србије фабрика наставити да унапређује производњу. Он је захвалио и запосленима на труду

који су учинили да постигну тако добре пословне резултате. Стефановић је то илустровао чињеницом да је фабрика радила сваке суботе и недеље од почетка године како би испоштовала рокове предвиђене уговорима. Такође је додао да ће спровођењем социјалног програма радна снага у фабрици бити знатно подмлађена. Он је објаснио да ће „Слобода“ убудуће примати много више радника на одређено време како би се одговорило строгим уговорним

Ремонтни погон у ТРЗ Чачак

Аеродром Лађевци и за цивилно ваздухопловство

Одговарајући на питање новинара, министар одбране најавио је да ће на војни аеродром Лађевци почетком следећег лета слетети први туристички цивилни авиони, а да ће до краја наредне године највероватније бити оспособљен за прихват и већих типова ваздухоплова. Лађевци ће, како је истакао, остати превасходно војни аеродром, али ће служити и за цивилно ваздушни саобраћај. То ће, према министровим речима, бити подстрек за укупни развој Шумадије.

Будући да је почео судски поступак поводом афере „сателит“, министар је рекао да неће коментарисати њен ток, али да сматра да је одавно очекивао да се тај проблем реши на такав начин. Шутановац је рекао да су људи у униформи без икаквог разлога трпели последице због појединих афера и да је дошло време да они који су одговорни и одговарају, а да војници наставе да раде свој посао. Такође, навео је да комисија која са Израелцима преговара о исплати обештећења није из Министарства одбране већ из Владе.

обавезама и захтевима за повећаном производњом.

У Техничком ремонтном заводу министар одбране сагледао је капацитете те установе за ремонт војног наоружања и опреме, о чему су га информисали командант Копнене војске генерал-потпуковник Љубиша Диковић и заступник директора Ремонтног завода потпуковник Стојко Биочанин.

Министар је истакао да је Ремонтни завод озбиљна установа која има капацитете да ради и за Војску Србије али и за остале војске и нагласио да су капацитети Завода максимално ангажовани. Најављено је и запошљавање младог инжењерског кадра.

Две чачанске фабрике наменске индустрије значајан су фактор економског развоја целог тог краја, фактор напретка наменске индустрије Србије и њеног извоза, рекао је министар и подсетио да је Србија највећи

извозник наоружања у региону и да све земље на том простору желе да сарађују са њом.

Заступник директора ТРЗ Чачак потпуковник Биочанин рекао је да се прелазак те установе на буџет показао као прави потез, о чему говори чињеница да је од момента трансформације Завод ремонтновао више борбених система него за претходне три године. ■

Александар ПЕТРОВИЋ
Снимко Јово МАМУЛА

Седница скупштинског Одбора за одбрану и безбедност

Стабилна безбедносна ситуација

Ниво претњи који могу угрозити функционисање система одбране Србије релативно је низак и највећу претњу представљају проблеми који се односе на самопроглашену независност Косова и Метохије, изјавио је Светко Ковач, директор Војнобезбедносне агенције, представљајући извештај о раду у периоду од децембра прошле до априла ове године

Одбор за одбрану и безбедност усвојио је шестомесечни извештај Војнобезбедносне агенције (ВБА), уз оцену да је безбедносна ситуација у Министарству одбране и Војсци стабилна.

Директор ВБА Светко Ковач је прецизирао да је ВБА била ангажована на безбедносној и контраобавештајној заштити Министарства одбране и Војске Србије, посебно јединица у Копненој зони безбедности, као и на откривању и документовању организоване криминалне делатности и корупције у, али и према Министарству и Војсци.

Према његовим речима, та агенција била је ангажована и на откривању и спречавању деловања страних обавештајних служби, реализацији задатака у вези сарадње са Хашким трибуналом и изradi подзаконских аката.

Ковач је истакао да, иако у протеклом периоду није било угрожавања јединица Војске Србије у Копненој зони, постоји „средњи ниво претњи од криминално-терористичких група, које се крећу дуж административне линије са Косовом и Метохијом“.

„Највећу претњу представљају проблеми који се односе на самопроглашену независност Косова и Метохије“, рекао је Ковач.

Према његовим речима ВБА, са осталим субјектима безбедносно-обавештајног система Србије, остварује оперативну контролу над криминално-терористичким групама дуж административне линије и преузима мере заштите јединица Војске Србије.

Директор ВБА је говорећи о другим аспектима рада службе, казао да није забележен ни један случај да је било покушаја обавештајног наступа према припадницима Војске Србије и Министарства.

Он је поновио да постоји проблем складиштења минско-експлозивних средстава услед недостатка простора за склади-

штење и застарелости техничке заштите објеката и чувања наоружања и тих средстава.

Такође је навео и да је у односу на исти период прошле године, повећан број нелегалних улазака у војне објекте и то највише због крађа, а да је смањен број случајева коришћења опојних средстава међу припадницима Војске Србије.

„Безбедносни проблем са ниским нивоом претњи односи се на чланство припадника Војске Србије и Министарства одбране или подршку разним екстремистичким навијачким групама. Против неких чланова ових група поднете су кривичне и прекршајне пријаве или покренут дисциплински поступак у јединицама“, додао је Ковач.

Говорећи о супротстављању организованој криминалној делатности и корупцији Ковач је казао да је поднета друга кривична пријава против организоване криминалне групе Горана Мојовића, чијим су деловањем незаконито додељена 34 стана и остварена противправна имовинска корист од око 300 милиона динара.

Према његовим речима, пресечена су и два случаја корупције у области војне обавезе где су поднете кривичне пријаве против 158 лица, и у области здравства где је због злоупотребе поднето 9 кривичних пријава.

Прецизирао је да су поднете кривичне пријаве за примање мита против четири лица, а против 145 за давање мита.

Директор ВБА је казао да се мере надзора и посебни поступци прикупљања података примењују у складу са одлукама надлежних истражних судија и прописаним процедурама и додао да се унутрашњом контролом није дошло до података о нарушавању законитости рада или злоупотребе овлашћења припадника Агенције. ■

Нормативна акта

У другом делу седнице, у коме су учествовали и представници ВОА, Одбор за одбрану и безбедност разматрао је подзаконска акта која произилазе из *Закона о ВБА и ВОА*. Разматрани су предлози четири уредбе и десет правилника, чијим ће доношењем бити заокружен нормативни-правни оквир за рад ове две агенције.

Посебно су детаљно разматрани *Правилник о раду ВБА*, *Правилник о раду ВОА*, *Правилник о раду Генералног инспектора* и *Правилник о безбедносним проверама које врши ВБА*.

Чланови одбора за одбрану и безбедност дали су позитивне оцене на предлоге наведених аката, који су претходно разматрани у оквиру организацијских јединица Министарства одбране, а правилници о раду и на Савету за националну безбедност Републике Србије.

Покретац развоја

Наука и научноистраживачки рад покретачи су развоја сваке друштвене делатности, па и одбрамбене. Стога у Министарству одбране и Војсци Србије последњих година све више пажње поклањају планирању, реализацији и улагању у научне пројекте, истраживања и развој наоружања, војне опреме и средстава за одбрану.

Од проналаска копља и секире, точка и ватре, барута и атома, наука и научноистраживачка открића користе се, најпре, за одбрану и напад, а затим и за развој друштвене заједнице, ма на ком степену развоја она била. Тако је од давнина, тако је и данас. Највећа пажња науци, како у развијеним и богатим државама, тако и у оним сиромашнијим, поклања се у систему одбране, који је, неретко и покретац многобројних истраживања и развоја науке, као такве.

Последњих неколико деценија Србија се не може похвалити значајнијим улагањима у науку и истраживачки рад. Беспарица је узела данак, па су наши доказани истраживачи и перспективни научници, неки нови Пупини, Миланковићи и Тесле, поново кренули „трбухом за крухом“ да развијају „бели свет“. Несташица новца условила је смањење издвајања за науку и у Војсци, што је, неизбежно, довело до одлагања многих истраживачких пројеката, али и пада интересовања официра за бављење науком.

Недавно, на скупу научних радника и политичког естаблишмента Србије у Центру *Сава*, промовисана је *Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије*. Обраћајући се еминентном скупу, председник Тадић је, сем осталог, поручио да сиромашне земље излаз из кризе морају да траже у развоју науке и улагању у сопствену памет. Томе, кад је реч о Србији, треба да помогну и измене *Закона о научноистраживачкој делатности*, којима се, уз остало, стварају услови за значајнију примену науке у пројекцији и остваривању друштвеног и економског развоја.

Неопходна је примена науке

Носилац научне и научноистраживачке делатности у систему одбране, односно надлежном министарству и Војсци јесте Управа за стратегијско планирање Сектора за политику одбране, која се бави организацијом, усмеравањем, праћењем и афирмисањем науке и научне праксе. Истичући да свака држава економски напредак заснива на непрекидном усавршавању науч-

не делатности и експлоатисању њених резултата, начелник Управе за стратегијско планирање генерал-мајор проф. др Божидар Форца напомиње да и одбрана, као нераздвојни и веома важан сегмент друштва, треба да буде утемељена на примени резултата научноистраживачког рада из свих научних области. Из тог разлога, научни и развојни рад за потребе одбране представља један од крупнијих задатака свих структура друштва и његових научних радника и институција.

– Ми смо свесни да капацитети научноистраживачке делатности у Војсци, као и у друштву, уосталом, морају бити усклађени са економским могућностима земље, али то не сме бити једини критеријум од кога се полази у пројектовању тог веома значајног сегмента нашег развоја. У овом тренутку не смемо занемарити ни веома изражене оперативне потребе Војске, као ни потребу повољнијег решавања статуса војних научних установа и научног кадра. Морамо имати у виду да је научноистраживачка делатност, као јединствена функција у систему одбране Републике Србије, уз образовање у војним високошколским установама, значајан чинилац и покретач развоја Војске, посебно са становишта њеног опремања и модернизације.

Управа за стратегијско планирање, која се бави праћењем и планирањем задатака научноистраживачке и инвентивне делатности, експертског оцењивања, усавршавања научног кадра и међународне војне сарадње у тим областима, у протеклом периоду, заједно са војним научноистраживачким установама и носиоцима осталих значајних функција и послова у систему одбране и изван њега, предузела је низ мера за унапређење и стварање нормативно-правног оквира за реформисање те делатности – нагласио је генерал Форца.

У том смислу значајну улогу има, пре две године формиран, Савет за научноистраживачку делатност, стручно и саветодавно тело министра одбране које разматра значајна питања из те области у систему одбране. Његови чланови су истакнути научни радници и признати стручњаци у научним областима од значаја за одбрану, а међу задацима којима се баве, свакако, треба издвојити процедуру акредитације и уписа војних научноистраживачких установа у Регистар научноистраживачких организација у Републици Србији, разматрање плана мера за решавање нагомиланих проблема, припрема рецензија кључних пројеката из *Плана НИД...*

Подмлађивање научног кадра

Средином 2009. године донете су *Стратегијске смернице развоја научноистраживачке делатности у Министарству одбране и Војсци*, које подразумевају коришћење домаћег, расположивог и новоствореног знања и трансфер високофистицираних технологија, као кључне факторе развоја система одбране. Оно што и даље отежава остваривање амбициозно замишљених циљева, поред хроничне беспарице, јесте дуготрајно смањење броја младих и перспективних стручњака у систему одбране. Иако се о научним посленицима у Војсци до сада релативно мало говорило и мада су делатности војних научноистраживачких установа обавијени мистеријом, зна се да у њима раде инжењери машинства, електротехнике, електронике, информатичари, геодете, да има и стручњака за математичке, физичке, хемијске, технолошке, медицинске и друге науке, експерата из корпуса друштвених наука... Зна се да они раде на развоју и модернизацији средстава наоружања и војне опреме, односно да се баве истраживањима у области одбрамбених технологија, војних и медицинских наука значајних за одбрану. Оно што се, ипак, недовољно зна, јесте горка истина да се у научноистраживачким установама у Министарству одбране и Војсци Србије из године у годину, смањује број стручњака. Док је 2004. године број лица са научноистраживачким и наставним звањима износио 963, прошле године свео се на 385 лица.

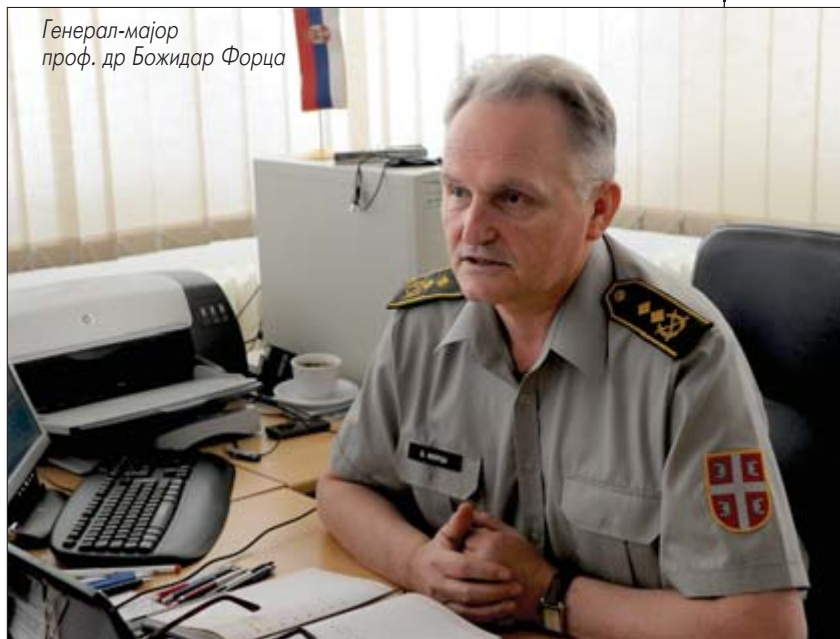
– Људи су кључни ресурс сваког система, то је несумњиво. Не тако давно, у војним научноистраживачким установама запошљавани су најбољи студенти, врсни официри и стручњаци, који су, за ангажовање на многобројним, значајним научним пројектима, били достојно награђивани. Данас су они помало запостављени. Ситуа-

Додатна средства из буџета

Полазећи од тога да удео средстава за финансирање НИД у МО и ВС у буџетском колачу додељеном одбрани, на годишњем и средњорочном нивоу, не обезбеђује довољан утицај науке на развој система одбране, у току 2009. године обезбеђена су и додатна буџетска средства у висини од 239 милиона динара (по основу прихода из ранијих година).

У току 2010. године, по том основу планирана су додатна буџетска средства у висини од око 400 милиона динара.

Генерал-мајор проф. др Божидар Форца

Широк спектар делатности

Научноистраживачки рад у систему одбране подразумева организован и систематски рад војнонаучних истраживачких установа, а остварује се основним, примењеним и развојним истраживањима, с циљем подизања оперативних способности Војске и ефикасности одбране у областима војних наука одбране, одбрамбених технологија, медицинских наука, војног школства и обуке и осталих наука значајних за одбрану земље.

ција у Војсци је, у том погледу, слична оној у друштву. За опстанак научноистраживачког кадра неопходан је развој те делатности, а развоја нема без знања и образовања. У том двосмерном ланцу експерти су кључ за решење многих проблема. Новац се некако и нађе, други ресурси такође, али кадар се не може створити преко ноћи – он се дуго ствара –напомиње генерал др Форца и додаје да је цена интелектуалног рада позната на тржишту и људи ће, природно, све више тежити да оду на боље плаћена радна места.

– Последњих година у Војсци је тенденција да научни рад учинимо привлачнијим за младе научне раднике, да, поред војностручне, истакнемо и војнонаучну линију као један од модела напредовања. Кадету, заинтересованом за бављење научним радом, од почетка треба да је познато да је бити доктор наука, у систему одбране, једнако вредно као и бити генерал и да ће имати једнаки статус, једнака примања, чак ће, можда, бити у предности јер, захваљујући докторском звању може да мења позицију и положај у друштву. Ми смо свесни да научноистраживачки рад у Војсци треба да буде радно стимулативан и адекватно вреднован посао. Првенствено, зарад

развоја система одбране и јачања Војске Србије, али и због развоја науке и јачања друштва у целини – подвлачи генерал Форца.

Многобројне слабости у актуелном положају научноистраживачког кадра у систему одбране, ипак, не могу да се отклоне без шире подршке државе. Поред неодговарајућег вредновања њиховог рада, које доводи до све већег одласка стручњака појединих области из војске у цивилне научноистраживачке и образовне институције, међу отежавајуће околности треба убројати и дугогодишњу непопуњеност института и осталих војних научноистраживачких установа потребним кадром, недовољан број експерата одређених специјалности и научних области, спорост у доношењу дугорочног програма развоја научноистраживачког подмлатка. Због свега тога број истраживача млађих од 30 година у Војсци свео се на неколико људи, што је приморало и Савет за научну делатност да једну од својих седница посвети управо том проблему.

Научноистраживачка делатност у систему одбране оптерећена је, према речима генерала Форце, бројним тешкоћама, већином наслеђеним из прошлости. Један од кључних проблема јесте њена изолованост од научноистраживачке делатности у Републици Србији.

– Тек почетком ове године, усвајањем измена и допуна Закона о научноистраживачким делатностима Републике Србије, створени су услови да се та делатност интегрише у национални научни простор. Треба истаћи да научноистраживачку делатност оптерећују сложене и дуге процедуре планирања, једногодишње уговарање пројеката и спори и компликовани процеси уговарања и набавки. Удео средстава за финансирање те делатности у укупно утврђеним средствима за финансирање одбране на годишњем и средњорочном нивоу не обезбеђује довољан утицај науке на развој система одбране. Одобрена средства за финансирање НИД у протеклој години износила су 0,42 одсто од укупно одобрених средстава за финансирање одбране, а у нашој (не тако давној) и страни пракси тај захват достигао је око три одсто – примећује генерал Форца и појашњава да је један од кључних циљева Стратегијских смерница да се годишња издвајања за истраживања у Министарству одбране и Војсци Србије повећавају по стопи од 40 одсто.

– Циљ је да она до 2013. године достигну до два одсто од укупно утврђених средстава за финансирање система одбране. То јесте неопходан услов за обезбеђење развоја науке у систему одбране и остваривање веома амбициозних циљева у тој области – сматра генерал Форца.

Један од њих је и интегрисање војне научноистраживачке делатности у систем научноистраживачке делатности Републике Србије и акредитација научноистраживачких установа Министарства

одбране, за шта су, доношењем Закона о изменама и допунама Закона о научноистраживачкој делатности, марта ове године, створени неопходни нормативно-правни услови. Наведеним Законом уважене су специфичности одбране у односу на испуњавање суштинских и формално правних услова за акредитацију, а посебно је значајна одредба којом је утврђено да лица која су стекла научноистраживачка звања по Закону о војним школама и војним научноистраживачким установама, задржавају то звање за период на који су изабрана.

– На тај начин превазиђен је проблем верификације научних звања стечених у МО и Војсци – напомиње пуковник др Обрад Чабаркапа, начелник Одељења за научну и инвентивну делатност у Управи за стратегијско планирање и додаје да је, изменама и допунама Закона о научноистраживачкој делатности, утврђено да у Национални савет за научни и технолошки развој Влада, на предлог Министарства одбране, именује и једног члана у звању научног саветника или редовног професора из војне научноистраживачке установе Министарства одбране и Војске Србије.

Све већи значај иновација

Имајући у виду стални напредак технике и технологије и чињеницу да се наоружање и војна опрема веома брзо развијају, али и

Пуковник др Обрад Чабаркапа

„СИМОПИС – 2010“

Као и ранијих година, Министарство одбране и Војска Србије су организатори и 37. симпозијума о операционим истраживањима – „СИМОПИС – 2010“, који ће се одржати на Тари од 21. до 24. септембра. За главног координатора организације тог скупа у име Министарства одбране и Војске Србије одређена је Управа за стратегијско планирање.

Основни циљ научног скупа јесте сагледавање и потврђивање достигнућа у развоју операционих истраживања посредством координираног и организованог програма размене највишег научног и стручног знања и искустава операционих истраживача, те унапређење сарадње у области научноистраживачке делатности између Војске Србије и научних институција из земље и иностранства.

– До сада се за учешће на скупу пријавило више од 200 учесника међу којима има и научних радника из иностранства, а очекујемо да се до краја термина одређеног за предају радова пријави још око 100 учесника – рекао је пуковник др Обрад Чабаркапа, начелник Одељења за научну и инвентивну делатност Управе за стратегијско планирање.

Изложба

Управа за стратегијско планирање традиционални је суорганизатор изложбе „Проналазаштво – Београд“. Ове године, крајем маја, у Дому Војске Србије одржана је јубиларна 30. међународна изложба проналазака, нових технологија и индустријског дизајна. Био је то повод да се Управи за стратегијско планирање додели „Златна плакета са великом златном медаљом“, за допринос развоју инвентивне делатности и подршку одржавању изложби. Проналасци Министарства одбране и Војске изазвали су велико интересовање посетилаца и стручног жирија.

због неповољне економске ситуације у земљи, тежиште научноистраживачке делатности помера се ка инвентивној активности, односно усавршавању постојећих средстава, чиме се обезбеђује повећање њихове ефикасности, а самим тим и продужење века употребе.

Према подацима из 2002. године, три четвртине иноватора у Србији било је из система одбране, а једна четвртина из грађанства, да би, крајем 2005. године, тај однос био приближно исти, са тенденцијом да се број иноватора из система одбране и даље смањује. Последњих десетак година, током дванаест месеци, у просеку се пријави око 20 иновација. Та област је у систему одбране у потпуности нормативно-правно регулисана.

– Поступак заштите поверљивог проналазачка спроводи се у складу са одредбама Закона о патентима – каже пуковник др Чабаркапа. Поред поменутог Закона, инвентивна делатност у новије време потпуно је регулисана одговарајућом Уредбом и Правилником, којима су утврђена морална и имовинска права проналазача и прописани критеријуми за утврђивање висине једнократне новчане накнаде, начин и време плаћања накнаде.

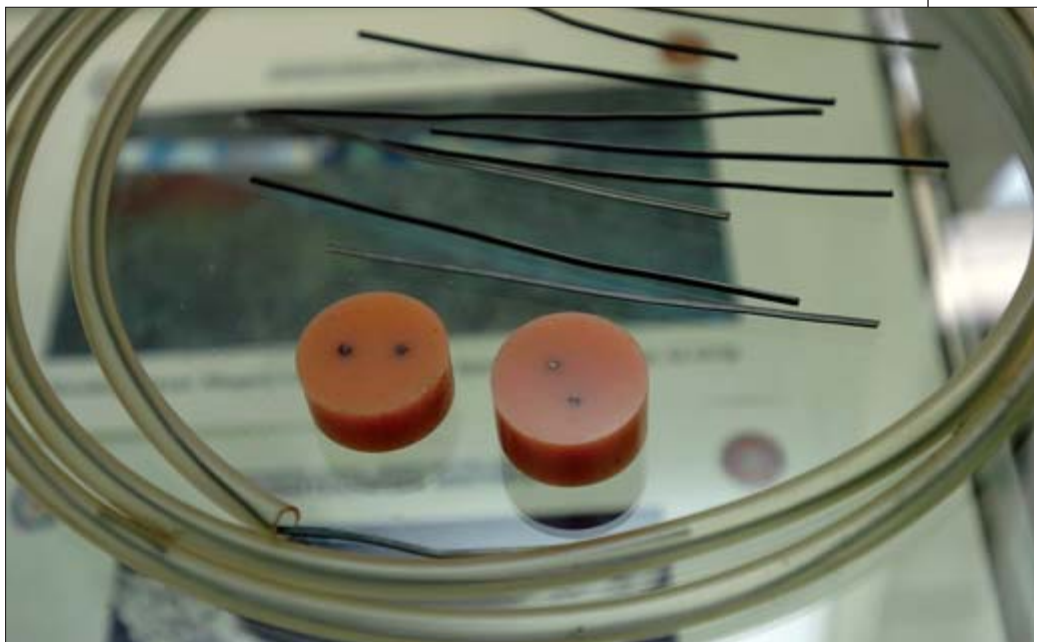
У области инвентивне делатности Управа за стратегијско планирање сарађује с привредним коморама Србије и Београда, Савезом проналазача Београда и Заводом за интелектуалну својину.

Једна од мисија, дефинисаних у Стратегијским смерницама развоја НИД у МО и ВС јесте развијање и унапређење међународне сарадње у тој области, за чију је реализацију, сем осталог, предвиђено веће учешће научних радника у међународним истраживачким пројектима од значаја за одбрану, стварање услова за усавршавање кадра у иностранству и трансфер високофистицираних технологија у наше научноистраживачке установе. С тим у вези наше Министарство одбране укључено је у рад Организације НАТОа за истраживање и технологију.

– Војнонаучне и високошколске установе Министарства одбране и Војске остварују ин-

тензивну сарадњу са научноистраживачким и образовним установама у земљи и иностранству – напомиње генерал Форца. – Током 2009. године, лабораторије ВТИ посетиле су 22 стране делегације из 16 земаља (Словеније, Италије, Турске, Либије, Вијетнама, Француске, Русије, Бугарске, САД, Кине, Швајцарске...). Све те земље заинтересоване су за сарадњу из области истраживања и развоја НВО. Такође, делегације припадника ВТИ реализовале су девет службених посета у иностранство везаних за сарадњу из своје надлежности. У оквиру ВТИ организоване су и мастер студије за припаднике оружаних снага Алжира.

У оквиру сарадње са научноистраживачким и образовним установама у земљи, војне научноистраживачке установе сарађују с бројним факултетима, институтима и осталим организацијама, од којих треба издвојити факултете безбедности, политичких и организационих наука, институте за упоредно право и међународну привреду и политику, Центар за цивилно-војне односе у Београду, Мисију Оебс у Републици Србији и друге. И ВМА остварује интензивну сарадњу са научноистраживачким и образовним установама у земљи од којих се издвајају медицински факултети у Крагујевцу, Нишу, Новом Саду, Фармацеутски и Ветеринарски факултетом у Београду. У оквиру међународне сарадње посебно се истиче сарадња са Медицинским фа-

Неповољно стање кадра

Дугорочни програм подмлађивања у војним научноистраживачким установама последњих деценија није постојао, што је довело до неповољне старосне структуре научноистраживачког кадра и непостојања одговарајућег односа техничког и административног особља. Ако се узме да је истраживач у четрдесет и петој години у зениту укупног стваралаштва, онда чак 67 одсто од укупног броја истраживача није перспективно. До 45 година старости има трећина од укупног броја, а забрињава податак да се број истраживача до 30 година старости свео на свега два одсто.

Бројно стање научноистраживачког кадра у МО и ВС по степену образовања и научноистраживачким и наставним звањима приказано је у табели.

култетом Универзитета одбране Републике Чешке и Министарством одбране Краљевине Норвешке, у чијем се контингенту у Чаду налазе и припадници ВМА.

Сарадњу са сродним установама остварује и Војногеографски институт, који, у оквиру својих надлежности, посебно сарађује са Грађевинским факултетом у Београду, географским факултетима у Србији, Техничким факултетом у Новом Саду, Геодетским заводом РС и Институтом за геодезију. У току 2009. године делегација ВГИ посетила је сродне установе у Бугарској и Мађарској, а планира се и потписивање уговора о сарадњи из области војне географије са Чешком, Италијом, Словачком, Бугарском, Румунијом и БиХ. ■

Душан ГЛИШИЋ

Отворено Треће спортско првенство Војске Србије

Промоција спорта и Војске

– Овде су сви победници, и ви који ћете се такмичити, и ми који смо овде пуног срца, имајући у виду да трибине никад нису биле тако испуњене, а све у жељи за промоцијом спорта.

Физичка обука и спорт у систему одбране важан су елемент борбених способности и свесни смо да само њеним јачањем јачамо и оперативну способност наше војске – рекао је министар Шутановац на свечаности отварања спортског првенства.

Треће спортско првенство Војске Србије трајало је четири дана, од 10. до 13. јуна, а одржано је на теренима Војне академије на Бањици.

Такмичење је отворио министар одбране Драган Шутановац, у присуству заменика начелника Генералштаба ВС генерал-потпуковника Младена Ђирковића, председника Олимпијског комитета Србије Владе Дивца, помоћника министра спорта и омладине Горана Крецловића, председника Спортског савеза Србије Александра Шоштарца, легендарног атлетичара Данета Корице, епископа Атанасија Раките и бројних гостију из спортског и јавног живота.

Промотери овогодишњег спортског првенства су – Јасна Шекарић, Владимир Грбић, Аца Ковачевић, Слободан Бранковић, Тамара Шотра, Драган Јаћимовић, Вук Рашковић, Миља Ратковић, Иван Тасић и Никола Павковић.

Министар Шутановац признао је да има трему да говори о спорту пред тако важним спортским именима, али да је та трема позитивна, будући да спорт у систему одбране први пут има тако важно место у друштву и озбиљну подршку.

Шутановац је подсетио да се претходних месеци на нижим нивоима такмичења надметало више од 3.500 припадника Војске Србије. Он је рекао да су се спортисти окупили, не да би тражили најбоље, него да би се дружили и показали да у њима живи спортски дух.

Министар је подсетио на успех Војске Србије у Међународној асоцијацији војних спортова чији су припадници са 46 такмичења донели 26 медаља – 14 златних, седам сребрних и осам бронзаних. То је, према речима министра, и подстрек за младе људе који данас можда не верују да могу да постигну врхунске резултате. Шутановац је рекао да су медаље које су војни скијаши, али и остали донели из иностранства веома важне за систем одбране, али и за државу.

– Та медаља коју носите на грудима није симбол само ваше снаге и моћи, то је симбол целе земље, а посебно система одбране – истакао је Шутановац.

Начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна поздравио је учеснике и бројне госте, а такмичарима је пожелео да у надметању победе – спорт, младост и најбољи.

Почетак свечаности обележио је скок двојице падобранаца Специјалне бригаде који су носили државну заставу и заставу Војске Србије. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Н. ДРАЖОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Промотери

Јасна Шекарић, промотер стрелаштва

– Врло радо сам се одазвала позиву Министарства одбране и Војне академије, јер је увек лепо присуствовати догађајима где је све приређено у славу спорта. Војска Србије и Војна академија мени и мојим колегама увек су излазили у сусрет. Управа ВА уступа ми термине и простор за тренирање за шта на Академији постоје одлични услови. Веза између војске и спорта постојала је и раније. На неки начин војска је увек учествовала и помагала организацију спортских манифестација.

Владе Дивац, председник Олимпијског комитета

– Драго ми је што сам присуствовао отварању једне овакве манифестације. Види се да војска држи до спорта и спортског духа и да тек планира да улаже у догађаје као што је овај и због тога треба да будемо поносни на нашу војску. Спорт у Србији је веома битан, али не може да функционише без војске у пуном капацитету. Разговарали смо са министром Шутановцем и закључили да спорт и војска морају јаче да се повежу, јер једни другима можемо много да помогнемо.

Тамара Шотра, промотер мачевалаштва

– Веома сам задовољна организацијом манифестације. Сарадња мачевалаца и војске има дугу традицију. Мачевање је део историје српске војске и зато се и данас држи до њега.

Драган Јаћимовић, промотер оријентиринга

– Војна академија има сјајне услове за тренинг и овде долазе да тренирају многи професионални спортисти. Својевремено сам тренирао и ја. Што се тиче саме манифестације Спортског првенства, битно је да се види један много виши ниво на којем је спорт у војсци данас него ранијих година. Данас за спортисте постоје много бољи услови за тренинге, а то аутоматски ствара и боље шансе за успех, што се већ види из резултата које војни спортисти постижу. На крају, ово је одличан начин за промоцију Војске Србије.

Драган Тасић, промотер стреличарства

– Мени је нарочито драго што присуствујем овој манифестацији на Војној академији зато што сам у спортском воду ВА служио војни рок. У војсци има врских спортиста који постижу одличне резултате не само у стреличарству већ у свим спортовима. Стреличарство је посебно значајно за специјалне снаге Војске Србије.

**Прва година
подофицирског кора
у Војсци Србије**

Борба за позицију

У систему одбране који ће врло брзо бити потпуно професионализован биће усвојена и примењена правила која гарантују његову функционалност. Подофицирска каста биће темељ нове, професионалне Војске. С том новом одговорном улогом, подофицири ће врло брзо морати да превазиђу тешкоће у прилагођавању и заузму место које им припада и обавезе које их очекују.

Снимио Д. БАНДА

ре нешто више од годину на посве нове дужности у јединицама и командама Војске Србије постављена је прва гарнитура главних и првих подофицира. Тај чин означио је почетак нове ере у позиционирању подофицира као старешина које, нима-ло случајно, војни теоретичари називају „кичмом војске“. Успостављање подофицирског кора, по угледу на решења заступљена у армијама запада, ишло је у сусрет најављеној професионализацији Војске јер је дотадашњи систем школовања, усавршавања, пријема и вођења подофицира у служби, нарочито током последњих десетак година, показао низ мањкавости.

Још на зачетку пројекта била је присутна свест о могућим проблемима и отпорима ригидног војног система који није навикао на нагле и радикалне промене устројства. Управо због тога, људи из Управе за обуку и доктрину Генералштаба трудили су се да разуме „неверне Томе“ да подофицирски кор не представља опасност по унутрашњи поредак Војске већ управо његову надоградњу у ефикаснији систем. Учињени су велики напори да се међу старешинама свих звања и чиновна изгради свест о потреби да подофици-

ри препознају отворене путеве будуће каријере добивши улоге, права и дужности у духу новог времена.

Саветовање и информисање главних подофицира Војске Србије у Дому Гарде на Топчидеру 25. маја искористили смо за осврт на 2009. и првих неколико месеци текуће године које су обележили и успеси, али и дечје болести новог система.

Заборавити ЈНА

Генерал-мајор Петар Ђорнаков, начелник Управе за обуку и доктрину Генералштаба, у обраћању главним подофицирима ВС рекао је да постоји низ питања везаних за подофицире која заслужују пажњу и редефинисање. Први човек Ј-7 признаје да је питање подофицира дужи низ година занемаривано, али да у овом тренутку није потпуно задовољан ситуацијом.

– Ако желимо да имамо добру, ефикасну Војску, Војску која може да изврши свој задатак, да испуни функцију, онда знамо да сви сегменти тог система морају да се мењају и поправљају, а један од

кључних сегмената тога јесте место и улога подофицира у систему професионалне војске – нагласио је генерал Ђорнаков. Он сматра да је изградња подофицирског кора изузетна прилика да се на новим основама и у другачијем окружењу питање подофицира постави и да се решења траже у оквиру нових услова и нових задатака.

– Решења не треба тражити у нечему што је било пре, јер Југословенске народне армије и средњих војних школа какве су тада постојале више неће бити. Према томе, ми решења тражимо гледајући према будућности и према времену у коме живимо. Улога подофицира, по новом моделу, много је важнија чак и од оне у „златном добу“ ЈНА када су подофицири веома добро одабирани и школовани – подвукао је Ђорнаков. Он признаје да подофицирски кор у овом облику нема утемељење у традицији српске војске, али да је то решење адекватно професионалној војсци, каква, такође, на овим просторима раније није постојала. Генерал сматра да искуства појединих земаља које су на сличан начин устројиле подофицирски кор дају добру основу да се таква матрица преслика и на Војску Србије.

Према мишљењу начелника Управе за обуку и доктрину, у подофицирски кор неизоставно морају да се укључе и професионални војници. Он подсећа да нема суштинске разлике међу те две групе, нарочито у домену одређених позиција које захтевају стручна знања и вештине, а да су изазови професије и лични проблеми са којима се сусрећу професионални припадници војске готово идентични.

Положајна слагалица

Измена неколико правилника и подзаконских аката требало би да реши неке од статусних питања подофицира. Главни подофицир Војске Србије заставник Горан Радић каже да је један од најучљивијих проблема лоше постављен распон у платним групама између подофицира. Према његовим речима, анализа је показала да су сви подофицири, сем главних подофицира, ранжирани између 21. платне групе, коју има водик на почетку каријере, и 17, која је додељена заставнику прве класе.

– Када се саберу коефицијенти према чину и положајној групи, видимо да је разлика између највишег и најнижег коефицијента којим се множи основица за плату 0,34. Та разлика је код официра далеко већа. Упоређујући коефицијент потпоручника са 16. положајном групом и потпуковника са 9, уочавамо да је распон 0,93 – објашњава заставник Радић. Он сматра да би поменути распони требало да буду већи и да дозвољавају правилно рангирање међу разноврсним подофицирским дужностима. У многим армијама света, наводи главни подофицир ВС, сви припадници војске, од војника почетника до генерала, налазе се на јединственој платној листи, док то код нас није случај.

Радић каже да је сачињен предлог норматива према којем би професионални војници и подофицири били ранжирани у 16 поло-

жајних група, где би разлика минималног и максималног коефицијента била 0,93. Тиме би се заставник прве класе ставио отприлике у ранг мајора, док би старији водник могао да се приближи потпорничкој плати.

Важан сегмент тог предлога, истиче заставник, јесте стимулација професионалних војника који су се одрекли могућности да постану подофицири одредивши се да каријеру заврше обављајући одређене, уско специјалистичке дужности. Њихове плате, у чину млађег водника, објашњава заставник Радић, требало би да се изравнају са платама старијих водника.

Улога за препознавање

Прва година подофицирског кора, према оцени главних подофицира заставника Зорана Лаштра из Генералштаба, Зорана Коцића из Копнене војске, Миланчета Милојевића из ВиПВО, Милојка Милосављевића из Команде за обуку и Саше Крсмановића из Центра за обуку КоВ, била је период борбе за идентитет у војној организацији.

Прва препрека било је неразумевашње појединих официра који су погрешно интерпретирали функцију првих и главних подофицира као линије подршке командовању.

– Поједини официри нису могли да прихвате да их подофицир у било чему саветује, а неки су чак реаговали као да ће им подофицир бити претпостављени! На срећу, далеко већи број официра правилно је схватио шта значи подофицирски кор и које је место и улога првих и главних подофицира када је реч о подршци командовању, индивидуалној обучености и дисциплини међу војницима и подофицирима – каже заставник Милосављевић из Команде за обуку. Слично мисли и заставник Саша Крсмановић, који сматра да команданти јединица имају пресудну улогу у остваривању функције подофицирског кора.

– Уколико командант јединице пружи подршку свом главном подофициру, у потпуности стане иза њега и омогући му да ради посао, проблема неће бити. Ако којим случајем командант не пружи ту подршку, труд је узалудан – сматра Крсмановић и наводи позитиван пример Центра за обуку КоВ.

Разлоге неких тешкоћа у функционисању подофицирског кора, према мишљењу заставника Милосављевића, треба тражити и у хетерогености међу самим подофицирима. Наиме, одређен број тих старешина завршио је четворогодишње стручне школе, неки су се школовали две године, а неки годину, а има оних који су завршили и више школе и факултете. Отуда, сматра он, долазе и нека неразумевашња функционисања подофицирског кора међу самим подофицирима. По свему судећи, потребно је време да се сви подофицири поистовете с новом организацијом и да се у њој препознају.

– Неки подофицири – каже заставник Зоран Коцић – мисле да смо ми, главни подофицири, синдикат. Да смо ту само да бисмо решавали њихове проблеме. Делимично је и то тачно, али не потпуно.

Достојанство – кључ успеха

Генерал-мајор Петар Ђорнаков поручио је главним подофицирима да је један од кључних претпоставки за успех пројекта подофицирског кора очување професионалног достојанства. Било који вид снисходљивости или полтронског односа према командантима директан је ударац функцији на коју је систем поставио главне подофицире.

– Када неког команданта питам какав му је главни подофицир, врло брзо ми постане јасно да ли он правилно или неправилно види место и улогу тог човека у јединици – каже начелник Ј-7. Он подвлачи да је командант одговоран за све сегменте живота и рада јединице, док је главни подофицир ту да линијом подршке командовању њему укаже на чињенице из домена свог ангажовања.

Снимио Ј. МАМУЛА

Ја се борим за интересе сваког подофицира у Копненој војсци који то својим радом и залагањем заслужује, али наше колеге морају да схвате да све почиње од њих. Они су ти који квалитетом сопственог рада дају аргументе за квалитетан рад и тежину главним подофицирима.

Заставник Коцић подвлачи да је, од разумевања официра, важније разумевање самих подофицира за остваривање функције подофицирског кора.

Први потребан и у воду

Заставник Зоран Лаштро подсећа да су до сада у Војсци Србије постављени главни подофицири у свим јединицама нивоа батаљона, док одређен број јединица ранга чете нема прве подофицире. Разлог за такво стање јесте правило да се први подофицир поставља тек ако у чети има бар 20 подофицира.

– Да није било тако, пре годину би на нове дужности одједном било постављено много подофицира. Ипак, ускоро би требало да се размисли то питање, а биће говора и о могућности увођења функције првог подофицира у воду – објашњава Лаштро.

Такво решење је више него потребно, сматра и заставник Зоран Коцић, главни подофицир Копнене војске. Он наглашава да би управо први подофицир у воду био тај који чини основу подршке командовању, јер најбоље познаје људе са којима ради свакодневно.

– Имамо ситуацију да у једном од најважнијих јединица КоВ имамо главног подофицира у батаљону и прве подофицире у командној и у логистичкој чети. Међутим, у првој чети поменутог батаљона који обавља веома одговорне задатке, немамо првог подофицира јер их има „само“ 19 и још 100 професионалних војника – наводи Коцић. Његов колега из ВиПВО заставник Миланче Милојевић подсећа да је у односу на КоВ, подофицирски кор у његовој оперативној команди у тежој ситуацији.

– У многим јединицама ранга батерије у Ваздухопловству и противваздухопловној одбрани бројно стање подофицира далеко је испод захтеваног броја, па се дешава да у једном батаљону или дивизиону имамо само главног подофицира иако је та јединица размештена на више локација. Дакле, главном подофициру веома је тешко у таквој ситуацији да има прецизан увид у оно што му је у опису посла – надовезује се заставник Милојевић.

Заставник Крсмановић сматра да у јединицама какве су центри за обуку први подофицири у четама могу квалитетно да обављају функцију и без увођења првих подофицира у воду, али да је у борбеним јединицама та функција неопходна.

– Мислим да би требало предложити измену правилника по коме би се у јединицу постављао први подофицир ако укупан број професионалних војника и подофицира прелази 20 – каже Крсмановић.

Подофицирима, без сумње, предстоји још пуно посла како би кор који их окупља достигао функционалност и утицај каква заслужује и какав има у војскама запада. Један од првих корака биће и допуна *Правила службе ВС*, који ће дефинисати дужности и обавезе првих и главних подофицира.

Подофицирски кор биће у потпуности успостављен, како закључују наши саговорници, када се затвори круг – када један професионални војник после година рада и сталног усавршавања дође на место лидера међу људима своје струке и постаје главни подофицир.

Очи најiskusнијих подофицира упрте су и у новоосновани Центар за обуку и усавршавање у Панчеву, који би од најквалитетнијих војника професионалаца требало да прави старешине. Циклус који у Центру почиње биће тест упорности за оне који имају амбицију да будуће воде подофицирски кор, а тест прилагодљивости за оне који се са пуно носталгије сећају средње војне школе „Маршал Тито“ у Сарајеву. ■

Александар ПЕТРОВИЋ

Ништа лично...

Александар ПЕТРОВИЋ

Следовање

... У Сарајеву смо имали станове високог квалитета, који су у то време (осамдесетих година прошлог века) били гасификовани! Ја сам се овде (у Београду), као пуковник, задовољио трособним станом, на дванаестом спрату, под плочом! – изговорио је бркати пензионисани официр на недавно одржаном састанку удружења војних пензионера са министром одбране. Из његовог се гласа и наступа дало закључити да верује у тврду истину свега што је изјавио не хајући много за жамор у сали и помало збуњен поглед министра војног који је, ваљда, ту био једини цивил.

– Не знам како да Вам се извиним што сте добили трособан стан – одговорио је министар одбране. – Верујем да Вам следује петособан, али шта да радимо...

Министар је рефлексно поменуо кључну реч – следовање.

Тај појам у типично војној семантици означава количину или број нечега (дана годишњег одмора, униформе, ролни тоалет-папира, уложка за хемијску оловку, квадрата стамбеног простора...) што је неко „одозго“, „ко је плаћен да мисли о томе“ проценио и „правилски“ одредио да треба неке да се да у јединици времена.

Бркати пуковник у пензији, који је, вели, радио у „уређеној држави и војсци“, дакле, не тражи ништа што га не следује. Молим!

Ако је неко прописао да вишег официра (мајор, па навише), који је са супругом пружио отпор белој кући изродивши троје деце, следује четворипособан стан, ко сме да дискутује треба ли или не „исти“ да му се додели?!

Они који својевремено нису положили мајорски испит, добијали су пола собе мање. Тек да се зна!

Следовање је, дакле, камен темељац војног система, којим држава подупиरे с једне стране функцију армије, а са друге мотивацију људи који у њој раде. Не треба сумњати да постоји научна и практична заснованост одлуке да месни нарезак, као редовни део садржаја сувог дневног obroка војника, буде баш 150 грама или да током године можете, уз правилно одржавање, подерати једне војничке чизме.

Аналогно, јунак наше приче не сумња ни да је дебело закинут што је уместо око 120 квадрата на Бежанији или, рецимо, на Бањици, добио седамдесетак негде другде у престоном граду. Истина, многе су његове колеге своје следовање уредно покупили, а неке су, богме, уз клаузулу „без протеста“ прихватили и који квадрат више на пожељнијим локацијама од поменутих.

Суштински, време и околности су ти које диктирају следовања. Поменути месни нарезак се, када је то морало, делио између двојице, а некад и тројице. Из празног лонца се, ипак, не да заграбити...

Следовање је као свето право гарантовано свима у касти. А, боли ли човека ишта више од ускраћеног права? Сетимо се оне јеврејске ... имао па немао... А, како је следовање признато свима, добиће га и цврчак и мрав, и пчела и трут. Ето нам и камена темељаца сваке лењости.

У времену промене поретка, економског и политичког система, стратешких опредељења земље, мењају се и следовања. С том ће се чињеницом тешко помирити они који су одређена права већ стекли. Тешко су се, пре неколико година, више десетина потпуковника помирили с истином да упркос следовању неће добити пуковничке чинове.

Како су се околности промениле па они „одозго“, „који су плаћени да о томе мисле“ већма, не носе униформе и следовања се морају уподобити логици демократске и цивилне контроле, те времену без рецидива социјализма. Само тако ће за неколико деценија пензионисани пуковник бити задовољан оним чиме би цивил у сличној ситуацији требало да се задовољи.

Војни умировљеник с почетка текста у том се случају не би позивао на законитости давно нестале државе и војске и заслуге из слосрејног рата деведесетих. Уосталом Библија каже – не тражите заслуге кад учинисте оно што бејасте дужни.

Ништа лично... ■

Отворен Центар за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву

Школа професионалних инструктора

Центар за обуку и усавршавање подофицира отворен је 8. јуна у касарни „Народни херој Стевица Јовановић“ у Панчеву. Свечаности су присуствовали начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Милоје Милетић, командант Команде за обуку генерал-мајор Александар Живковић, изасланик Министарства одбране Краљевине Холандије потпуковник Бен Стајнбек и председник Удружења пензионисаних подофицира Војске Ненад Тодосић. Тог дана, прва генерација полазника започела је основни курс за подофицире.

Генерал Милетић честитао је кандидатима за подофицире из редова професионалних војника, наглашавајући да после дужег времена започиње планско школовање подофицира за различите дужности у Војсци Србије. Истакао је да су у професионалним војскама света место и улога подофицира од изузетног значаја, јер су они експерти у свом послу и најбољи познаваоци средстава којима је јединица опремљена. Они су, такође, како је рекао, креатори и носиоци стандарда индивидуалне обучености, али строги и захтевни инструктори.

– Формирањем Центра у Панчеву Војска Србије добија нову институцију за обуку и усавршавање подофицира, која ће, у највећој мери, задовољавати потребе за сталним усавршавањем и развојем подофицира, али и састав у коме се оспособљавају командири тимова и одељења, те први и главни подофицири јединица. Стога Центар треба да постане станица знања, искуства и врлина, ради јачања функционалних способности наше војске – навео је генерал Милетић.

Током обиласка Центра, командант мајор Милован Васић приказао је гостима кабинете у којима ће се одвијати обука будућих подофицира, а који су опремљени средствима из донације Краљевине Холандије. У тој земљи виши курс за инструкторе обуке завршила су тридесет и четири подофицира наше војске, што је представљало значајну материјалну и искуствену помоћ приликом формирања Центра.

– Прва генерација основног курса за подофицире броји 56 полазника, од којих седам девојке. Будући подофицири су професионални војници који су у служби три године. У Центар долазе у чину десетара, с положеним основним лидерским курсом у матичној јединици. После шест недеља обуке у Центру оспособљавање настављају у специјалистичким центрима за обуку, у зависности од вида Војске коме припадају. Последња подофицирска степенница јесте стажирање у јединици, после чега, уколико буду успешни, добијају чин водника – објаснио је мајор Васић. ■

Б. МИЉИЋ
П. ВОЈИНОВИЋ
Снимко Д. ОСТОЈИЋ

„Отворени дан“ у Нишу и Врању

Више од две хиљаде посетилаца на нишком војном аеродрому разгледало је авионе „орао“, „супергалеб“, Ан-26, хеликоптере Ми-8, „газела“ и „гама“, противваздухопловни ракетни систем куб, наоружање и опрему које користе падобранци.

Током „Отвореног дана“, Ниш су надлетали авиони, падобранци су извели показни скок и десант, а приказано је и гашење пожара хеликоптером опремљеним противпожарним ведром.

За посетиоце су отворене Спомен-соба српске авијатике и Спомен-соба 63. падобранског батаљона, као и објекти у којима војници живе и раде. Акција „Отворени дан“ одржана је и у касарни „Први пешадијски пук Књаза Милоша Великог“ у Врању.

Посетиоци су могли да виде све врсте наоружања Четврте бригаде Копнене војске. За ученике основних школа најатрактивнија је била вежба у којој је приказан напад на тенкове. Према сценарију вежбе, тенкови су прешли преко моста који су тенкисти сами направили и онда ватром одговорили на напад. Интересантна је била и радна тачка у којој је један ешалон војника и старешина отпевао војничку корачницу „Марш на Дрину“.

Грађани су могли да виде Спомен-собу Четврте бригаде, коју је за годину и по дана обишло преко петнаест хиљада посетилаца и више од 30 страних војних делегација. ■

З. М.

Тактичка вежба Команде Копнене војске

Команда Копнене војске у пиротској касарни „Трећи пешадијски пук“, од 1. до 3. јуна извела је тактичку вежбу без учешћа јединица под називом „Корак 2010“. Вежбом је руководио начелник Штаба Команде Копнене војске бригадни генерал Војин Јондић.

Припадници Команде Копнене војске на овој врсти вежбе обучавају се за планирање, припрему и извршење додељених мисија, доношење и преношење одлуке на потчињене саставе, командовање, организацију садејства, обезбеђење борбених дејстава и израду борбених докумената. ■

З. М.

Снимко Д. АТЛАГИЋ

Контролно тренажна гађања артиљеријско-ракетних јединица

На аеродрому Батајница, од 6. до 17. јуна реализује се редовна провера оспособљености јединица Војске Србије за извођење противваздухопловних дејстава. На вежби учествују артиљеријско-ракетни дивизиони ВиПВО, Копнене војске и Речне флотиле.

Контролно тренажно гађање представља круну колективне обуке посада и послуга артиљеријско-ракетних средстава кратког домета, после реализације тренажних гађања која се изводе у матичним јединицама на тренажерима и симулаторима. Гађања подразумевају дејство против авионских топова Л-70 бофорс. Евалуацију успешности обавља комисија према прописаним критеријумима. ■

П. В.

Посета генерала Жан – Лик Фридлинга

Начелник командно-штабног усавршавања оружаних снага Републике Француске бригадни генерал Жан-Лик Фридлинг посетио је Војну академију и присуствовао првој показној вежби у Центру за симулације и учење на даљину. Начелник Војне академије бригадни генерал др Младен Вуруна истакао је значај формирања Центра и за Академију и за Војску Србије.

Поред генерала Фридлинга, делегацију оружаних снага Републике Француске чинили су потпуковник Лионел Ервије, начелник „ЈАНУС“ центра при командно-штабном усавршавању оружаних снага Француске и изасланик одбране у Београду пуковник Паскал Арт. ■

Делегација Војне академије у Хрватској

Делегација Војне академије боравила је почетком јуна у дводневној посети Хрватском војном училишту „Петар Зрински“ у Загребу, како би сагледала систем образовања у оружаним снагама те земље и могућности сарадње две образовне институције.

Начелника Академије бригадног генерала др Младена Вуруну и продекана за планирање и организацију наставе пуковника др Бобана Ђоровића дочекао је војни изасланик Републике Србије у Републици Хрватској пуковник Радослав Илић. Српска делегација састала се са начелником Хрватског војног училишта „Петар Зрински“ генерал-бојником Мирком Шундовим.

На састанку се говорило о сарадњи високообразовних установа, размени наставника, кадетским посетама, размени књига и часописа, учешћу на вежбама, те студијским путовањима највиших облика усавршавања војног кадра обе институције. Поред наведених предлога сарадње разговарало се и о обуци хрватских кадета у скијању на полигону Копаноник, те обуци наших кадета у пливању и једрењу у Сплиту.

Припадници Хрватског војног училишта посебно су се занимали за акредитацију Војне академије јер је то процес који им предстоји, тако да је било говора и о организацији семинара и округлих столова о „Акредитацији последипломских усавршавања“. Током посете делегација је поред Загреба обишла и једну од организационих целина Хрватског училишта која се налази у Сплиту, где их је примио и командант Хрватске ратне морнарице контраадмирал Анте Урлић. ■

Генерални секретар Министарства одбране Норвешке на Бањици

Делегација Краљевине Норвешке, коју је предводио генерални секретар Министарства одбране Краљевине Норвешке Ерик Лунд-Исаксен, боравила је 2. јуна у Војној академији. Тема разговора била је унапређење сарадње у области учења на даљину.

Мајор др Зоран Јеремић, координатор пројекта за учење на даљину, презентовао је гостима динамику увођења тог вида стицања знања у Војној академији. Објашњавајући фазе и рокове успостављања система учења на даљину, он је истакао да је крајем године планирано његово пуштање у рад.

– Премда немају сви у Војсци Србије подједнаке могућности да се школују из одређених области, жеља нам је да им овим пројектом омогућимо учење, примера ради страног језика или међународног хуманитарног права, с родног места или од куће – додао је мајор Јеремић.

Успостављање система учења на даљину у Војној академији помогло је Министарство одбране Краљевине Норвешке донацијом опреме и обуком кадра. ■

Основана фолклорна секција

Бригадни генерал др Младен Вуруна и програмски директор Друштва за чување, неговање и заштиту културне традиције народа „РАД“ Братомир Лачковић потписали су у Војној академији *Протокол о сарадњи од општег интереса у аматерском стваралаштву*. Нека од начела прописана тим документом подразумевају формирање фолклорне секције Академије уз стручну помоћ Друштва „РАД“, заштиту културне баштине, проучавање и ширење културе српског народа и националних мањина у Србији. На тај начин и званично је почела рад фолклорна секција која је кадетима извела игре из Шумадије и Поморавља. ■

Припремио Јован КРИВОКАПИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

Делегација Норвешке у Војномедицинској академији

Генерални секретар Министарства одбране Краљевине Норвешке Ерик Лунд Исаксен, са сарадницима, посетио је ВМА како би са најодговорнијим представницима те установе, али и српске војноздравствене службе, размотрио резултате досадашње војномедицинске сарадње две земље и модалитете њеног даљег унапређења.

О најзначајнијим активностима ВМА у протеклом периоду, организацији њене научноистраживачке и едукативне делатности, гостима из Норвешке говорили су доц. др Елизабета Ристановић и проф. др Силва Добрић.

– Стручност, професионализам, организационе способности и спремност за тимски рад показали сте приликом учешћа у мировним мисијама Уједињених нација у саставу нашег контингента. И даље рачунамо на ваше ангажовање – рекао је Исаксен.

Чланови норвешке делегације обишли су потом више организацијских целина ВМА и Тренинг центар Лаке полске болнице. ■

Европски конгрес интервентних кардиолога

Представници интервентних кардиолога и радиолога ВМА учествовали су на Европском конгресу интервентних кардиолога који је недавно одржан у Паризу. Скупу је присуствовало 15.000 стручњака из целог света. Том приликом, приказане су нове методе и технике интервентне кардиологије.

Стручњаци ВМА су током конгреса завршили курсеве за нове методе неоперативног лечења различитих срчаних обољења која су до сада збрињавана искључиво кардиохируршким поступцима, што је представљало већи ризик за пацијента и изискивало вишедневну хоспитализацију. Очекује се да ће нове методе ускоро бити примењене и у рутинској медицинској пракси на ВМА. Кардиолози су презентovali учесницима конгреса искуства ВМА у домену интервентне кардиологије. ■

Припремила Елизабета РИСТАНОВИЋ

Балкански конгрес војне медицине

На 15. балканском конгресу војне медицине, који је одржан од 3. до 6. јуна у Пиерији (Солун) у Грчкој, учествовало је 173 делегата из Бугарске, Грчке, Румуније, Турске, Албаније, а међу њима и 22 делегата војног санитета Републике Србије. Нашу делегацију предводио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић.

Током конгреса презентовано је око 300 научних радова из области војне медицине и организовано више округлих столова и панел дискусија. Представници наше земље приказали су 42 рада, учествовали у дискусијама и руководили појединим сесијама.

Генерал Јевтић имао је више билатералних састанака са шефовима осталих делегација о сарадњи у оквиру Балканског комитета, с нагласком на стручно усавршавање лекара и техничара, размену искустава о учешћу у мировним операцијама и помоћ у збрињавању повређених приликом природних катастрофа. ■

Вежба Школе резервних официра „Ваљево 2010“

У фабрици „Крушик“ и касарни „Војвода Живојин Мишић“ у Ваљеву изведена је завршна показна вежба Школе резервних официра Војномедицинске академије – „Ваљево 2010“. Тема вежбе односила се на здравствену подршку Војске Србије цивилним властима у случају индустријских акцидента. Слушаоци су проверавали у пракси стечена знања и вештине у областима организације рада у санитарским етапама, пружању медицинске помоћи повређенима и оболелима, руковођењу и командовању санитарским и ветеринарским јединицама, те сагледали специфичности организације здравствене подршке у ванредним ситуацијама.

Вежбу су логистички подржали припадници гарнизона Ваљево и Четвртог центра за обуку Војске Србије, фабрике „Крушик“, локалне самоуправе, затим, Ватрогасно-спасилачке бригаде Министарства унутрашњих послова, Цивилне заштите, Црвеног крста и Здравственог центра Ваљева. Том догађају присуствовао је и начелник Управе за војно здравство Министарства одбране бригадни генерал доц. др Вељко Тодоровић.

Начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић рекао је да је вежба значајна јер је показала да удруженим снагама војни и цивилни сектор могу правовремено и ефикасно реаговати у критичним ситуацијама. Нагласио је да су припадници ВМА и полазници ШРО санитарске и ветеринарске службе потврдили оспособљеност и спремност за извршавање задатака у оквиру треће мисије Војске. Генерал Јевтић нагласио је да је један од циљева вежбе да грађане Србије уверимо да је ВМА њихова кућа здравља, да не станује само у Београду, већ у сваком делу земље, тамо где је медицинска помоћ потребна.

Током боравка у Ваљеву и Колубарском округу лекари ВМА обавили су у амбулантама ваљевске болнице 370 специјалистичких прегледа, а у гарнизонај амбуланти 95 прегледа. ■

Војномедицинска сарадња Србије и Португала

Делегација Министарства одбране Португала, коју је предводио Луиш Фаро Рамос, генерални директор за политику одбране, посетила је ВМА. Госте су примили највиши званичници наше војномедицинске установе. Они су сагледали могућности ВМА и најзначајније резултате у области лечења, образовања и научноистраживачког рада.

Чланови португалске делегације истакли су потребу даљег унапређења војномедицинске сарадње са Србијом. Посебан интерес исказали су за искуства наших санитарских снага у оквиру мировних мисија Уједињених нација и нагласили потребу сарадње у тој области. ■

Деловање кинеске војске у ванредним ситуацијама

Срцем за н

Пише: старији пуковник Јун ЛИ
изасланик одбране НР Кине

У априлу ове године кинеску провинцију Ђингхаи, у области Јушу, задесио је земљотрес јачине 7,1 степени. Народноослободилачка армија Кине брзо је реаговала и дошла на место катастрофе, у области на 4.000 метара надморске висине.

арод

Када је избио земљотрес у провинцији Ђингхаи, 400 војника команде војне подобласти Јушу радило је јутарње вежбе. У том тренутку, сви су одмах отрчали на место катастрофе у град Ђиенгу. Тада је Независни одред јединице војне области провинције Ђингхаи, од 1.000 војника, дан и ноћ непрекидно хитао од базе удаљене 800 километара ка месту катастрофе.

У Пекингу су чланови Централног војног комитета, по наредби председника Ху Ђинтаоа, организовали хитну седницу о акцији пружања помоћи угроженом подручју. Генералштаб Народноослободилачке армије Кине упутио је свим јединицама војске и наоружане полиције хитни захтев о вођењу операције спасавања људи.

Главна управа за логистику војске организовала је сакупљање и транспорт помоћи у виду уља, шатора, лекова и хране, а послала је и лекарске тимове, експертске групе за спречавање епидемија и мобилне бонике на место погођено земљотресом. Главна управа за опрему је такође брзо послала различиту опрему за спасавање.

Сем локалних војних јединица, и оне у војној области Ланцоу и другим војним областима ратног ваздухопловства, које се налазе у

близини, такође су одмах послале своје трупе на место катастрофе. До 19. априла, Народноослободилачка армија и наоружана полиција послале су 12.798 војника на место несреће. Организовано је 13 лекарских тимова и две мобилне болнице. Изнад места катастрофе било је 89 прелета авиона.

Испод рушевина спасено је 1.564 људи, а 20.047 повређених добило је прву помоћ.

Послато је 5.196 тона помоћи у виду шатора и хране.

Тешкоће приликом брзог пружања помоћи

Народноослободилачка армија НР Кине последњих година више пута је учествовала у брзој акцији пружања помоћи приликом избијања великих природних катастрофа и на основу тога је стекла добро искуство.

Међутим, овај земљотрес у провинцији Ђингхаи, у области Јушу, ипак је задао много нових проблема трупамa. Ово је највећа акција спасавања која се одиграла на 4.000 метара надморске висине. Место катастрофе је удаљено од града и постоји само је-

дан пут којим су спасилачке екипе, опрема и материјали могли да прођу, што је поред недостатка кисеоника још један проблем са којим се суочио спасилачки тим.

Једини аеродром је веома малог капацитета, са кога истовремено могу полетети и слетети само три авиона. Чак 90 процената становништва представља националну мањину, тако да је и комуникација са њима била отежана.

Поред тих проблема, било је и потешкоћа у придруженом садејству, између трупа војске и цивила, као и у логистици. Управо у тако тешкој ситуацији спасилачки тим је брзо реаговао, транспорт опреме и војника је текао глатко, јединице војске играле су улогу главне снаге и великог предводника акције пружања помоћи, због чега су стекле високо признање од локалног тибетанског становништва и остале запамћене као „птица која доноси срећу“, а што је имало одјека и у страним медијима.

Улога специјалних јединица

Јушу се налази на 4.000 метара надморске висине, где су велике температурне разлике између дана и ноћи, тако да током ноћи температура може да падне и на 10 степени испод нуле. У овој области у ваздуху има око 60 процената кисеоника.

Команда је прво упутила све јединице које се налазе на месту или у близини, као и јединице које су раније биле одговорне за ову област, на место катастрофе. Способност прилагођавања ових војника тим условима је добра, тако да се може ефикасно контролисати број потенцијалних жртава међу њима. Јединице из других делова земље које су послате у помоћ прво су прошле обуку и тренинг прилагођавања високој надморској висини.

Током акције спасавања војници су се, са једне стране, веома храбро ангажовали, а са друге посебно водили рачуна о научним чињеницама, како би то знање искористили у акцији спасавања. С обзиром на то да је место катастрофе много уско и обим деловања људи ограничен, послате су углавном специјалне јединице за спасавање.

Пре годину дана војска је захваљујући националној подршци оформила осам специјалних јединица за спасавање и помоћ, са укупно 50.000 војника. Они су током ове акције пружања помоћи угроженом подручју Јушу одиграли велику улогу.

Удружена команда војске и локалних власти

За време акције спасавања у Јушу све јединице војске брзо су реаговале и све наредбе су извршаване без сметње, углавном због удруженог командовања војске и цивила.

Брзина одлучивања државног и армијског врха

Након избијања природне катастрофе, председник НР Кине, генерални секретар Комунистичке партије Кине и главнокомандујући Народноослободилачке армије НР Кине, Ху Ђинтао одмах се вратио у домовину из званичне посете иностранству и издао важне директиве за реаговање на катастрофу.

Стална комисија политичког бироа Централног комитета КПК одмах је заседала и тражила од Народноослободилачке армије и наоружане полиције да свим снагама учествују у решавању настале кризе. Централни војни комитет организовао је трупе да помогну. Штабови војске на високом нивоу реагивали су не само по принципу брзине, него и хармоничности заједничког рада разних видова и родова јединица.

Оваква ефикасност постигнута је због искуства стеченог за време земљотреса у провинцији Сечуан и због усавршавања војне структуре и регулатива које су омогућиле да се многе међу-процедуре прескоче.

Државни савет оформио је командни центар за пружање помоћи угроженом подручју. Командни центар састављен је од осам радних група, у које је била укључена и војска. То су: група за пружање помоћи, санитарна група и група за спречавање епидемије, као и група за координацију. Током ове акције све релевантне институције војске су са канцеларијом за хитне случајеве при Државном савету, са Администрацијом за земљотрес, Министарством за

грађанске послове, Министарством здравља, Администрацијом за цивилно ваздухопловство Кине, Министарством саобраћаја, као и са још двадесет надлежних државних управа, биле у контакту 24 часа и заједно координирале све акције.

На месту катастрофе, по наредби, команда војне области Ланцоу основала је Удружени штаб за помоћ, који је командовао свим трупама за спасавање. Свака јединица слала је свог команданта у релевантни цивилни штаб. Захваљујући војној процедури и помоћи локалних власти показала се велика ефикасност у решавању ове кризе.

Добробит народа на првом месту

Народноослободилачка армија НР Кине је током акције спасавања и помоћи у Јушуу играла велику улогу, што је тесно повезано са сврхом оснивања Народноослободилачке армије и новим задацима изградња војске у новом веку. Сврха оснивања Народне армије је да свим срцем, предано служи народу, брани њихове интересе и њихову безбедност. Са сталним променама светске ситуације, у предстојећем периоду један од главних задатака треба да буду и невојне операције.

Када је реч о унапређивању способности пружања помоћи током катастрофе, кинеска армија поставила је седам аспеката деловања на том пољу. Први је унапређивање размене информација о катастрофама између војске и локалних власти током катастрофе. За време земљотреса у Јушуу војска је за само 12 минута примила вест од кинеског бироа за земљотрес о ситуацији. Други је унапређивање структуре командног центра. Повећан је број стручних људи у главном штабу за кризне ситуације. Трећи је унапређивање изградње система заједничког рада војске и локалних власти. Министарство одбране и двадесет управа при Државном савету оформило је систем заједничке конференције. Четврти је унапређивање стручних способности за ванредне случајеве. „План за развој способности током невојних операција“ регулише главни принцип, снагу војске и мере за изградњу способности током невојних операција. Пети је унапређење регулатива за спровођење тих акција. У припреми је „Регулатива о реаговању команда воске током катастрофе“, која ће одредити принцип, садржај и захтеве за командовања приликом спровођења невојних операција. Шести је унапређивање изградње система обезбеђивања материјала који ће се користити приликом пружања помоћи, а седми јачање политичког рада за невојне операције. ■

Јун ЛИ

Међународни дан припадника мировних снага УН

Уједињене нације обележиле су Међународни дан мировних снага УН, у част свих својих припадника „који су одиграли улогу у постицању мира широм света“. У седишту УН у Њујорку одата је пошта онима који су страдали у служби.

Међународни дан припадника мировних снага УН одржан је у част 124.000 чланова мировних мисија на служби у 16 операција на четири континента, који су учествовали у рашчишћавању минских поља, достављању помоћи за избеглице и подржавању слободних и поштених избора. „Наши храбри мировњаџи спадају међу најбоље од онога што УН имају да понуде“, рекла је заменица генералног секретара УН Аша Роуз Мигиро, током церемоније полагања венаца у част погинулим члановима мировних снага.

Генерални секретар УН Бан Ки Мун одао је признање припадницима мировних снага широм света који милионима људи пружају безбедност, деле хуманитарну помоћ и помажу у јачању институција правне државе. „Мировне операције су незамењив део рада УН ради стварања бољег света“, поручио је Бан Ки Мун. ■

Амерички војници и ракете патриот у Пољској

Батерија америчких војника опремљена ракетама „патриот“ стигла је у Пољску где ће боравити две године ради обуке пољске војске, саопштили су амерички званичници у Варшави. Представник америчке амбасаде у Варшави Ендрју Пол изјавио је да је батерија стигла и да је смештена у бази Мораг, на северу Пољске. Ради се о највећем размештају америчких војника у Пољској која је некада била иза „гвоздене завесе“, а сада је чланица НАТО, навела је америчка агенција.

Пољска база Мораг налази се око 60 километара од руског Каљининграда који излази на Балтичко море, због чега је Москва изразила незадовољство што су ракете „патриот“ тако близу руске територије. Представник амбасаде рекао је да ће се батерија ракета „патриот“ у наредне две године ротирати унутар и ван Пољске ради обуке и да ће увек бити у пратњи између 100 и 150 америчких војника. ■

Складишта оружја БиХ препуна

Складишта оружја у БиХ, која чувају припадници оружаних снага, препуна су вишкова муниције и минско-експлозивних средстава која су остала од бивших ентитетских војски.

Реч је о муницији коју, као и вишкове оружја из протеклог рата, Министарство одбране БиХ настоји што пре да реши.

Према плану тог министарства, највећи део биће уништен, док ће остатак бити продат. На списку вишка муниције и експлозивних средстава, налази се неколико десетина хиљада ракета, бомби, минобацачких пројектила, затим експлозив, барут, гранате, детонатори, штапини, упалјачи, светлеће патроне... ■

Сарадња Македоније и Црне Горе у области војне технике

Црна Гора и Македонија потписале су споразум о сарадњи у обуци црногорских кадета на Војној академији у Скопљу и македонских pilota у Подгорици. Министри одбране Боро Вучинић и Зоран Коњановски заложили су се за јачање билатералних односа између две земље, указујући да досадашња сарадња Подгорице и Скопља у области одбране може да послужи за пример у региону.

„Унапређењу сарадње у области војног образовања и обуке која се односи на упућивање црногорских кадета на Војну академију у Скопљу и обуку pilota македонске армије у Ваздухопловном центру у Црној Гори још један је доказ опредељености две земље ка евроатлантским интеграцијама“, рекао је министар Вучинић. Македонски министар одбране Коњановски изнео је очекивања да ће се до краја године испунити сви договорени облици македонско-црногорске војне сарадње. ■

Најгори непријатељ војника

Најгори непријатељ сваког војника су – жуљеви на стопалима. Зато је швајцарско министарство одбране затражило од Федералне лабораторије за тестирање материјала да развије чарапе против жуљева како би се олакшао живот војника током дугих и напорних маршева.

Лабораторија је добила задатак да осмисли што је могуће удобније чарапе које ће максимално смањити трење у додиру са кожом и брзо упијати зној.

„Ударни“ делови чарапа, од којих је неколико прототипова већ тестирано на терену и у лабораторији, садрже специјална влакна која спречавају настанак жуљева док остатак чини мешавина вуне која ефикасно упија влагу. Почетком овог месеца, 60 швајцарских регрута добило је по пар чизама и шест пари чарапа које су морали да носе током пет дана и да у њима пређу шест километара дневно.

На основу резултата ових тестова биће одлучено које ће чарапе убудуће носити швајцарски војници. ■

Пише
Александар РАДИЋ

Српско – хрватски војни језик

Документ о одбрамбеној сарадњи Србије и Хрватске привукао је пажњу јавности, иако се ради о стандардном обрасцу у развоју билатералних веза какав су обе државе потписале са свим земљама из ширег окружења. Чини се да се тек сада потписује стварни мир када се најављује развој веза, а не само пука толеранција према другом. Ратне године су иза нас, дошла су, коначно, нова времена. То је и прилика да се односи два суседа доведу до стандарда какви су примерени намери обе државе да постану део Европске уније.

Хрватска је препознала користи које може да има као држава која помаже Србији на путу ка Европској унији. А учинила је и добар гест – поклонила нам је преводне бројних прописа Уније с страних језика. Трансфером искустава из међународних мисија у којима учествује, посебно из захтевне мисије ISAF, Хрватска може да заради вредне референце у НАТОу. Не ради се, заправо, само о пуком угледу, већ о стварном ефекту деловања те земље у Алијанси.

Посета из Србије стигла је у време када је Хрватска изложена умереним критикама због недостатка јасне стратегије активности у НАТОу и проблема око обуке и техничке модернизације војске који су последица недостатка новца у кризно време. У таквој атмосфери, загревачки *Национал*, пред долазак високе делегације система одбране Србије, објавио је анализу односа две државе коју је насловио – „САД очекују да Хрватска уведе Србију у НАТО 2014“. По тој анализи, у позадини војног споразума између две државе јесте намера да се помогне Србији да 2012. дође до *Акционог плана за чланство*, како би само две године касније постала и пуноправна чланица Савеза. Међутим, према речима нашег министра одбране, улазак у НАТО сада није тема о којој се размишља. Али, на основу низа изјава званичника Алијансе, може се јасно видети жеља да се дође до чврстих гаранција за очување стабилности простора на коме се некада простирала југословенска федерација.

На динамику остварења намере да се појача безбедност региона велики утицај има однос два ентитета у БиХ, који тренутно представља највећи безбедносни изазов, затим Косово и Метохија, те Македонија као замрзнута безбедносна криза. Појачан интерес, посебно САД, подудар се са смањењем директног присуства америчких оружаних снага и предајом задатака чувања мира и стабилности чланицама Уједињених нација. Зато ће сваки потез унутар региона на јачању стабилности добити снажну подршку водећих сила, земаља нашег континента и САД.

Проблем међузависности погона наменске индустрије бивше Југославије најбоље се види на примеру производње тенка М-84. По технолошком, али и политичком кључу, производња тенка била је подељена – у Хрватској се налазила фирма „Ђуро Ђаковић“ (Славонски Брод) која је финализирила производ, а његови елементи стизали су из свих делова бивше државе. Нешто више од трећине вредности тенка остваривало се у фабрикама БиХ које су данас у оба ентитета, чет-

вртина у Хрватској, 15 одсто у Словенији, три у Македонији, а преосталих 23 одсто у Србији и Црној Гори.

У годинама пред рат, тенк М-84 обећавао је да ће постати изванредан извозни производ. Кувојт је наручио 215 комада, а преговарало се још са више држава о куповини. Истовремено је развијан и домаћи тенк *вихор*, који је требало да ослободи Југославију од лимита лиценце за Т-72 (М-84 је модернизовани Т-72) у погледу количине и времена производње. Због грађанског рата прва наруџбина није завршена, а Кувојт је добио 149 тенкова. Производња се у „Ђуро Ђаковићу“ наставила у малим количинама само за хрватске потребе. У међувремену, у Славонском Броду почео је да се склапа оклопно зило точкаш АМВ од компоненти из Финске за потребе модернизације Хрватске војске. Наручено је 126 комада, али је сада због економске кризе програм пренаоружања, такође, у кризи. Шансе за будућност су само у извозу и евентуалној регионалној производној линији за АМВ.

Зато Хрватска с пажњом посматра шта се данас дешава у одбрамбеној индустрији Србије, јер велики извозни послови, посебно на традиционалним тржиштима, наслеђеним од бивше Југославије, као што су северна Африка и Блиски исток, буде наду да ће и за суседе бити посла.

Тешко се може очекивати да Србија сада може да заокружи производне ланце за неке од борбених система, а у томе се види шанса и за преживљавање „Ђуре Ђаковића“, али и за нове послове за остале фирме из Хрватске које се баве наменском производњом. Србија има позицију лидера јер поседује потребна знања за развој нових система и усавршавање већ постојећих.

Без обзира на тешке последице које су донеле година кризе, а посебно одлазак великог броја домаћих стручњака, Србија и даље има истраживачке и развојне капацитете, који надмашују регионалне оквире. Прилике су далеко од пожељних, али када се разговара са странцима, они често постављају питање како то да Србија може да ради на новим пројектима и поред, наизглед, несавладивих проблема – недостатка нових технологија, новца за улагање – који су сломили знатно јаче војноиндустријске погоне у источноевропским државама. Стога, наша држава има шансу за озбиљно оживљавање одбрамбене индустрије која подразумева поделу послова са заинтересованим партнерима. Хрватска не крије да би желела постати најближи партнер Србији у будућим пословима. ■

Корист коју сарадњом у области одбране најпре остварују Србија и Хрватска јесте размена у интелектуалном домену. Србија је већ понудила школовање у области војне медицине на ВМА и усавршавање кадра АБХО. Такође, обе стране оствариће корист у одбрамбеној индустрији, јер су, после грађанског рата, у тој области имале тежак период – остале су без могућности да самостално затворе производне ланце за сложене технолошке системе.

ПОКЛОН ЦРВЕНЕ АРМИЈЕ ТИТУ

Ради успостављања званичних односа, делегација Црвене армије предвођена генерал-лајтнантом Николајем Корњејевим посетила је 14. фебруара 1944. седиште Врховног штаба НОВ и ПОЈ у Дрвару. Приликом формалних разговора, генерал Корњејев поклатио је врховном команданту НОВ и ПОЈ Јосипу Брозџу Титу украшени аутомат ППШ-41.

Аутомат ППШ-41, популарни „шпагин“, представљао је заштитни знак совјетских јединица у Другом светском рату и стога није чудно што је Црвена армија изабрала ово оружје за поклон свом савезнику.

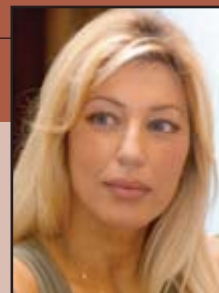
Овај модел настао је почетком четрдесетих, као резултат захтева совјетске ратне индустрије за масовном производњом. Тактика масовних јуриша пешадије предвиђала је употребу лаког оружја велике ватрене моћи. Током Другог светског рата, читави совјетски батаљони били су наоружани искључиво аутоматом ППШ-41.

Творац аутомата био је чувени конструктор Георгиј Шпагин. Модел ППШ-41 представљао је оружје потпуно осмишљено за масовну производњу и употребу у тешким условима. Био је израђен од пресованог лима и дрвета, што је погодновало масовној производњи. И поред своје једноставности, ППШ-41 је представљао веома поуздан аутомат, поготово ако се узму у обзир сурови временски услови у којима је радио. Због свих ових одлика „шпагин“ је био веома популаран у Црвеној армији, али и у војскама које су га имале у својој употреби. Број произведених примерака током Другог светског рата процењује се на преко пет милиона, што довољно говори о квалитету оружја.

Модел који је Корњејев поклатио Титу израђен је 1943. и као једини украс на њему издваја се резбарени рукохват. На кундаку је уцукана плочица на којој је изгравирано „Јосипу Брозџу Титу од Црвене Армије“.

Цео догађај овековечен је и фотографијама које представљају и документарни материјал о овом музејском предмету. По завршетку рата, овај аутомат је са осталим Титовим личним наоружањем и војном опремом предат на чување Војном музеју у којем је и данас изложен. ■

Дејан МИЛИВОЈЕВИЋ

Пише
Зорица ЈАНКОВИЋ

Релаксација

Да ли је то потреба да се у свакој прилици употреби реч која је у тренду или одговорни људи у одређеним сегментима друштва на заједничке проблеме гледају релаксирано?

Да подсетим: у говору јавних личности, пре свега политичара, у одређеном периоду биле су актуелне и одређене речи и синтагме: *тензија* (1989), *шта још треба да се деси* (1990), *ничим изазване* (1992), *девастирање* (1997), *диверсификација* (1998), *кохабитација* (2003), *криминогена средина* (2005), *кредибилитет* (2006), *аплицирање* (2007), *лицитирање* (2008), а од прошле године сви нешто препознају и после тога имају *бенефит*. Тако је недавно једна наша политичарка пред камерама максимално искористила топ речи, изјавивши: „Нећу да лицитирам када ћемо аплицирати за статус кандидата (за чланство у ЕУ, прим. а), али сам сигурна да ћемо имати бенефит. То смо свакако препознали“.

А ово пролеће донело нам је нову топ реч: *релаксацију*. Ако отворимо *Велики речник страних речи и израза* (Иван Клајн – Милан Шипка) видећемо да је то реч латинског порекла (лат. *relaxatio*), која у преводу значи „опуштање тела и духа, одмор, разоноду“, а да појам *релаксирати*, у преводу значи, између осталог, „опустити се“. Скоро идентично објашњење даје већ легендарни Вујаклија.

Тако министарка финансија Дијана Драгутиновић каже: „Улазимо *релаксирани* у нову фазу преговора са Међународним монетарним фондом“ (*Политика*, 16. мај 2010), један од челника владајуће Социјалистичке партије Србије Жарко Обрадовић каже: „СПС спрема конгрес у *релаксираној атмосфери*“ (*Вечерње новости*, 12. април 2010), док шеф владине канцеларије за сарадњу са Хашким трибуналом Душан Игњатовић даје следећу изјаву: „Најављену редовну посету главног тужиоца Хашког трибунала Сержа Брамерца овога пута дочекујемо са дозом *релаксираности*“ (*Танјуг – Политика*, 10. мај 2010). Да је атмосфера опуштена приметили су и дописници страних медија. Тако Радио Слободна Европа извештава да су после вишемесечне јавне полемике о избору судија и интервенције одговорних из Европске уније (Брисел, Стразбур), настављени разговори између представника правосудја и судија „у приметно *релаксираној* атмосфери“. Да више не цитирам, верујте ми на реч: од када сам уочила ову топ реч, свакодневно на електронским медијима чујем следеће синтагме: *релаксирани односи*, *релаксирана атмосфера*, *релаксиране припреме*, *релаксиран приступ*, *релаксиран начин*, *релаксирана варијанта*, *релаксиран систем*, *релаксиран став*, *релаксиран тајминг*.

Логично, намеће се питање: да ли то потреба да се у свакој прилици употреби реч која је у тренду или одговорни људи у одређеним сегментима друштва на заједничке проблеме гледају, изгледа неоправдано, *релаксирано*? Надам се да је прво и само потврда тезе изнете у овом чланку да је тренутна топ реч – *релаксација*. ■

Ауторка је историчар и кустос Историјског музеја Србије

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

16–30. јун

Православни

17. јун – Св. Јоаникије Црногорски, свештеночученик Ђорђе

18. јун – Преподобни Петар Коришки

24. јун – Свети апостоли Вартоломеј и Варнава

27. јун – Свети пророк Јелисеј

28. јун – Свети великомученик Кнез Лазар и свети српски мученици – Видовдан

Римокатолички

29. јун – Свети Петар и Павао, апостоли

Муслимански

17. јун – Лејлету – л – Рагаиб (Ноћ дарованих жеља)

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК КНЕЗ ЛАЗАР

Кнез Лазар је један од српских великаша који су владали српским царством после цара Душана Силног. По смрти цара Уроша патријарх Јефрем је тадашњег кнеза Лазара крунисао за цара. Лазар је у Цариград послао изасланство с монахом Исаијом и молио да се скине анатема са српског народа, саградио је многе цркве, међу којима су најпознатије Раваница и Лазарица, обновио је Хиландар и Горњак, био је ктитор руског манастира Пантелејмона.

После многих успешних ратова с турском силом, 28. јуна 1389. српска војска изгубила је одлучујућу битку, а цар Мурат посекао је светог мученика Лазара. Тело му је пренето и сахрањено у његовој задужбини Раваници код Ђуприје. Током сеобе Срба народ је са собом носио и његове свете мошти до манастира Раваница на Фрушкој гори. За време Другог светског рата, 1942. године његово тело пренето је у Београд. После централне прославе 600. годишњице Косовске битке 1989. године мошти кнеза Лазара почивају у манастиру Раваница, најславнијој кнежевој задужбини, коју је подигао као своју гробну цркву. ■

НОЋ ДАРОВАНИХ ЖЕЉА

Пошто хицретики датуми почињу заласком Сунца, ова ноћ је прва петковна ноћ у месецу Реџебу. Те ноћи у цамијама се окупља и говори о наступајућим данима светог месеца Реџаба, споменутог у предањима као Божји месец. Говори се и о данима месеца Шабана или Посланиковог месеца, те Рамазана, који је по традицији месец народа Мухамедовог. ■

ДОГОДИЛО СЕ...

16. јун 1876.

У Венецији склопљен уговор о савезу Кнежевине Србије и Кнежевине Црне Горе и *Војна конвенција* којом су предвиђене заједничке акције за ослобођење од Отоманске империје на Балкану.

18. јун 1915.

Наређењем Врховне команде обрароване су прве сталне јединице ваздушног осматрања и јављања. Ове осматрачке сигналне станице имале су задатак да означавају правац лета непријатељских авиона. У Војсци Србије 18. јун обележава се као Дан службе ваздушног осматрања и јављања и Дан 126. центра ваздушног осматрања и јављања.

20. јун 1945.

Начелник југословенског генералштаба генерал Арсо Јовановић и генерал Морган, шеф штаба савезничког врховног команданта у Средоземљу, потписали су споразум у Девину, којим су прецизирани војни детаљи Споразума о привременој управи у Јулијској крајини, потписаног у Београду 10. јуна 1945. између представника југословенске владе и влада САД и Велике Британије.

20. јун

Датум који је у Кнежевини Србији обележаван као дан успостављања „независности и увећања Србије“ на Берлинском конгресу 1878. године. Прослављање тог датума уведено је 10. августа 1878, а указом од 6. фебруара 1883. уведен је нови државни празник, 22. фебруар, дан проглашења Србије за краљевину 1882. године.

22. јун 1940.

У Компјењу, у истом железничком вагону у којем је Немачка потписала капитулацију у Првом светском рату, Врховна команда француске војске потписала је безусловну капитулацију пред нацистичком Немачком.

23. јун 1945.

Командант Југословенске армије Јосип Броз Тито објавио је наредбу о успостављању Војне управе Југословенске армије у Јулијској крајини. Цивилну власт на терену вршили су одбори које су раније успоставили југословенски партизани.

26. јун 1945.

У Сан Франциску потписана је Повеља о оснивању УН. Повеља, коју су потписали представници 50 земаља, укључујући Југославију, ступила је на снагу 24. октобра 1945. године.

27. јун 1877.

Руске снаге прешле су Дунав у рату против Отоманског царства, у којем су се на страни Русије бориле Србија и Црна Гора. Рат је окончан победом Русије, али су потом Србија и Црна Гора, на рачун фаворизоване Бугарске, оштећене Санстефанским миром 1878. Санстефански уговор је измењен исте године на Берлинском конгресу.

28. јун 1914.

Гаврило Принцип, члан српске револуционарне организације *Млада Босна*, убио је аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда. Овај догађај послужио је Аустроугарској као повод да Србији 28. јула објави рат. У овај сукоб убрзо су се умешале велике европске силе тако да је тиме почео Први светски рат.

30. јун 1913.

На реци Брегалници почела је битка између српске и бугарске војске. Победом српске војске 9. јула решен је исход Другог балканског рата у корист Краљевине Србије. Срби су имали 16.200 погинулих и рањених, од чега 11.350 у Трећој армији, а Бугари око 25.000. Обе стране претрпеле су знатне губитке и од колере, коју су Бугари пренели од Турака. ■

Припремио мр Миљан МИЛКИЋ

Република Вијетнам године репресалија

За САД подручја Индокине и Вијетнама била су значајна, пре свега, због геостратегијског положаја. У склопу америчке глобалне стратегије, југоисточна Азија представљала је само једну од карика система пацифичке одбране. Територија Јужног Вијетнама, с марионетском владом у Сајгону, виђена је као значајан истурени бастион, чијим је држањем требало непрекидно угрожавати НР Кину и ДР Вијетнам, и контролисати међународне поморске и ваздушне комуникације у том региону света.

Еогатство индокинеског подручја стратегијским сировинама, нарочито каучуком и калајем, потенцирало је у још већој мери значај Вијетнама у склопу америчке стратегије. Да би га одржале под својом контролом и доминацијом, САД шаљу не само новчану и материјалну помоћ, већ војне инструкторе, саветнике и стручно техничко особље у све земље Индокине, а нарочито у Јужни Вијетнам и Тајланд. Број америчких војних инструктора повећан је у сајгонским јединицама и штабовима за 10 пута – на око седам хиљада људи крајем 1959. године.

Стварање ослободилачких снага ФНО

Армијом Републике Вијетнам управљало је, практично, Министарство одбране САД преко Команде војне мисије и америчке амбасаде у Сајгону. У таквим условима долази и до првих организованих оружаних акција против режима Нго Дињ Дијема. Легалне форме отпора, примењиване у претходном периоду, више нису одговарале. За обарање режима излаз се морао тражити у оружаног борби. У првим месецима 1959. године појављују се групе за (са-

мо)одбрану од терора полиције и војних команданата, а упоредо се формирају и бројне герилске јединице. Истовремено, интензивирани су и политичке припреме. Стварају се масовне патриотске организације за борбу против сајгонског режима, а у војним јединицама и штабовима почиње илегални политичко-пропагандни и обавештајни рад на придобијању официра и војника за ослободилачки покрет.

Од првог дана устанак добија организован, а постепено и општенодрожни карактер. Обједињавањем четири главне политичке странке, 20. децембра 1960, основан је Фронт националног ослобођења (ФНО), којем се одмах прикључују и бројне синдикалне, сталешке и верске организације, које су се бориле за независност Јужног Вијетнама. Широм земље, а нарочито у делти реке Меконга и око Сајгона, јединице ФНО изводе готово даноноћне препаде и диверзије на полицијске станице, мања упоришта, складишта опреме и оружја, мостове и железничке чворове, управне зграде, а повремено се упуштају и у окршаје већих размера.

За режим у Сајгону и владајуће кругове САД догађаји су се одвијали изразито неповољно. Акције прочешљавања и чишћења нису давале веће резултате, иако им је број непрестано повећаван (1960. године изведено је 2.185 акција, 1962. године око 27.000 и 1963. године чак 37.000 војних акција прочешљавања и чишћења терена). Дезертерства у армији Јужног Вијетнама била су све чешћа, у градовима су учестале диверзије (нарочито у Сајгону), а власт режима у селима се распадала.

Општем расулу и деморализацији марионетског државног и војног механизма посебно су доприносили терор и злочини полицијаца и командоса.

Крајем марта 1961. године у Бангкоку, на заседању СЕАТО, рат у Јужног Вијетнаму постаје централна тема, а првих дана фебруара 1962. године у Сајгону се формира и посебна америчка команда за Јужни Вијетнам. Идеја америчких генерала заснивала се на пацификацији Јужног Вијетнама, а тај циљ требало је спровести потпуном изолацијом Јужног Вијетнама од Северног, масовним расељавањем становништва и стварањем стратешких насеља, после чега би уследио концентрични и снажни војни удар по базама ослободилачке армије.

Тонкиншки инцидент

Покушај изолације ФНО стварањем стратешких насеља показао се убрзо неефикасним. Народ Јужног Вијетнама масовно се укључивао у борбу против сајгонског режима, територија под контролом ФНО стално се повећавала. Крајем 1964. године износила је скоро две трећине територије Јужног Вијетнама. С обзиром на такав развој и однос снага, решење је потражено у новој стратегијској концепцији – ограниченем рату, у којем би се, у најширем обиму, ангажовале и оружане снаге САД. Истовремено, требало је проширити операције и на Северни Вијетнам, с обзиром на његову материјалну, моралну и политичку помоћ и подршку ФНО.

Који из операција подршке територије ДР Вијетнама искоришћени су инсценирани ноћни напад у Тонкинском заливу. Тонкиншки инцидент довео је до тога да су амерички авиони у операцији *Оштра стрела* гађали северновијетнамске морнаричке базе и складишта горива. Авиони *F-4В фантом-2* први пут у су Вијетнаму ангажовани баш у тој операцији. Они су 5. августа напали поморске базе ДР Вијетнама. Ваздушна агресија на ДР Вијетнам оправдана је и наводно све интензивнијом инфилтрацијом оперативних формација северновијетнамске армије у Јужни Вијетнам, о чему је посебно расправљано на заседању СЕАТО, у Манили. Влада САД доноси резолуцију о Тонкинском заливу, коју усваја и Конгрес САД. Тиме САД добија законску основу за интервенцију у Вијетнаму. На тој основи влада САД успева да у рат увуче и своје савезнике Јужну Кореју, Нови Зеланд и Аустралију, а пошто је територија Тајланда већ искоришћена за стационирање америчке авијације – агресија добија обележје коалиционог рата и прераста у сукоб међународних размера.

Амерички рат

Прве јединице америчке војске искрцавају се у Јужни Вијетнам почетком фебруара 1965. године. Два месеца касније САД формирају поморско-ваздухопловну базу у Ки Лају, а августа у Фу Бају, јужно од царског града Хуеа. Интензитет допремања нових јединица непрекидно је повећаван. Крајем године укупни ефективи износили су око 185.000 људи, а у 1966. години повећавају се за 205.000 војника.

Након тешких пораза војске сајгонског режима, ослободилачка армија напада базе америчке војске Ан Тен, Плеј Ку, Да Нанг и Вау Туонг. Били су то први судари већих размера јединица ФНО и америчке армије на тлу Јужног Вијетнама. Накрних месеци армија САД отпочеће офанзиву стратегијског значаја северно од Сајгона и према Висоравни, ангажујући у њој своје елитне јединице: 1. пешадијску дивизију, 1. ваздушно-покретну дивизију, 3. дивизију морнаричке пешадије и јаке ваздухопловне снаге. На појединим деловима фронта америчка команда успева да концентрише изузетно јаке снаге (27 батаљона), али су то, најчешће, били удари у празно. Крајњи исход обе планиране операције био је поражавајући за снаге САД и њене савезнике: разбијено им је 14 батаљона, а уништено неколико комплетних пукова сајгонске војске. У борбе се укључују и неке јединице северновијетнамске армије, најпре у делти Меконга, а касније и у подручју Висоравни.

Само до лета 1967. године армија САД изводи више стотина акција, од којих око 60 на нивоу дивизија, а три снагама корпуса. Војни кругови САД су рачунали, пре свега, на

Убојити напади

Од самог почетка рата с Американцима, снаге Северног Вијетнама предузимале су изненадне и веома ефикасне нападе на аеродроме и базе непријатеља. Тако, 13. октобра 1966. борци ФНО изводе тринаести препад на Сок Тханг – уништено је 16 авиона, а убијен 141 војник; 10. новембра изведен је напад на Дау Тиенг – уништено је 27 авиона, три артиљеријска оруђа 105 мм и избачено из строја 360 војника (125 Американца); 3. децембра 1966. поново је нападнут аеродром Тан-Шон-Нгунт – уништено и оштећено око 200 авиона, а избачено из строја 450 људи (186 Американца); 6. јануара 1967. у препад на Плеј Ку уништена су 92 авиона, око пет милиона литара горива и око 100 вагона муниције; 27. фебруара 1967. јединице ФНО изводе изненадни препад на Да Нанг – уништено и оштећено 94 авиона и око 200 возила, минирана је електрична централа и избачено из строја 670 војника (336 Американца).

снагу технике, мотора и ватре, јер су управо у тим елементима били вишеструко надмоћнији над ослободилачком армијом Јужног Вијетнама и оружаним снагама ДР Вијетнама.

За САД је Вијетнам све више постајао циновски полигон на којем су провераване нове врсте оружја и ратне технике и нове доктринарне поставке о вођењу неконвенционалних, специјалних и ограничених ратова. У складу с тим, разрађена је и нова стратегијска концепција комбинованог дејства: америчке снаге ангажоваће се директно у разбијању и уништавању противника, а јединице маринетског режима спроводиће, затим, пацификацију територије. Да би се у томе успело, америчка команда у Сајгону захтевала је нове контингенте људства из метрополе, још интензивнија бомбардовања ДР Вијетнама, и коначно – преношење ратних дејстава на Камбоџу и Лаос.

Већ почетком 1967. године ратиште у Вијетнаму постаје главни рејон концентрације америчких војника (априла 1967. године било их је 448.000, а до краја 1968. године тај број повећан је за још 100.000, односно за 250.000 рачунајући и снаге базиране у Тајланду, на Филипинима и у саставу Седме флоте). С друге стране, герилски начин ратовања био је доминантан у првој етапи рата, али је и касније – од 1966. године надаље – задржао значајну функцију, иако су у том раздобљу преовладала комбинована дејства. С обзиром на то, с временом су се афирмисали и усталили одређени принципи. На нивоу оперативне вештине и тактике доминантни облици борбе били су изненадни напад, препад и заседа. ■

(Наставак у следећем броју)

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

Расписује

Интерни КОНКУРС

**за доделу стипендија професионалним
припадницима Војске Србије за усавршавање
и државним службеницима Министарства
одбране за додатно образовање на ванредним
студијама другог и трећег степена
на факултетима у грађанству**

Професионални припадници Војске Србије и државни службеници Министарства одбране могу конкурисати за доделу стипендија за усавршавање, односно додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима или другим високим школама у грађанству (које имају дозволу за рад Министарства просвете Републике Србије и које су обухваћене Планом школовања и усавршавања кадра МО и ВС) у школској 2010/2011. години, по следећем:

1) СТУДИЈЕ II СТЕПЕНА

А) СПЕЦИЈАЛИСТИЧКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ:

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

1.1. Област Електротехничко и рачунарско инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:
– Управљачки и рачунарски системи (1 кандидат),
– Информациони системи (1 кандидат).

1.2. Област Организационе науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:
– Електронско пословање (1 кандидат).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

2.1. Област Менаџмент и бизнис (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:
– Кризни менаџмент (1 кандидат),
– Безбедносни менаџмент у одбрани од тероризма (2 кандидата).

2.2. Област Политичке науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:
– Безбедност (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

3.1. Област Фармацеутске науке (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:
– Здравствена специјализација из Фармакоинформатике (1 кандидат),
– Здравствена специјализација из Фармакоэкономије (1 кандидат).

3.2. Област Медицинске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

– Ужа специјализација из Алергологије (1 кандидат).

Б) ДИПЛОМСКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ – МАСТЕР

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИХ НАУКА

1.1. Област Гео-науке (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Географски информациони системи (1 кандидат),
– Просторно планирање (1 кандидат).

1.2. Област Физичко-хемијске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

– Радиохемија (1 кандидат).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

2.1. Област Електротехничко и рачунарско инжењерство (4 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Телекомуникације (1 кандидат),
– Системско инжењерство и радиокомуникације (1 кандидат),
– Мерења у телекомуникацијама (1 кандидат),
– Информациони системи (1 кандидат).

2.2. Област Машинско инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Структура ваздухопловства (1 кандидат),
– Квалитет, поузданост и интегрална системска подршка (1 кандидат).

2.3. Област Организационе науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

– Управљање квалитетом (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

3.1. Област Физичко васпитање (4 кандидата) за следећи смер – усмерење:

– Физичко васпитање и спорт (4 кандидата).

3.2. Област Менаџмент и бизнис (19 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Менаџмент људских ресурса (9 кандидата),
– Студије наука безбедности (изборни предмети: Безбедносни систем Србије и Менаџмент националне и људске безбедности) (8 кандидата),

– Мултимедијалне комуникације и односи са јавношћу (1 кандидат),
– Регионалне интеграције и безбедносне интеграције (1 кандидат).

3.3. Област Политичке науке (5 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Међународни односи (1 кандидат),
– Безбедност (3 кандидата),
– Међународна политика (1 кандидат).

3.4. Област Економске науке (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Економска анализа и политика (1 кандидат),
– Рачуноводство, ревизија и пословне финансије (1 кандидат).

2) СТУДИЈЕ III СТЕПЕНА – ДОКТОРСКЕ АКАДЕМСКЕ СТУДИЈЕ

1. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИХ НАУКА

1.1. Област Хемијске науке (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

– Хемијско инжењерство (1 кандидат),

– Хемија (1 кандидат).

1.2. Област Науке о заштити животне средине и заштити на раду (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Цивилна заштита и заштита животне средине (2 кандидата),
- Заштитне машине (1 кандидат).

1.3. Област Гео-науке (3 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Картографија (1 кандидат),
- Географски информациони системи (2 кандидата).

1.4. Област Математичке науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Математички системи (1 кандидат).

2. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА

2.1. Област Организационе науке (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Управљање пројектима (1 кандидат),
- Електронско пословање (1 кандидат).

2.2. Област Електротехничко и рачунарско инжењерство (14 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Телекомуникације и обрада сигнала (5 кандидата),
- Управљање системима и обрада сигнала (3 кандидата),
- Примењена електромагнетика и оптоелектроника (1 кандидат),
- Електроника (1 кандидат),
- Информациони системи (3 кандидата),
- Електромагнетна компатибилност (1 кандидат).

2.3. Област Инжењерство заштите животне средине (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Инжењерство заштите животне средине (1 кандидат).

2.4. Област Технолошко инжењерство (2 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Заштита метала (1 кандидат),
- Метални материјали (1 кандидат).

2.5. Област Машинско инжењерство (8 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Машинство (3 кандидата),
- Одржавање техничких средстава (1 кандидат),
- Аероеластичност (2 кандидата),
- Структурна анализа (ваздухопловство) (1 кандидат),
- Процесно машинство (1 кандидат).

2.6. Област Саобраћајно инжењерство (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Друмски саобраћај (1 кандидат).

3. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

3.1. Област Социолошке науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Андрагогија (1 кандидат).

3.2. Област Економске науке (8 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Монетарна економија (1 кандидат),
- Пословно управљање (1 кандидат),
- Економија (1 кандидат),
- Менаџмент (1 кандидат),
- Јавне финансије, економска анализа, рачуноводство (3 кандидата),
- Инжењерски менаџмент (1 кандидат).

3.3. Област Правне науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

– Међународно ратно право (1 кандидат).

3.4. Област Историјске и археолошке науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Војна историја (1 кандидат).

3.5. Област Менаџмент и бизнис (6 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Менаџмент људских ресурса (3 кандидата),
- Безбедност (3 кандидата).

3.6. Област Политичке науке (5 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Безбедност (3 кандидата),
- Међународне и европске студије (2 кандидата).

4. ОБРАЗОВНО-НАУЧНО ПОЉЕ МЕДИЦИНСКИХ НАУКА

4.1. Област Медицинске науке (8 кандидата) за следеће смерове – усмерења:

- Кардиологија (1 кандидат),
- Клиничке гране медицине (7 кандидата).

4.1. Област Ветеринарске науке (1 кандидат) за следећи смер – усмерење:

- Хигијена и технологија намирница анималног порекла (1 кандидат).
- Конкурс је отворен у периоду од 15. јуна до 15. јула 2010. године. На конкурс се могу јавити кандидати ако испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су држављани Републике Србије,
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци и
- да су здравствено способни за војну службу – радни однос.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

а) за студије другог степена:

На студије другог степена може бити упућен професионални припадник Војске Србије, односно државни службеник Министарства одбране:

1. који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом 8,00 и вишом и положио пријемни испит према програму школе у коју се упућује на усавршавање, ако је то у условима за усавршавање прописано од стране високошколске установе;

2. који у току службе има просек оцена најмање „врло добар“ (професионални припадник Војске Србије);

3. који је у војној служби провео најмање пет година ефективне службе, а изузетно три године ако је основне академске студије завршио просечном оценом 9,00 и вишом;

4. који познаје један од светских језика најмање на нивоу 1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов);

5. који у 2010. години није старији од 40 година;

6. који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

б) за студије трећег степена:

На студије трећег степена може бити упућен професионални припадник Војске Србије, односно државни службеник Министарства одбране:

1. који је завршио Војну академију или основне академске студије у трајању од четири године са просечном оценом 8,00 и има

завршене студије другог степена;

2. који у току службе има просек оцена најмање „врло добар“, а за последња два периода оцењивања има службене оцене „одличан“ (професионални припадник Војске Србије);

3. који познаје један од светских језика на нивоу 2-2-2 STANAG 6001 или на нивоу другог степена према критеријуму Војне академије (није обавезан услов);

4. који је положио пријемни испит, ако је то у условима за школовање прописано од стране високошколске установе;

5. који у 2010. години није старији од 47 година;

6. који у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Између кандидата који испуњавају услове за упућивање на последипломске студије, предност под једнаким условима има кандидат који је дуже вршио дужност у мултинационалним операцијама и другим активностима у иностранству, у складу са законом којим се уређује употреба Војске Србије ван граница Републике Србије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати за упућивање на последипломске студије молбе достављају претпостављеним командама, јединицама и установама ранга бригаде и вишег, односно организационим јединицама Министарства одбране, **најкасније до 15. јула 2010. године.**

У молби кандидат **треба таксативно да наведе:** факултет (назив, припадност и место), врсту студија, образовно-научно поље, област и смер – усмерење за које конкурише за доделу стипендије за усавршавање (додатно образовање) и износ трошкова школовања.

Уз молбе за пријем на усавршавање кандидати прилажу следећа документа:

– правилно попуњен Упитник за школовање (допуњен и оверен потписом старешине организационе јединице Министарства одбране и Војске Србије надлежне за пријем молби), прилог број 3. Уредбе о стањима у служби професионалних војних лица и о унапређивању официра и подофицира („Службени гласник Републике Србије”, бр. 112/08, 9/09 и 17/10);

– оверено уверење о држављанству Републике Србије,

– изјаву, коју је овери претпостављени старешина, да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци;

– оверену копију дипломе – уверења о завршеном претходном школовању (ако у дипломи – уверењу нема просечне оцене успеха, прилаже се извод из предметних оцена);

– потврду високошколске установе о акредитацији студијског програма предметног школовања, могућности уписа студија и да кандидат испуњава услове за упис које прописује факултет;

– потврду високошколске установе о утврђеном износу новчаних средстава за предметно школовање;

– списак научних и стручних радова;

– сертификат STANAG 6001, односно уверење Војне академије о степену познавања једног од светских језика.

Осим наведених докумената, кандидати за студије трећег степена треба да доставе и оверену фотокопију дипломе о завршеним студијама другог степена.

Претпостављене команде – организационе јединице дефинисане за пријем молби кандидата за упућивање на усавршавање, врше попуњавање Упитника за школовање у рубрикама под бројем 10. до 12. и комплетирају предлоге документима из службених евиденција по следећем:

– одштампан и оверен образац КОЛП кандидата,

– потврду да у претходном периоду није упућиван на школовање истог нивоа.

Упитник за школовање потписују и оверавају старешине претпостављених команди дефинисаних за пријем молби кандидата. Наведене старешине израђују предлоге за пријем са својим мишљењем

за сваког кандидата посебно. У предлогу је **потребно** навести дужност – формацијско место на које се планира постављење кандидата након завршеног усавршавања.

Копије докумената које се прилажу мора оверити надлежни старешина.

Молбе свих кандидата, са комплетном документацијом допуњеном са осталим потребним документима из службених евиденција, и предлозима претпостављених старешина, надлежне организационе јединице Министарства одбране достављају Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, **најкасније до 26. јула 2010. године.**

Непотпуне и некомплетне молбе неће се узимати у разматрање. Управа за кадрове неће враћати документе кандидатима који нису изабрани.

На систематске лекарске прегледе, ради утврђивања здравствене способности за војну службу – радни однос, што за професионална војна лица утврђује надлежна војнолекарска комисија, а за државне службенике надлежна здравствена установа, биће упућени само они кандидати, који буду изабрани за доделу стипендије за усавршавање и додатно образовање на ванредним студијама другог и трећег степена на факултетима у грађанству.

Након избора кандидата за упућивање на последипломске студије Управа за кадрове обавестиће надлежне организационе јединице Министарства одбране о резултатима конкурса.

Међусобне обавезе Министарства одбране Републике Србије и лица упућених на усавршавање регулишу се уговором.

Остала обавештења у вези са Конкурсом могу се добити у Управи за кадрове Сектора за људске ресурсе Министарства одбране (на тел. 23-701, односно 011/3201-701). ■

ОДБРАНА

НАРУЏЕНИЦА

Претплаћујем се на магазин „Одбрана“ за 2010. годину (заокружите)

1. Полугодишња претплата (1.7 – 31.12. 2010. године, 12 бројева) – по цени 1.080,00 динара

Уколико се претплаћујете на већи број примерака, уплатити одговарајућу суму (помножити број примерака са претплатном ценом).

Плаћање унапред на жиро-рачун **840-49849-58.**

Наруџеницу и уплатницу послати на адресу: МЦ „Одбрана”, Браће Југовића 19, Београд.

Правним лицима доставићемо предрачун на основу ове наруџенице.

Купац _____

Улица и број _____

Телефон _____

Место и број поште _____

Потпис наручиоца

М.П. _____

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ**

Расписује

КОНКУРС

**за попуњу радних места
у Војнообавештајној агенцији, пријемом
лица из грађанства у својству војних
службеника и војних намештеника,
у радни однос на одређено време:**

1. један (1) пројектант АИС, ВСС (Београд)
2. један (1) истраживач електронских комуникационих система, ВСС (Београд)
3. један (1) самостални референт, ВСС (Београд)
4. један (1) самостални референт, ВСС (Београд)
5. један (1) лектор, ВСС (Београд)
6. један (1) референт за правне послове, ВСС (Београд)
7. један (1) референт, ВСС (Београд)
8. један (1) референт, ВСС (Београд)
9. један (1) референт, ВСС (Београд)
10. један (1) референт, ВСС (Ниш)
11. два (2) возача, ВКВ (Београд)
12. један (1) референт за вођење специјализованог архива, ССС (Београд)
13. један (1) помоћни радник (за одржавање чистоће), ПКВ (Београд)
14. један (1) програмер, ССС (Београд) – до повратка одсутног лица.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати држављани Републике Србије,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци,
- да имају адекватну стручну спрему за радно место за које конкуришу,
- да су здравствено способни за дужности у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да су одслужили војни рок са оружјем (кандидати мушког пола) и
- да им раније није престао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- а) за радна места:
- на редном броју 1 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен електротехнички или математички факултет – смера информатика са просеком изнад 8,00,
 - познају енглески језик.
 - на редном броју 2 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен електротехнички факултет са просеком изнад 8,00,
 - познају енглески језик.
 - на редном броју 3 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен факултет друштвеног смера (предност Факул-

тет политичких наука или последипломско усавршавање из области тероризма) са просеком изнад 8,00,

- познају енглески језик,
- познају рад на рачунару.
- на редном броју 4 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен филолошки факултет – албански језик (други језик енглески) са просеком изнад 8,00,
 - предност – искуство у консекутивном или симултаном превођењу,
 - познају енглески језик.
- на редном броју 5 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен филолошки факултет са просеком изнад 8,00,
 - предност – искуство у обављању посла лектора,
 - познају рад на рачунару.
- на редном броју 6 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен правни факултет са просеком изнад 8,00.
- на редном броју 7 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен факултет друштвеног смера (предност Факултет политичких наука) са просеком изнад 8,00,

- познају енглески језик,
- познају рад на рачунару.
- на редном броју 8 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен Факултет безбедности са просеком изнад 8,00,
 - познају један светски језик,
 - познају рад на рачунару.
- на редном броју 9 могу конкурисати лица која:
 - имају завршен економски факултет, смер међународна економија и спољна трговина, са просеком изнад 8,00,
 - познају један светски језик,
 - познају рад на рачунару.
- на редном броју 12 могу конкурисати лица која:
 - познају рад на рачунару,
 - познају енглески језик,
 - две године радног искуства на пословима материјалног књиговодства у МО или ВС.

- на редном броју 14 могу конкурисати лица која:
 - имају завршену средњу школу информатичког смера,
 - познају енглески језик,
 - две године радног искуства у информатичкој струци.
- Пре пријема у радни однос на одређено време кандидати који испуњавају услове конкурса и уђу у најужи избор биће упућени на психолошко тестирање, проверу знања језика и за њих ће уз њихову писану сагласност бити извршена безбедносна провера.

Уз молбе кандидати прилажу:

- уверење о држављанству;
 - извод из матичне књиге рођених;
 - уверење да се против кандидата не води кривични поступак;
 - оверена фотокопија дипломе о завршеној школи;
 - уверење о здравственој способности;
 - уверење о регулисаној војној обавези (за кандидате мушког пола) и
 - кратку биографију.
- У молби обавезно навести место службовања за које се конкурише.

Молбу са траженим прилозима доставити на адресу :

Министарство одбране Републике Србије
Војнообавештајна агенција
Кнеза Милоша бр. 33
11000 Београд
са назнаком „за конкурс“.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне молбе и молбе уз које нису приложени сви потребни документи неће бити разматране. О избору ће кандидати бити обавештени писаним путем у законском року.

Конкурс је отворен до 30. јуна 2010. године.
Контакт телефон: 011/3021-798 и 3021-698.

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ**

Расписује

Интерни КОНКУРС

**за попуну слободних формацијских места
лаких рониоца у Речној флотили
Копнене војске**

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс се могу јавити подофицири из Министарства одбране и Војске Србије, који испуњавају следеће услове:

а) ОПШТИ УСЛОВИ

- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије (што утврђује надлежна војнолекарска комисија);
- да су држављани Републике Србије;
- да нису осуђивани и да се против њих не води кривични поступак;
- да нису старији од 30 година.

б) ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да имају радно искуство у Војсци од најмање три године;
- да у току службе није оцењиван негативном службеном оценом и да су му две последње службене оцене најмање „врло добар“;
- да је здравствено способан за рониоца (утврђује надлежна лекарска комисија на ВМЦ Нови Сад);
- да је пливач и физички способан (утврђује се на тестирању у јединици РФ);
- да добровољно пристаје да ради у ронилачкој јединици и
- да успешно заврши курс лаких ронилаца у РФ.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидат, који испуњава услове, молбу подноси ВП 2827 Нови Сад редовним путем, преко своје јединице, уз образац *молбе* прилаже се:

- кратка биографија у којој обавезно навести контакт телефоне;
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци);
- потписану изјаву да кандидат добровољно пристаје на рад у ронилачким јединицама;
- фотокопију војне легитимације;
- мишљење команданта јединице ранга батаљона (доставља јединица);
- оверену копију две последње службене оцене (доставља јединица);

– картон основних личних података КОЛП-1 (доставља јединица).

По пријему молби кандидати ће бити позвани преко претпостављених команди на тестирање које ће се обавити у Војној пошти 2827 Нови Сад.

Тестирање се реализује у два дана по следећем:

- провера физичке способности,
- психолошко тестирање,
- оцена здравствене способности за рад у ронилачким јединицама (ВМЦ Нови Сад) и
- тест општег знања.

Кандидати који испуњавају услове биће упућени на реализацију курса лаких ронилаца у трајању од 8 (осам) недеља, након чега ће бити донета коначна одлука о пријему и распореду на формацијска места рониоца.

Конкурс је отворен 30 (тридесет) дана од дана објављивања.

Некомплетна и непотпуна документа неће се узимати у разматрање, а документа кандидата који не буду изабрани неће се враћати.

Напомена:

Лица која обављају ронилачку службу остварују право на:

- 20% увећање плате по основу коефицијента за вршење ронилачке службе,
- сваких 12 месеци ефективно проведених на дужности рониоца рачуна се као 18 месеци стажа осигурања,
- годишњи одмор од 35 радних дана,
- припадности као припадницима специјалних јединица (диверзантски полуоброк, одсуство за опоравак и др.)

Додатне информације могу се добити на следећим бројевима телефона: 51-441, 51-414 и 021/48-35-411.

Информације су доступне на сајту Војске Србије www.vs.rs.

Емисија „Жена и тајне“, четвртом од 22.45 до 00:30, на таласима радио **НОВОСТИ**, нешто ново о себи откривају познате личности (Наташа Нинковић, Оливер Њего, Драгана Шарић, Милан Калинић, Јадранка Јовановић, Зоран Кесић, Ива Штрљић, Јошка Броз...)

- Интереситни детаљи из њихових живота, шта воле, шта их нервира, чему се радују...

Аутор и водитељ: Марина Јунгић

ради 104,7
НОВОСТИ

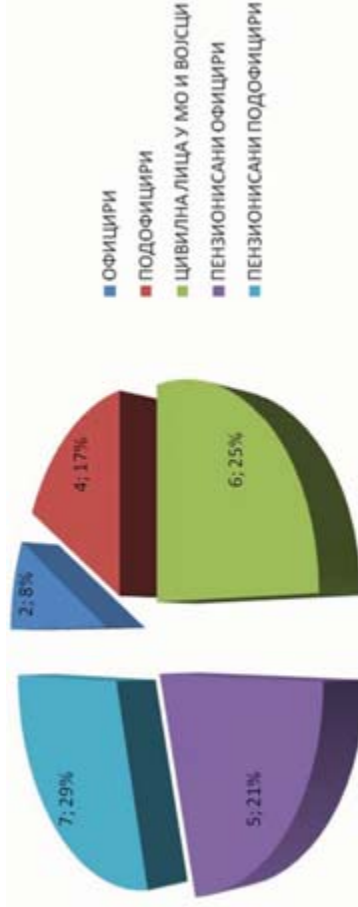
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА ТРАДИЦИЈУ,
СТАНДАРД И ВЕТЕРАНЕ

Обавештавамо стамбене интересенте да је дана 04.06.2010. године, донета Одлука о расподели станова у закуп на неодређено време са пресеком стања на дан **14. 05. 2010.** године.

У току је поступак утврђивања права стамбеним интересентима који су закључно са даном пресека стања, дали оверене изјаве о месту коначног решавања стамбеног питања и структури жељеног стана, провера валидности документације о утврђеном здравственом стању лица по којој су утврђени бодови, провера података о месту пребивалишта лица и чланова заједничког породичног домаћинства, као и провера стамбеног статуса лица која су имала станове у бившим републикама СФРЈ.

Стамбени орган је од свих лица, која се налазе у ужем кругу стамбених интересента за доделу стана по овој Одлуци, затражио да у циљу утврђивања права доставе одговарајуће доказе. Захтеви лица која тражене доказе не доставе у предвиђеном року неће се разматрати.

По окончању поступка провере, извршиће се подела станова, а извод из одлуке о давању станова у закуп на неодређено време, као и ажуриране ранг листе биће објављени на сајту Министарства одбране.

Број одређених станова по категоријама лица

ИЗВОД ИЗ ОДЛУКЕ
о расподели станова у закуп на неодређено време
А) РЕДОВНА ПОДЕЛА

РБ	МЕСТО / Гарнизон	КАТЕГОРИЈА ЛИЦА	СТРУКТУРА СТАНОВА И БРОЈ ОПРЕДЕЉЕНИХ СТАНОВА							СВЕГА	
			0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5		4
1		ОФИЦИРИ			1						1
2		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВОЈСЦИ	1	1							2
3	БЕОГРАД/Београд	ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ		1							1
4		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ		1	1						2
5		ПОДОФИЦИРИ			1						1
6	ЗАЈЕЧАР / Зајечар	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВОЈСЦИ		1							1
7	КРУШЕВАЦ/ Крушевац	ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ		1							1
8	КУРШУМЛИЈА/ Прокупље	ПОДОФИЦИРИ			1						1
9		ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВОЈСЦИ			1						1
10	ЛЕСКОВАЦ/ Лесковац	ОФИЦИРИ		1							1
11	НИШ/Ниш	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВОЈСЦИ					1				1
12	СВИДЛАЈНАЦ/ Пожаревац	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ		1							1
13	СМЕДЕРЕВО/ Пожаревац	ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ		1							1
14		ПОДОФИЦИРИ				2					2
15	ЧАЧАК/ Горњи Милановац	ЦИВИЛНА ЛИЦА У МО И ВОЈСЦИ			1						1
16		ПЕНЗИОНИСАНИ ОФИЦИРИ				3					3
17		ПЕНЗИОНИСАНИ ПОДОФИЦИРИ				3					3
УКУПНО			3	4	3	13	1	0	0	0	24

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

**ОДЛАЗАК
ВЕЛИКОГ ДАВИДА**

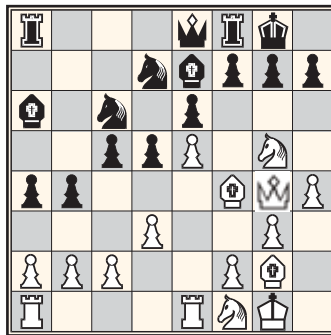
Бронштаин - Улман
Москва, 1971.

1.e4 e6 2.d3

Недавно је објављено да је Давид Јонович Бронштајн „преселио у вечност“, како се то већ каже. Заузимао је значајно место у шаховској хијерархији; на мегдан је после тешких квалификација изазвао „патријарха“ Ботвиника и - није изгубио меч, али није постао ни светски шампион. Меч је игран на 24 партије, а две партије пре краја имао је бод предности. Међутим, „није га хтело“, изгубио је следећу и ремизирао последњу партију, меч је завршен нерешено, па је према пропозицијама Ботвиник задржао титулу. Многи сматрају да је Бронштајн био један од најбољих играча света који није постао светски шампион.

Приказујемо једну његову кратку и ефектну победу против Немца Улмана, који је тада такође припадао елити. Други потез белог је Бронштајнов изум, не игра се често, али се види да није нимало безазлен.

2...д5 3.Сд2 Сф6 4.Сг3 ц5 5.г3
Сц6 6.Лг2 Ле7 7.0-0 0-0 8.Те1 б5
9.e5 Сд7 10.Сф1 а5 11.х4 б4
12.Лф4 Ла6 13.Сг5 Де8 14.Дг4 а4?

Бели: Кг1, Дг4, Та1, Те1, Лф4, Лг2, Сф1, Сг5, а2, б2, ц2, д3, е5, ф2, г3, х4
Црни: Кг8, Де8, Та8, Тф8, Ла6, Ле7, Сц6, Сд7, а4, б4, ц5, д5, е6, ф7, г7, х7
Црни је превидео следећи удар скакачем:
15.Се6
1-0

РЕКЛИ СУ

Схватио сам да борба на шаховској табли може имати утицај на политичку ситуацију у земљи.
Гари Каспаров

ЗАНИМЉИВОСТИ

ЖИВОТ ЗА РУБРИКУ

Херман Хелмс (1870-1963) светски је рекордер по времену вођења једне шаховске рубрике. У шест америчких листова он је писао рубрике више од 70 година, а у једном од листова 61 годину, од 1893. до 1954. Но, и после тога је писао – све до смрти.

ШАХОВСКИ ХЕРОДОТ

Немац Лудвиг Бахман (1856-1937), шаховски хроничар, добио је надимак „Шаховски Херодот“.

ТРАДИЦИЈА

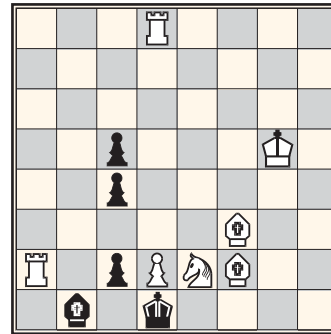
Од међународних турнира само се Хејстингс игра од 1895. све до данас.

ТРАДИЦИЈА 2.

Први број шаховског часописа „Бритиш чес магазина“ објављен је 1881. Лист излази и данас.

ПРОБЛЕМ

В. Л. Итон
1930.

Бели: Кг5, Та2, Тд8, Лф2, Лф3, Се2, д2
Црни: Кд1, Лб1, ц2, ц4, ц5

Мат у два потеза.

1. д4!

- На 1...Кд2 2.дц5 мат.
- На 1...ц1Д+ 2.Сф4 мат.
- На 1...ц1С 2. Сц3 мат.
- На 1...цд3 2.Тд3 мат.
- На 1...цд4 2.Тд4 мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
19													20					
21							22			23								
24						25				26								
27						28					29							
30					31							32						
33				34									35					36
37							38								39			
40								41						42				
43									44						45			
46										47						48		
49											50						51	
52							53											

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРРАВНО: приборење, доплати се, расејати, Саша Дисел, испливати, парадокс, ПЕ, страбар, Которани, как, Трирани, надевати, порт, Романа, самарити, курир, Ајаси, карирати, патоси, сега, веропити, Панонац, ННИ, означити, поливати, он, сродници, цинобарит, сценариста, микотати се, тамариска, генералитет.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРРАВНО:

19. Шести по величини град у Словачкој, 20. Руски композитор, Николај Корсаков, 21. Учинити да неко стекне дом, 22. Показна заменица, ова, 23. Показивач цене возње у таксију, 24. Врста морске корњаче, 25. Флауист и музичар, Рон, 26. Врста инсеката (зоол.), 27. Побећи, утећи, умакнути, 28. Жичани музички инструмент, 29. Безимен, непознат (грч.), 30. Врста птице селице (мн.), 31. Израђивачи кашика, 32. Арапски философ и лекар, 33. Европски (скр.), 34. Упаљачи за експлозив, 35. Мушко име, Александар, Аца одмила, 37. Грешка (лат.), 38. Италијански филмски режисер, добитник Златне палме у Кану 2001. године, 39. Префикс за дубоку старост, 40. Музички апарат, цубокс, 41. Руска династија, 42. Име рукометног стручњака Хасанефендића, 43. Минерал из пустиње Атакаме у Чилеу, 44. Општина у Косовскопоморавском округу у Србији, 45. Нечесто, 46. Који није логичан, 47. Модна креаторка, Нина, 48. Који припада тетку, 49. Српски глумац, Миодраг, 50. Књижевне новине (скр.), 51. Врста дизалице (мн.), 52. Старогрчка покрајина, 53. Српска одбојкашица, средњи блокер.

УСПРАВНО:

1. Становница главног града Румуније, 2. Диригент и композитор лаке музике, Јован, 3. Хормон стреса, 4. Отпаци, ђубре, 5. Име америчке глумице Свон, 6. Женско име, Атанасија одмила, 7. Символ бизмута, 8. Заповедник чете од сто људи (заст.), 9. Бивши совјетски кошаркаш, Сергеј, 10. Информационе технологије (скр.), 11. Узвик при хватању, 12. Главни град Гане, 13. Правити стихове у песми, 14. Попис имена, именар (мн.), 15. Врста хартије од вредности, 16. Бивши рвач из СФРЈ, 17. Модна креаторка, До-на, 18. Наша телевизијска водитељка, 20. Десна притока Уне, 22. Израелски писац, Ефраим, 23. Мушко име, 25. Мол, 26. Миришљаве материје (грч.), 28. Керамичарски производи, 29. Подругљиви, заједљиви, 31. Кнез Приморске Хрватске у IX веку, 32. Народ са Кавказа, 34. Временски периоди, термини, 35. Име уметнице Рас, 36. Водени љускари, 37. Шпанска играчица и глумица, Каролина, 38. Река у Бугарској, 39. Тужно, 41. Надимак бившег сликара Драгана Малешевића, 42. Спортски клуб из Мадрида, 44. Име глумице Кемпбел, 45. Непаран број, 47. Двадесеттреће и прво слово азбуке, 48. У правцу, према.

Поклоничко путовање професионалних припадника Војске Србије на Свету Гору и манастир Хиландар

Поклоничка агенција Српске православне цркве „Добročинство из Београда“ и ове године за професионалне припаднике Војске Србије, чланове њихових породица и војне пензионере, организује ходочашће на Свету Гору Атонску и манастир Хиландар.

Поклоничко путовање планирано је од 25. до 30. јуна 2010. године, за групу од 30 лица.

Путовање се реализује на релацији Београд – Солун – Јерисос – Хиландар – Кареја – Јерисос – Београд.

Заинтересовани треба да се пријаве Поклоничкој агенцији Српске православне цркве „Добročинство“ на телефоне 011/2686-445, 2659-269 и 687-416, где могу добити информације о цени, програму путовања, правилима понашања, документацији коју треба да доставе уз пријаву, као и свим другим детаљима.

LETO 2010 CRNA GORA
GRČKA
 hotelski i apartmanski smeštaj

PAKET ARANŽMAN
 20.09-30.09.
 99 EUR PO OSOBI

Travel Agency

Bay Travel

LOMINA 5.T.C. ZELENI VENAC, BEOGRAD,
 tel/fax: 011/262 38 47, 064/64 73 375
www.bay-travel.rs

NA ODLOŽENO PLAĆANJE
 PUTEM ČEKOVA GRAĐANA I
 PLATNOG SPISKA DO KRAJA
 GODINE

AKCIJA: PORODIČNI PAKET
 POPUSTI ZA DECU DO
 12 GODINA

БИЦИКЛИ И СКУТЕРИ

БЕЗ УЧЕШЋА
 ЖИРАНАТА
 ЧЕКОВА
 КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ
 ЗА ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
 И ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ
 ПУТЕМ АДМИНИСТРАТИВНЕ
 ЗАБРАНЕ

- КАЦИГЕ, РЕЗЕРВНИ ДЕЛОВИ, ПРАТЕЋА ОПРЕМА
- АУТОМОБИЛСКЕ ГУМЕ, АКУМУЛАТОРИ, МОТОРНА УЉА...
- АУТО-ДЕЛОВИ ЗА СВА ВОЗИЛА
- АУТО-КОЗМЕТИКА И ОПРЕМА, АЛУ-ФЕЛНЕ, КРОВНИ НОСАЧИ...
- КОСИЛИЦЕ, ТРИМЕРИ, МОТОРНЕ ТЕСТЕРЕ
- ЕЛЕКТРИЧНИ РУЧНИ АЛАТ
- ФИТНЕС ОПРЕМА, КУЋНА ТЕРЕТАНА, ТЕГОВИ...

Напомена:

- обрасце административне забране достављамо поштом
- могућа организована испорука по договору

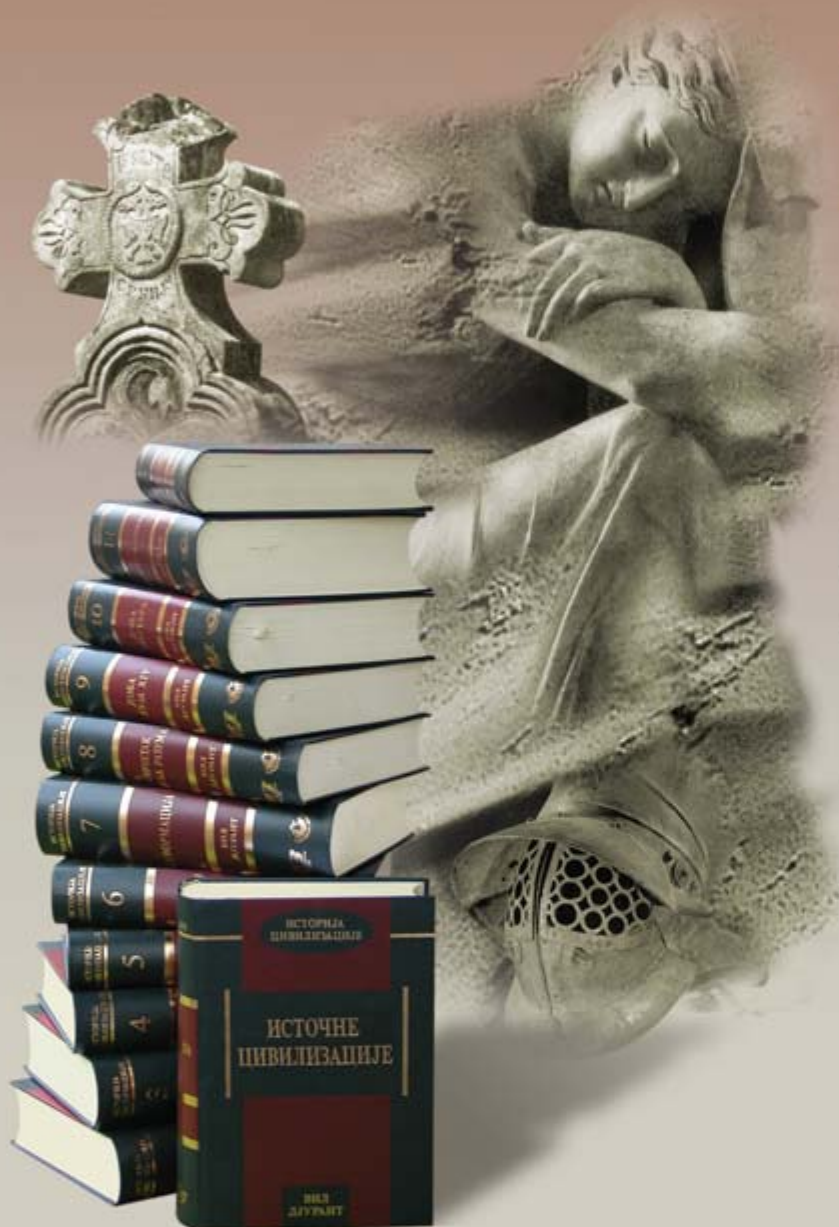
КОТИК д.о.о.
 Панчево, Жарка Зрењанина 14
 Телефони : 013/ 344 - 321, 063/ 370 - 138
 Телефакс : 013/ 345 - 930

ИСТОРИЈА Вил Дјурант ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

- КОМПЛЕТ
- 12 ТОМОВА
- 10500 СТРАНА

- класично ремек дело историје настанка и развоја људског друштва
- историја древне и модерне цивилизације
- источна и западна цивилизација
- историјски подаци
- мудри закључци
- занимљиви, драматични, једноставни и духовити догађаји
- бројне личности

1. ИСТОЧНЕ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ
2. ЖИВОТ ГРЧКЕ
3. ЦЕЗАР И ХРИСТ
4. ДОБА ВЕРЕ – први део
5. ДОБА ВЕРЕ – други део
6. РЕНЕСАНСА
7. РЕФОРМАЦИЈА
8. ПОЧЕТАК ДОБА РАЗУМА
9. ДОБА ЛУЈА XIV
10. ДОБА ВОЛТЕРА
11. РУСО И РЕВОЛУЦИЈА
12. НАПОЛЕОНОВО ДОБА

НАРУЧБЕНИЦА

МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд, тел/факс 011/3241-009
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем _____ комплета еднице „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“ по повлашћеној
цени од 19.440,00 динара.

Издања ћу платити на кредит у _____ рата (највише 18), путем административне
забране.

Попуњену наручбеницу послати на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће купцима бити
достављена административна забрана ради овере.

Након прихватања забране и уплате прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити
достављена путем Пост експреса, на терет купца.

Купац : _____ Телефон : _____

ЈМБГ : _____ Број личне карте : _____

Издате од МУП : _____

Улица и број : _____ Место : _____

Потпис наручиоца:

**ВЕЛИКИ ЛЕТЊИ
ПОПУСТ**

ВИШЕНАМЕНСКА ОКЛОПНА ВОЗИЛА ТОЧКАШИ 4X4

**Варијације
на задату
тему**

ОКЛОПНИ АУТОМОБИЛИ АБ-40 И АБ-41

Аутоблинда

РУЧНА И ПРЕНОСНА ПРОТИВОКЛОПНА СРЕДСТВА

Убице из потаје

Варијације на

У процесу професионализације Војске Србије која је ове године у завршној фази, треба извршити модернизацију дела механизованих и пешадијских батаљона за мисије очувања одбране и безбедности Србије (укључујући и учешће у снагама УН). Очекује се да се до 2012. те јединице опреме савременијим средствима. Возила и оруђа којима Војска располаже наслеђена су од бивше ЈНА, а уведена су у оперативну употребу пре 30–40 година, па су морално и физички дотрајала. За која ће се оклопна борбена возила надлежни у систему одбране одлучити, видеће се ускоро, а у овом тексту анализирана су оклопна возила точкаши 4x4.

Panther (Iveco MLV) ME19 WM на испитној стази у Британији

свакој дивизији механизованих јединица био је опремљен само један батаљон оклопне пешадије.

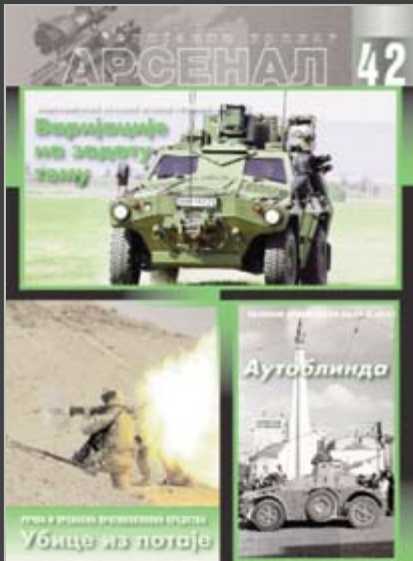
Еволуција механизованих јединица

После Другог светског рата (најпре само у СССР-у) поново се уводе формације механизованих јединица, а западне земље их формирају почев од 1959. године (најпре Француска и Немачка), јер се увидело да могу бити корисне у условима већ насталих бројних локалних ратова. У САД се механизоване јединице уводе од 1965. по плану ROAD-65, који предвиђа специфичну формацију са више механизованих и оклопних батаљона и артиљеријских дивизиона 105 mm и 155 mm, по једним извиђачким, инжењеријским и авио-батаљоном, батаљоном везе и позадинском јединицом.

У последњих двадесет година доктрина употребе копнене војске доживела је знатне измене, а природни след тих измена одразио се на формацијске саставе и опремање механизованих јединица. Распадом оружаних снага Варшавског уговора, увођењем америчке доктрине ва-

Закхваљујући техничко-технолошком напретку у сегменту теренских и борбених возила створени су услови (у првим деценијама 20. века) да се формације копнене војске све више моторизују (користе возила само за транспорт војника) и механизују (користе возила за транспорт, али и за борбу из возила). У периоду између Првог и Другог светског рата експериментисано је са разним саставима механизованих јединица – комбинација оклопних аутомобила, тенкова и моторизоване пешадије. Оне у односу на оклопне јединице имају мању ударну снагу, али су погодније за извршавање већег броја борбених задатака на различитом земљишту и, што је посебно важно, у насељеним местима.

Убрзо, по почетку Другог светског рата показују се неподесним за борбу, па су расформиране. Међутим, због великих тенковских губитака и жеље да се прошири спектар борбених особина јединица, поновно се формирају механизоване јединице, најпре у СССР, већ током 1942. (1944. године СССР има 13 механизованих корпуса). Немачка уводи формацију јединице оклопне пешадије, од моторизоване пешадије и батаљона тенкова или јуришних топова. Како у то време није било довољно оклопних транспортера, у

САДРЖАЈ

Вишенаменска оклопна возила точкаши 4x4 Варијације на задату тему	2
Ручна и преносна противоклопна средства Убица из потаје	16
Руска пушка СВТ-40 (2) Жртва ратног времена	22
Оклопни аутомобили АБ-40 и АБ-41 Аутоблинда	28

Уредник прилога
Мира Шведић

а задату тему

здушно-копнене битке (крајем осамдесетих), а касније (током деведесетих) формирањем снага за брзо реаговање (због промене филозофије употребе оружаних снага НАТОа и земаља ЕУ), радикално се мења концепт решења оклопних борбених средстава механизованих јединица у саставу снага за мировне мисије ОУН у свету, ради прилагођавања следећим задацима: борби против терориста у насељеним местима, помоћи становништву у случајевима природних елементарних непогода.

Формирање снага за брзе интервенције захтевало је да се оне попуњавају искључиво професионалним особљем, које треба да буде оспособљено да извршава двојну мисију – борбену, ако учествује у борбеним операцијама (типа ангажовања НАТОа у Ираку и Авганистану), и цивилну, ако учествује у хуманитарним операцијама (типа ангажовања снага УН у неким афричким земљама и Босни, снага Кфора на Космету ради заштите мањинског становништва или у заштити становништва при елементарним непогодама – земљотрес, оркански ветар, пожар, поплава).

Снаге за брзе интервенције формирање су током последњих 15 година прошлог века у више западних земаља, по угледу на

француске и америчке моделе. Прекретница је настала 2002. када је на Самиту НАТОа у Прагу лансирана иницијатива да се оснују заједничке сталне снаге за брзе интервенције NRF (Nato Rapid Force). Концепт NRF усвојен је на министарском састанку НАТОа у Бриселу јуна 2003. године. Прво формацијско решење NRF снага са око 9.500 припадника представљено је 15. октобра 2003, а годину дана касније на неформалном састанку у Брашову (Румунија) командант заједничких снага објавио је да NRF има почетни оперативни капацитет од око 17.000 војника.

БРОЈ

У свету је до сада реализован велики број модела оклопних возила точкаша. Наводи се 163. Од тога је 86 модела возила 4x4, 42 модела возила 6x6, 34 модела 8x8 и један модел возила 10x10. Тако је премашен број модела гусеничних возила. Према намени, најчешћи типови су: транспортер основне борбене јединице, борбено возило пешадије, борбено возило за непосредну подршку, борбено возило за противоклопну борбу, извиђачко возило, командно возило и санитетско.

Прва реална вежба тих снага – „Steadfast Jaguar 06“ изведена је јуна 2006, а на Самиту у Риги исте године објављено је да су снаге NRF достигле коначни оперативни капацитет од скоро 25.000 војника. Пре тога делови NRF учествовали су у више хуманитарних операција: обезбеђењу Олимпијских игара у Атини 2004 и председничких избора у Авганистану 2004, пружању ваздушне помоћи становништву у САД, после непогоде изазване дејством циклона Катрин 2005. године. Од октобра 2005. до фебруара 2006. снаге NRF успоставиле су, после катастрофалног земљотреса (осам степени Рихтерове скале) у Пакистану, ваздушни мост за превоз 3.500 тона хуманитарне помоћи, а техничко и медицинско особље је у том делу земље пружало помоћ жртвама земљотреса.

Снаге NRF способне су да на било којој локацији у свету изводе гаму борбених и неборбених операција (евакуација становништва, управљање кризама током катастрофе, борба против тероризма, функција „иницијалне снаге“ до доласка значајних снага). Оне могу да се развију у року од пет дана и да извршавају мисију у трајању од 30 дана или више, уз допуњавање свих потребних ресурса. Те снаге су формиране и функционишу на принципу ротације. Наиме, земље чланице НАТОа обезбеђују јединице копнене војске, ваздухопловства, морнарице и специјалне јединице на период од шест месеци. Активном учешћу у снагама NRF претходи период обуке (по врло оштрим нормама) од шест месеци када се опрема и јединице тестирају на сложеним вежбама. Снаге NRF обједињавају копнене снаге капацитета једне бригаде, морнаричку тактичку групу са носачима авиона, амфибијском групом и групом за дејство на копну, ваздухопловну групу која може да има око 200 дневних налета, те допунске специјалне снаге које се могу позвати за случај потребе. Поред тога, треба истаћи да је начин формирања тих снага иницијални корак за даље војне трансформације Алијансе.

Познато је да се Војска Србије реорганизује према стандардима НАТОа, те је логично да ће ради њених припрема за активности у оквиру *Партнерства за мир*, бити организована и материјално модернизована, сходно очекиваном учешћу у мировним и другим хуманитарним мисијама. Према расположивим подацима, у саставу бригада копнене војске (укупно четири) има осам механизованих батаљона и седам пешадијских батаљона, а у специјалној бригади постоје један батаљон за противтерористичка дејства и један извиђачко-диверзантски батаљон. У процесу професионализације ВС која је ове године у завршној фази, а ради оспособљавања дела механизованих и пешадијских батаљона и за учешће у међународним мисијама, за очекивање је да ће се у скорој

АРСЕНАЛ

будућности (до 2012) опремати и спроводити организационе модификације управо у напред наведеним батаљонима Војске.

Тржиште – генератор развоја и производње

Интерактивно дејство између промена у доктрини употребе система наоружања и стања техничко-технолошког нивоа решења појединачних компонента и целовитог система наоружања јесте узрочно последично. Тако је и промена мисије механизованих јединица поспешила (већ почетком деведесетих) развој оклопних возила точкаша (ОВТ) нове концепције, што је за последицу имало убрзано формирање снага за брзе интервенције. То је у многим земљама света наметнуло потребу да се уради радикална промена у техничкој основи механизованих јединица – повећање броја ОВТ заменом дела оклопних транспортера и борбених возила пешадије на гусеничним шасијама.

Зависно од намене и концепције употребе, већи број европских и светских произвођача развио је и понудио потенцијалним корисницима широку гаму ОВТ формуле погона 4x4, 6x6 и 8x8. Имајући у виду технолошку разноврсност и сложеност решења подсистема и компонента, те потребу да се

успостави масовна и јефтинија производња, неки од произвођача формирали су, за производњу финалног производа, пословне интеграције различитих облика (куповином дела акција, концерна). Мотиви за пословно повезивање су различити: најчешће, ради повезивања предузећа специјализованих за производњу компонента (ходни део возила, мотори, трансмисије, наоружање, хидрауличке компоненте, оптоелектроника, системи управљања); затим, због повољнијих услова финансирања производње; евентуално, због оф-сет аранжмана приликом уговарања продаје.

Оправданост технолошких и економских интеграција европских произвођача много је јаснија ако се наведе процена да су потребе европског тржишта за петогодишњи период 2008–2012. око 21,5 милијарди евра у сегменту свих борбених возила: тенкови, борбена возила пешадије (гусеничари), лака оклопна возила (точкаши 4x4), средња оклопна возила (точкаши 6x6 и 8x8), возила логистичке подршке и самоходна артиљеријска оруђа. У односу на период 1998–2002. захтеви европског тржишта повећани су за око 38 одсто. Истовремено, измењена је структура потражње, па се уочава да је, када је реч о тенковима, смањена за око 10 одсто, а знатно повећана ако је реч о сре-

Panhard VBL у саставу KFOR на КиМ 1999. године

дњем ОВТ (пре свега због точкаша 8x8) – за око 60 одсто. У периоду од 1998. до 2007. у Европи је екстензивно повећан број возила 6x6 и 8x8 са 2.272 на 3.438 (не рачунајући возила руског порекла).

Европска унија веома организовано води и усмерава делатност развоја и производње ОВТ због изузетног војног и економског значаја те делатности у наредним деценијама. Тако је на 56. седници ESDA (European Security and Defense Assembly), одржаној 3. јуна 2009, усвојен документ A/2034 – „Европска борбена возила: текући програми“. У њему се детаљно разматрају програми најважнијих произвођача: из Немачке – KMW (Krauss Maffei Wegman), Rheinmetal; из Финске – Patria; из Француске – Nexter, Renault Track Defense, Panhard; из Италије – Fiat Iveco, Oto Melara; корпорација BAE Systems; корпорација GDELS (General Dynamic European Land Systems): (a) – Santa Barbara и Pizarro; (б) – Mowag и Piranha; (ц) – Steyr и Pandur. На веома експлицитан начин у документу се елаборирају сви аспекти делатности ОВТ, укључујући и државне обавезе.

У референтним европским публикацијама не наводи се ниједан српски произвођач у домену борбених возила. Имајући у виду да је у последње две године знатно повећан извоз НВО из Србије (на око 300 милиона евра годишње), није искоришћена прилика да се технолошки ревитализује ниједан произвођач у области металоперајивачке индустрије, који би могао да преузме лидерску позицију у производњи и интеграцији оклопних борбених возила.

Европски произвођачи оклопних борбених возила							
Земља	Назив компанија	Тенкови	Тешка БВП	Лака ОВТ	Средња ОВТ	Возила подршке	Артиљеријски системи
Шведска	BAE Systems – Hagglands LS	Лиценца					
Финска	Patria vehicles						
Немачка	Rheinmetal						
	KMW						
Пољска	Bumar Labedy						
	HSW Huta Stalowa						
	WZM				Лиценца		
Чешка	VOP						
Словачка	DMD / ZTS						
	Kerametal						
Аустрија	Steyr-Daimler-Puch						
Белгија	Sabiex						
Француска	Nexter						
	Panhard						
	Renault						
В. Британија	BAE Systems						
Шпанија	GD-Santa Barbara	Лиценца				Лиценца	
Швајцарска	Mowag						
Италија	Fiat Iveco						
	Oto Melara						
Словенија	ARMAS				Лиценца		
Хрватска	Ђуро Ђаковић						
Румунија	ROMARM						
Бугарска	Бета / Терем						
Грчка	Elbo Hellenic						
Турска	FNSS						
	Otokar						

Концепт, намена и основне карактеристике

У последњих 20 година, учешћем разних војних механизованих формација (под мандатом УН или НАТО) у мировним мисијама или ограниченим ратним сукобима малог интензитета, показало се да оклопљени точкаши имају знатну предност у односу на оклопљене гусеничаре. Навешћемо, стога, које су најзначајније предности оклопљених точкаша.

Према оперативним захтевима корисника, заснованим на озбиљним упоредним анализама цена—ефикасност борбених си-

стема различите концепције, пред пројектанте је био постављен задатак да ураде пуну оптимизацију разматраних решења. Резултат је био да су реализована решења точкаша најмање два пута јефтинија у односу на гусеничаре истих или сличних борбених и заштитних карактеристика. Уз ризик да је тешко проценити трошкове (због разлика у врсти наоружања и нивоу опремљености, количине и пратеће опреме за прво време одржавања), наводимо процењене буџетске цене (у еврима): ОВТ 4x4 од око 280.000 до 450.000, ОВТ 6x6 од око 750.000 до 950.000, ОВТ 8x8 од око 1.280.000 до 1.600.000, лаких оклопних гусеничара од око 700.000 до 1.400.000, тешких оклопних гусеничара око 1.600.000 до 2.500.000.

У тактичко-техничким захтевима за пројектовање и производњу ОВТ тражи се да се максимално користе комерцијалне компоненте како би се олакшало и појевинило одржавање. Пројектанти су томе додали принцип модуларног пројектовања, тако да поједини агрегати и компоненте могу да се користе на возилима различите формуле погона (од 4x4 до 8x8), те на возилима различите оперативне намене.

Масе точкаша су два-три пута мање од гусеничара чиме се обезбеђује аеротранспорт комплетних борбених јединица за врло кратко време са малим бројем летелица (амерички авиони С-130 Hercules, носивост 20 т; С-5 Galaxy, носивост 112 т; руски авиони Ан-12, носивост 20 т; Ан-22 *антеј*, носивост 80 т; Ан-124 *руслан*, носивост 150 т).

Висока тактичка покретљивост на путевима (брзинама чак до 120 km/h) и ван путева (до 50 km/h), велика аутономија кретања (1.000/500 km) и амфибијност (у основној верзији или као опција), обезбеђују тактичкој јединици да за врло кратко време буде у било ком рејону дејства.

Та возила одликују добре особине попут проходности и маневарских својстава при кретању по свим врстама терена (погон на свим точковима, пнеуматици са централном регулацијом притиска, низак специфичан притисак на подлогу, велика специфична снага), уз битно смањену потрошњу горива (чак до два пута).

Због већег комфора за смештај војника у телу возила и смањених вибрација и буке, знатно је мањи замор посаде при дуготрајном транспорту (више стотина километара) и при извршењу борбених дејстава из возила.

Смањени габарити и добра оклопљеност тела возила (добра балистичка заштита посаде од дејства пешадијске муниције и од дејства противоклопних мина и преносних противоклопних ракета) обезбеђују ОВТ захтевани ниво преживљавања у борби са терористичким групама у урбаним условима ратовања.

За случај коришћења ОВТ у мировним мисијама повољнији је психолошки ефекат на становништво, због мање агресивног спољњег изгледа у односу на гусеничаре, уз исто тако важну предност да се не оштећују путеви (што је велика мана возила гусеничара).

Примењен концепт модуларног пројектовања омогућио је ефикасну, квалитетну и брзу производњу широке фамилије ОВТ различите намене, формиране на базној шасији борбеног возила точкаша и на њој изведених наменских ОВТ. У свету је до сада реализован велики број модела ОВТ (наводи се 163, од тога: 86 модела возила 4x4; 42 модела возила 6x6, 34 модела 8x8 и један модел возила 10x10), те је премашен број модела гусеничних возила.

Према намени најчешћи типови су: транспортер основне борбене јединице, борбено возило пешадије, борбено возило за непосредну подршку, борбено возило за противоклопну борбу, извиђачко возило, командно возило, санитарско возило. Ипак, независно од основне намене сваког типа ОВТ, може се констатовати да су им заједничке карактеристике: што већи ниво оклопне заштите (која је лимитирана захтевом ограничене масе) посаде и опреме од дејства пушчане муниције, противоклопних средстава и противоклопних мина; уградња што ефикаснијег система оружја за дејства у урбаним условима; што већи обим унификације и стандардизације компонента возила, наоружања и специфичне опреме за наменску употребу возила.

„Дозор“ испред споменика градитеља тенка Т-34 у Харкову

Унутрашњост „дозора-6“

ВОЗИЛО КЛАСЕ MRAP

Не улазећи у оцену оправданости америчког ангажовања, најпре у Ираку, а касније у Авганистану, може се констатовати да су их становништво и наоружане локалне снаге отпора у тим земљама доживљавале као окупационе. Стога су механизована возила америчких и других страних оружаних снага била изложена асиметричним тактикама уништавања разноврсним експлозивним средствима: заседе, дејства ПО вођеним и невођеним ракетама, ПО минама и IED (Improvised Explosive Device – импровизоване експлозивне направе).

Према статистичким подацима 63 одсто свих америчких губитака у Ираку настали су од дејства локалних снага употребом IED. Као одговор на то Американци су лансирали концепт развоја оклопних возила класе MRAP (Mine Resistant Ambush Protected) са повећаном вероватноћом преживљавања у случају заседних напада IED средствима. После извештаја команде морнаричке пешадије из 2004. да је било више од 300 IED напада на возила Cougars (са великим бројем људских губитака), возила класе MRAP проглашена су „ургентном потребом“, па је у буџету за фискалну 2007. било предвиђено да се на набавку нове количине тих возила утроши још 1,1 милијарда долара.

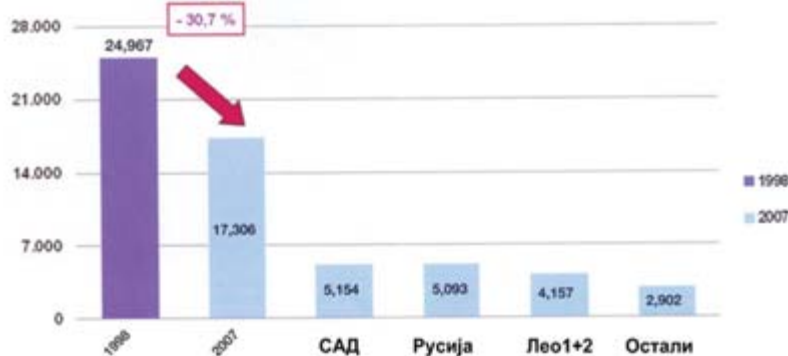
Увођене возила типа MRAP у употребу било је праћено многим критикама. Најзначајније су висока цена комплетног програма (око 17,6 милијарди долара), логистичке тешкоће због енормно велике потрошње горива и отежаног одржавања (изазваног различитим техничким решењима појединих возила) и због немогућности да се успостави добар контакт са локалним становништвом. Поред тога, употреба је показала да возила типа MRAP не обезбеђују заштиту од дејства пројектила типа EFP (специјалних противоклопних пројектила са експлозивним пуњењем за обликовање пробојног диска) за дејство на оклоп возила.

Велика маса и повећани габарити MRAP возила смањили су њихову покретљивост у урбаним условима, а била је доведена у питање њихова употреба на регионалним путевима (због мале носивости више од 70 одсто мостова). Поред тога, због повећане масе смањена је могућност транспорта MRAP возила авионима C-130, па је команда за ваздушни транспорт морала да ангажује скупе авионе веће носивости или чак иностране (на пример, за транспорт три MRAP возила авионом C-12 плаћено је чак 750.000 долара по једном авиону; стога је надлежна команда почела да користи украјински авион антонов Ан-124).

Упркос свим критикама у склопу MRAP програма, америчка КоВ лансирала је 2007. израду 10.000 возила по просечној цени већој од 500.000 долара по комаду.

Имајући у виду масу и величину, возила типа MRAP могу се груписати у три групе и то: возила класе MRAP-MRUV (Mine Resistant Utility Vehicle) који су мањих габарита и лакша (формуле погона 4x4), а намењена су за операције у урбаним условима. У ту класу спадају: BAE Saiman (наручено 2.800 возила), BAE OMC RG-31, BAE RG-33, Force Protection Cougar H (наручено 1.560 возила), International MaxxPro (наручено 5.250 возила), Textron M1117 Guardian, Protected Vehicles Inc./Oshkosh Truck Alpha; возила класе MRAP-JERRV (Joint Explosive Rapid Response Vehicle), која су намењена за мисије транспорта трупа, осигурање конвоја, дотур експлозивних материја, борбеног инжињеринга и санитета. За наведене мисије користе се возила: Force Protection Cougar HE 6x6 (у употреби је 950 возила), BAE RG-33L 6x6, GDLS RG-31E (наручено је 600 возила), Protected Vehicles Inc Golan (после прве количине од 60 возила, одустало се од даљих наруџби), BAE Saiman 6x6 (наручено је 16 возила) и друга, те остала возила класе MRV, чија је мисија откривање и уништење IED, транспорт шест и више војника.

Јужноафричко возило RG31M Nyala („антилопа“)-модел 2

Смањење тенкова у Европи (1998/2007)

Свеобухватно заштићено возило ATF2 (Dingo2 APV) на тестирању проходности

Специфичности концепције и техничких решења

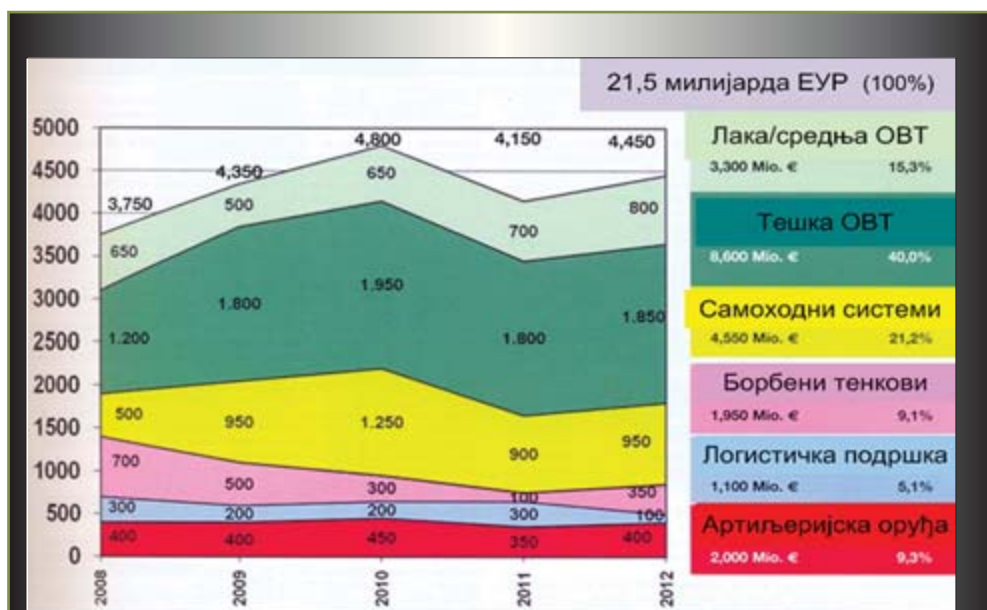
Оклопна возила точкаши формуле погона 4x4 припадају групацији лаких возила (борбене масе углавном до 14 тона), која се карактеришу малом силуетом и великим брзинама кретања. Оклопно тело, сагласно малој маси возила, има одговарајући ниво балистичке заштите од дејства стрељачког оружја (углавном ниво II, а на неким површинама ниво III) и од дејства противоклопних мина (углавном ниво IIa/IIb, ређе IIIa) према STANAG 4569. Сходно наведеним основним карактеристикама погодна су за двојну (војно и цивилну) употребу на свим врстама терена, те су намењена за опремање специјалних снага војске, жандармерије и полиције.

Које су карактеристике конструкције решења ОВТ?

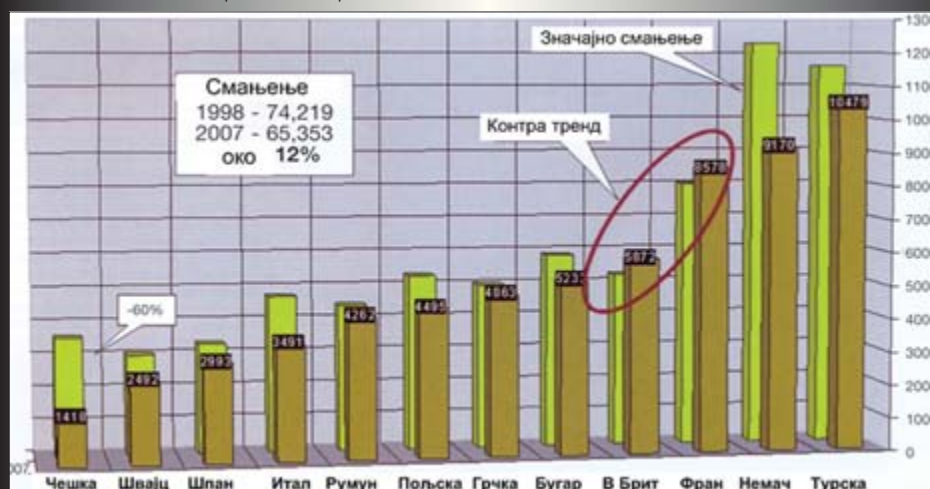
Оклопно тело је реализовано завривањем челичних панцирних плоча (са или без допунског оклопа), а облик је подешен основној намени возила. У предњем делу је простор подешен за смештај командира и возача, а пројектовање и опремање задњег дела зависе од намене. Ако је намена возила само транспорт основне јединице, у задњем делу има шест до највише 10 седишта, са или без могућности за борбено дејство посаде из возила. Са мањим редизајнирањем тај основни облик задњег дела може се прилагодити наменама командног или извиђачког возила, а веће измене (пре свега на кровном делу) јесу у случају возила за непосредну подршку и противоклопну борбу, ради уградње интерфејса који носи систем наоружања. Облик доњег дела оклопног тела углавном је исти, пројектован тако да омогућава најбољу балистичку заштиту посаде и опреме возила.

Врло је присутна изведба пода возила у „V“ профилу и доградња двослојних и размакнутих плоча, са испуном неметала или без, за апсорпцију детонације и заштиту од ПО мина и IED (импровизирана експлозивна средства). Бочни и предњи део возила су са већим или мањим прозорским површинама (зависно од тога да ли је возило намењено полицији или војним борбеним јединицама), са преклопном заштитном оклопном плочом или без ње. Облик и места врата за улазак посаде у тело возила нису стандардизовани, а на већем броју модела отвори су реализовани на задњој страни оклопног тела.

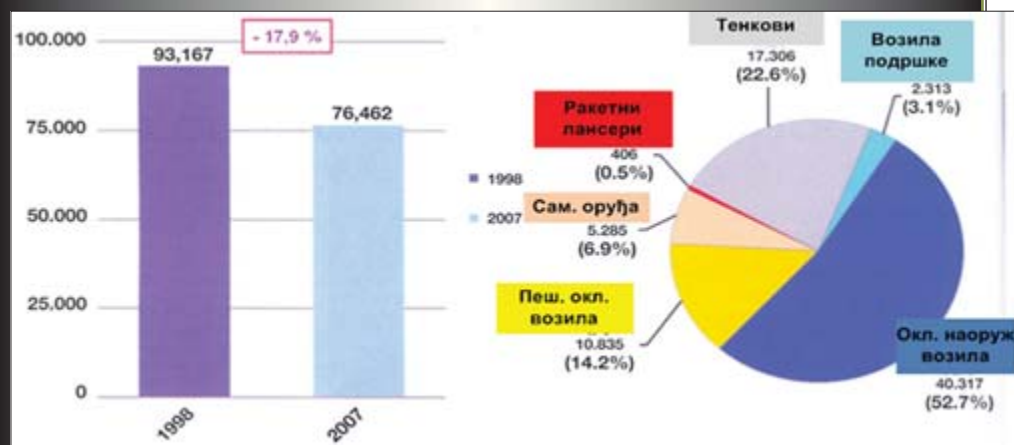
Када је реч о избору и врсти наоружања, основна верзија – транспортно возило, најчешће није наоружано (сем формацијског оружја чланова посаде), а изузетно има митраљез 7,62 mm на кровној

Процена величине тржишта оклопних борбених возила у Европи за период од 2008 до 2010. године

Тренд промене броја борбених оклопних возила у европским земљама 1998/2007.

Промене структуре оклопних борбених возила у армијама европских земаља

плочи возила на месту сувозача. Командна и извиђачка возила могу да имају туреле са митраљезима 7,62 mm или 12,7 mm. Изузетно,

нуди се и уградња митраљеза 14,5 mm. Возила за непосредну подршку имају обавезно митраљез 12,7 mm и/или аутоматски бацач

граната 40 mm (ређе 30 mm), а у неке моделе уграђени су минобацачи 81/82 mm (врло ретко и модели наоружани аутоматским минобацачима 120 mm, на пример, решење сингапурске фирме SC Kinetics). Возила за противоклопну борбу наоружана су митраљезом 7,62 mm и лансерима (1 до 4) за вођене ракете домета до три километра, намењене за дејство против оклопних возила и наоружаних хеликоптера. Изузетно, на неким моделима нуди се уградња ракета домета већег од три километра (на пример, руска ракета *корнет*).

Уређаји за навођење наоружања су механизовани (најчешће електрични, а ређе електрохидраулични), уз обавезно механичко покретање као помоћно.

Од система за осматрање и нишањење у највећем броју случајева користе се пасивни уређаји високе резолуције видљивости до два километра ноћу, а на извиђачким моделима термовизијски системи који омогућују осматрање ноћу на даљини до пет километара и гађање на даљинама до три километра. У нишанске справе система наоружања ин-

тегришу се ласерски даљиномери, како би се (тачно измереном даљином до циља) обезбедила повећана вероватноћа погађања стационарних и покретних тачкастих циљева.

Захваљујући малој маси и димензијама возила 4x4 јесу најбоље тактички покретљива у класи борбених возила, те су стога и масовно примењена у наоружању снага за брзо реаговање. Одликују се могућношћу аеротранспорта, великим брзинама кретања на путу (> 100 km/h), на терену (до скоро 50 km/h), савлађивању уздужног и попречног нагиба (> 60 %, односно > 30 %) и водених препрека (многи модели су типа амфибије).

Савремена ОБТ користе пнеуматике са централном регулацијом притиска ваздуха, који, осим отпорности на оштећење, омогућавају већу вучну силу возила на меканом земљишту. Захваљујући коришћењу савремених решења за погонску групу возила, обезбеђена је висока проходност (мали радијуси окретања) и велика аутономија кретања (на путевима до 1.000 km, ван путева до 500).

Возила 4x4 користе углавном турбодизел моторе релативно велике снаге (у распо-

Израелско лако оклопно возило WOLF

Кинеско патролно возило ZFB-05 са митраљезом 12,7 mm Туре 88 и оптоелектронским системом CCLV

ну од око 60 kW до око 200 kW), што је условљено захтевом за велику покретљивост, те имају велику специфичну снагу (у распону од око 15 kW/t до око 25 kW/t). Коришћени мотори раде на принципу директног убризгавања горива, а се одликују малом потрошњом горива и већ наведеном великом аутономијом кретања.

Углавном се користе аутоматски мењачи и савремена технолошка решења осталих елемената трансмисије и управљања погоном (разводници погона, диференцијали, карданска вратила, спојнице, хомокинетички зглобови и друго) високе поузданости, што је битно за једноставно и брзо одржавање, практично у борбеним условима.

Оперативни захтев за високом проходношћу намеће потребу да се систем ослањања решава применом конструкције независног ослањања сваког точка, те су сва возила 4x4 пројектована на тај начин.

Обезбеђење захтеваног нивоа оклопне заштите јесте основни тактички захтев корисника ОВТ, те се сви произвођачи возила труде да својим пројектантским и технолошким процедурама унапреде производе и на врло транспарентан начин покажу предности својих решења у односу на конкурентска. Основна балистичка заштита оцењује се испитивањем возила по одредбама стандарда НАТОа – STANAG 4569. Међутим, многи произвођачи нуде и допунску заштиту уградњом допунских челичних или керамичких плоча или формирањем сложених оклопа.

Поред оклопне („пасивне“) заштите, нуде се опционо и поступци такозване „полуактивне“ или „активне“ заштите. Полуактивна заштита своди се на уградњу: кутија са експлозивом на спољне површине возила да би се њима активирали кумулативни пројектили пре удара у пан-

цирну плочу; уређаја са ИЦ сензорима који детектују да је на возило испалена ПО ракета, а затим активирају испаливање сопствених димних кутија са ИЦ сигнатуром, ради стварања димне завесе (у сектору ка долазећој ракети), која омета функцију упалача бојне главе противничке ракете.

За сада ниједно западно возило не нуди активну заштиту, јер према објављеним подацима само Руси имају свој систем *арена* (детектовање и уништавање долазећих противничких ракета), развијен за заштиту тенкова и борбених возила пешадије.

При избору модела оклопних возила точкаша који ће бити приказани руководили смо се следећим критеријумима: да ти модели одговарају потребама Војске Србије, да њихови произвођачи могу да буду стратешки технолошки партнери наше домаће индустрије и ремонтних завода који би били укључени у процес одржавања возила, те да производна цена модела одговара економској моћи наше земље и нашем војном буџету. На основу тих критеријума за приказ је одабрано 14 точкаша масе од шест до око 10 тона.

Кинеска нова звезда – ZFB-05

Кинеска компанија SBSVM (Shaanxi Baoji Special Vehicles Manufacturing), специјализована за производњу лаких оклопних возила, почела је 2005. развој новог лаког оклопног возила ознаке ZFB-05 4x4 (чије је комерцијално име LAV Xing Xing – „нова звезда“). Производи компаније намењени су пре свега извозу, те су на сајму наоружања DEFENDORY у Атини 2008. приказана возила ZFB-05 и

најновије ZFB-08 6x6. Марта ове године јавили су се и на сајму FIDAE 2010. у Чилеу. Једноставна конструкција и производња сврстава ZFB-05 у војна и полицијска возила мале цене, те су до сада продата у неколико афричких земаља (Нигер, Конго), а интерес су показале и неке јужноамеричке земље (Венецуела и друге).

Током 2008. око 100 возила уведено је у наоружање кинеске војске, а претпоставља се да је тај број до сада повећан на око 200 комада. Користи се и у кинеским мировним снагама УН, полицији и снагама јавне безбедности (у Хаитију и Либану). Према захтеву корисника, базно возило ZFB-05 оклопни транспортер може да се модификује у возила специјалне намене: логистичко ZFB-05A, борбено ZFB-05B са моћнијим наоружањем, командно ZFB-05CV, патролно ZFB-05P, амбулантно ZFB-05S, возило везе ZFB-05LV, за дејство против демонстраната (са два водена топа), за психолошко-пропагандне мисије и друго.

Основно возило транспортер трупа ZFB-05 (маса 4.700 kg) наоружано је митраљезом 7,62 mm тип 81 или митраљезом 12,7 mm тип 88. Борбена варијанта ZFB-05B наоружана је АБГ 35 mm или ПА топом 23 mm QJC-88. Иако је декларисано да има балистичку заштиту од дејства лаког стрељачког оружја, искуство са возилима у саставу кинеске мировне полиције на Хаитију демантује да се може користити у интензивним операцијама (бочне стране оклопа нису штитиле од дејства оружја 5,56 mm или 7,62 mm из непосредне близине). Патос је изведен са „V“ профилем како би штитио посаду од минских експлозија.

Cobra APC
са куполским митраљезом
12,7 mm и 2x3 бацача
димних кутија

Извиђачко осматрачко возило Eagle IV са оптоелектронским системом на телескопском постољу

Уграђена је механичка трансмисија (5+1 степен), на ходни део примењен је систем независног ослањања, користи тубелес пнеуматике широког профила са централном регулацијом притиска. Поседује опрему за ГПС позиционирање, а возач има дневно-ноћну справу за вожњу, док се опционо нуди НБХ заштита возила.

Варијанте возила су: ZFB-05 ABG 35 mm, ZFB-05B топ 23 mm, ZFB-05C Broadcasting Vehicle; ZFB-05C ARV (Anti Riot Vehicle), ZFB-05C AmbV, ZFB-05C PsyOpsV, ZFB-05C CV. Развијена је и варијанта формуле погона бхб са већим капацитетом носивости терета или бројније посаде.

Током 2008. приказана је верзија TD-2000, намењена за дејство против летелица на малим даљинама. Наоружано је са четири лансера противавионске ракете QW малог домета.

Турска кобра

Позната турска приватна компанија „Отокар“ започела је 1995. развој новог точкашког возила 4x4, а 1997. приказала првих осам прототипова лаког оклопног возила *кобра* отокар у две варијанте – наоружани оклопни транспортер и извиђачко возило. Према усвојеном концепту решења, за комплетирање ходног дела коришћене су многе компоненте познатог америчког возила *хамер*.

Оклопно тело моноблок типа, са „V“ профилем патосног дела, реализовано је заваривањем панцирних плоча одговарајуће дебљине, те обезбеђује I ниво балистичке заштите од дејства стрељачког оружја (5,56 mm и 7,62 mm) и IIa ниво заштите од дејства ПО мина. На посебан захтев, на спољну површину оклопног тела могу се уградити модули пасивне заштите, којима се повећава заштита посаде.

Погонска група смештена је у предњем издуженом делу возила, а чине је водом хлађени турбодизел мотор снаге 140 kW (америчке фирме GM) и аутоматска четворостепена трансмисија. У делу возила, иза погонске групе, налазе се седишта за командира и возача, а у задњем делу оклопног тела су бочно постављена седишта за чланове посаде (највише до 11), док је централни део резервисан за уградњу моноблок куполе са наоружањем. На бочним странама оклопног тела су пушкарнице за дејство посаде личним оружјем из возила.

Стандардно наоружање куполе (обезбеђује израелска фирма Rafael) јесте митраљез 12,7 mm или АБГ 40 mm. Да би се нишанији олакшало ручно покретање наоружања уграђени су опружни изравњачи, а за осматрање и нишањење користи дневно-ноћну нишанску справу.

Захваљујући концепцији решења и добрим возним карактеристикама ходног дела,

Извиђачко патролно возило Fenek у сатаву ISAF у Авганистану

Возило је реализовано на шасији NJ2046 лаког теренца Nawing, што је заправо локална копија возила *ивеко* (IVECO 40.10WM). У предњем делу компактног оклопног тела смештени су командир и возач, а у задњем има седам (до девет) седишта за војнике, односно полицајце. На телу возила има неколико пушкарница за дејство личним оружјем. За погон се користи турбодизел мотор SOFIM8142.43, снаге 87 kW, или мотор SOFIM8142.45, снаге 98 kW.

Белгијско лако оклопно возило Iguana варијанта AV4 компаније Sabiex-DEFTECH

варијанта наоружаног транспортера (борбене масе 6,3 тона) постиже велику брзину (115 km/h) и има велику покретљивост ван путева. Возило се брзо (за три минута) припрема за амфибијску возњу, брзином до 8 km/h. За погон се користи главни мотор који помоћу хидрауличне пумпе покреће пропелер, а возач цојстиком врло лако управља возилом (у мировању може да се okreће око вертикалне осе). Поред основног модела, наоружаног транспортера, компанија „Отокар“ нуди још неколико варијанти наменских возила реализованих модификацијама основног.

Извиђачко возило реализовно је уграђеном осматрачке и комуникационе опреме коју производи турска компанија „Аселсан“ и чине је: извиђачки радар ARS 2000 са термичком камером друге генерације и дневним ТВ каналом; ВХФ радио станица тип 9600 са фреквентним скакањем (опција дигитална криптизаштићена СК радио станица); пренос слике са микроталасним линком. Софтвер за управљање и командовање има базу података, систем за географску информацију и уређај за форматирање порука. Домет наведене опреме је до 38 km (када је циљ конвој возила), односно 18 km (циљ посада са осматрачким радаром). Као опција се нуди опрема за одређивање позиција циљева. Наоружање извиђачког возила јесте митраљез 7,62 mm. Посада броји четири војника.

Командна возила се реализују у више верзија, зависно од нивоа командовања, а опрему обезбеђује компанија „Аселсан“. Возило за противоклопну борбу наоружано је америчким вођеним ракетама TOW. Санитетска варијанта опремљено је потребном медицинском опремом, а може да прими три рањеника на лежаљкама или шест рањеника који се смештају на седишта. Нуде се и варијанта за НБХ извиђање и возило за одржавање сопствених возила оштећених дејством експлозивних уређаја.

Кобре имају дугогодишњу добру борбену репутацију, јер их је турска војска користила у акцијама у северном Ираку и Авганистану. Већа количина продата је страним

земљама: Алжир – 600 комада, Бахреин – нема броја, Грузија – 300, Малдиви – 5, Нигерија – 193, Словенија – 10.

Италијански Iveco LMV

Концерн IVECO (кога чине компаније FIAT и Oto Melara) започео је 1999. развој лаких вишенаменских возила (пројекат M65E19WM) на основу већ стечених искустава у снагама НАТОа за брзе интервенције. Носилац пројектовања и производње је IVECO DVD (Defence Vehicles Division). Прво, из бројне фамилије наменских возила, са ознаком Iveco LMV, завршено је 2001. године. Већ следеће године британска војска га је усвојила за своја будућа командна возила и везу. Затим су уследили захтеви за италијанску војску 2003. (60 возила) и белгијску 2005. године. Британска верзија возила LMV, по лиценци за производњу, коју је откупила енглеска компанија „Alvis“ (чије је већински власник General Dynamics), добила је ознаку MLV Panther (70% британске компоненте, 30% италијанске), али је службено означен Panther LCV (командно и возило везе). Немачка верзија истог возила по лиценци коју је откупила компанија Rheinmetall добила је ознаку Caracal (пустињски рис).

Пројектанти су за фамилију вишенаменских возила Iveco LMV развили оригиналан концепт модуларног оклопног тела (цевна каросерија као носач панцирних плоча) којим се омогућава добијање различитих нивоа балистичке заштите – од нивоа I до IV, зависно од намене и захтева купца. Сва возила за италијанску војску имају ниво III балистичке заштите (оклопне плоче задржавају дејство метка са панцирним пројектилом 7,62x54 mm Б32). Вишеслојни (сендвич оклоп) под возила обезбеђује заштиту посаде од дејства ПО мина (маса експлозива шест килограма) нивоа IIa. Да би се умањило ефекат вертикалног убрзања при експлозији мине на посаду, усвојен је концепт „лебдећих“ седишта (уместо да се фиксирају за

под возила, седишта су овешена за кровну плочу), чиме је смањено дејство ударног таласа на посаду и могућност деформације седишта. Седишта имају сигурносне појасеве и ослонце за главу, те војник може да издржи убрзање до 7,5 G, а да не буде озлеђен, чак и при превртању возила.

За погон је усвојен четворочиндрични дизел-мотор IVECO FIC, снаге 140 kW, запремине три литара, са шестостепеном трансмисијом ZF6HP260. Реализован је систем независног ослањања на сва четири точка, са опружним концентричним и хидрауличним амортизерима. Транспортабилност авионима је лимитирана: један са C-27J Spartan и C-160 Transal, два са C-130 Hercules, осам са Ц-17 глобмастер, 15 са C-6 Galaxy, по једно возило са хеликоптерима CH-53, C-47 и EH-1. Наоружана верзија возила носи, на кровној конструкцији, турелу са митраљезом 12,7 mm или АБГ 40 mm. Британска верзија има даљински управљан митраљез 7,62 mm L7 са дневно-ноћном справом. Возила су ангажована у мисијама УН у Авганистану и Либану.

Варијанте Iveco LMV јесу: возило за командовање и везу – Iveco CRL; патролно возило – Iveco PV; лака платформа наоружања – Iveco LWSV; санитетско возило – Iveco AmbV; логистичко возило – Iveco LT; артиљеријски трактор – Iveco AT (вуча до 4,2 тоне), британска верзија возила – Panther LCV или CLCV) и немачка варијанта лаког оклопног возила Caracal ATF. Panther CLV има даљински управљану оружну станицу фирме BAE (RCWS) са митраљезом 7,62 mm или АБГ 40 mm, комбиновано са осматрачко-нишанском аквизиционом станицом са термичком камером (STAWS). До 2010. произведено је више од 1.000 возила Iveco LMV (Panther MLV), уговорена је испорука до 2012. још 1.083 са 11 земаља (до сада у осам). Италијанска армија планира набавку око 1.200 возила, а највећи извоз је предвиђен у Белгију и Шпанију. Хрватска је уговорила (испорука до 2012) 94 возила

(од тога шест санитетске варијанте). Цена базног модела са наоружањем, Iveco LMV јесте 693.000 евра. У Великој Британији је предвиђена цена (без оружне станице) 150.000 британских фунти (GBP), а за наоружано возило 225.000 GBP док

Заштита од дејства стрељачког наоружања

Ниво	Тип оружја	Тип муниције	Растојање (m)	Ударна брзина (m/s)
I	Пушка	7,62x51 NATO M80 5,56x45 NATO SS109 5,56x45 M193	30	833 (M80) 900 (SS109) 937 (M193)
II	Пушка, митраљез	7,62x39 API BZ	30	695
III	Снајперска пушка	7,62x51 AP (WC језгро) 7,62x54R B32 API	30	930 (51 AP) 854 (54R)
IV	Тешки митраљез	14,5x114 AP/B32	200	911
V	Аутоматски топ	25 mm APDS-TM-791 или TLB 073	500	1.258

Напомена: гађа се вертикална мета, односно угао елевације је 0°; допуштено одступање брзине ± 20 m/s.

за комплетно возило типа Panther CLV треба издвојити 405.000 GBP.

Украјински дозор-б

Возило дозор-б (на руском „патрола“) пројектовано је и производи се у прослављеној украјинској компанији ХКБМ (Харковски конструкциони биро Морозов), познатој по производњи бројних тенкова и борбених возила пешадије. Уведен је у оперативну употребу украјинске војске од 2005. године. Први пут је приказано на изложби IDEX 2007.

Основна верзија је возило транспортер (посада 3+8). Реализоване су и друге наменске верзије: извиђачко, возило за РХБ извиђање, командно, санитетско, полицијско, возило опште намене за превоз пет до шест особа или терета до 2.000 килограма (или шест људи, осим посаде).

Оклопно тело подељено је на моторно (напред) и посадно одељење (позади). На телу возила су троја врата, по једна бочна за возача и командира и једна на задњој површини тела возила за укрци део посаде. Моторно одељење одвојено је од посадног звучно изолованом преградом. У моторном одељењу су мотор, трансмисија, основни елементи за управљање, систем хлађења, кочници уређаји и компоненте за кондиционирање и грејање.

Посадно одељење је у средњем и задњем делу оклопног тела. Намењено је за смештај посаде и уређаја за њен рад, муниције и опреме за личну потребу посаде. У предњем делу посадног одељења налазе се возач и командир (са радио-уређајем и системом за навигацију). Борбени део, на средини тела возила, намењен је за уградњу наоружања. Посадно одељење опремљено је индивидуалним седиштима, перископима за осматрање и пушкарницама за сваког члана посаде ради гађања из возила личним оружјем.

Комфор посаде обезбеђен је уређајима за вентилацију, грејање и кондиционирање ваздуха (довод свежег пречишћеног ваздуха и избацивање барутних гасова од личног наоружања). Уређај за загревање генерише топли ваздух у хладним условима и одмрзавање стакала за осматрање (при спољним температурама од -20°C до +55°C). Клима уређај расхлађује простор у свим амбијенталним условима високих спољних температура ваздуха.

Оклопно тело возила, израђено у стандардној верзији од заварених панцирних челичних плоча, штити посуду од дејства лаког пешадијског оружја 7,62x54 mm API (II ниво) и ПО мина (II ниво). Патос оклопног тела изведен је у „V“ профилу ради боље заштите од детонације мина и IED. Ветробрани и прозорска стакла имају заштитни ниво адекватан основном оклопу возила. Конструкција тела омогућава доградњу модула за виши ниво заштите. Добра заптивеност

тела возила и вентилациони уређај омогућавају посади заштиту од НХБ агенаса.

За наоружану опцију користи се турела са митраљезом 12,7 mm HCBT, споља уграђена на горњу плочу возила. Митраљез има кружно покретање по правцу, а по елевацији од -3° до +68°. Даљинским уређајем нишанција из возила наводи митраљез на циљеве, коришћењем нишанског уређаја ПЗУ-7 са увећањем 1,2x. У борбеном комплету има 450 метака.

Осматрачку опрему чине перископске призме на телу возила за осматрање дању. Возач користи активно-пасивни бинокларни ИЦ перископ ТВН-5, за вођу ноћу и у условима ограничене видљивости, на даљинама видљивости до 80 m у активном моду, односно 180 m у пасивном моду.

Уређаји за комуникацију и навигацију садрже ултракраткоталасни радио-уређај Р-173М, примопредајник Р-173ПМ, у фреквентном опсегу 30.000 – 76.000 kHz, и УМР АВСК-1 за интерну везу четири члана посаде. Домет радио-уређаја је 20 километара. За одређивање координата у простору, времена и вектора брзине возила, користи се радио-навигацијски уређај, уз помоћ система GLONASS и ГПС типа NAVSTAR са тачношћу од 20, 30 или 40 метара, зависно од модела ГПС.

Према захтеву корисника, погонска група може да се понуди у више верзија. Основна је мотор снаге 145 kW DEUTZ BF 4M 1013Ф (ЕУРО 2) или 1013ФЦ (ЕУРО 3) са хидро-механичком аутоматском трансмисијом Allison 1000LCT. Могућа је уградња мотора IVECO 8142.38.11 (ЕУРО 2), снаге 90 или 100 kW, са механичком трансмисијом (5+1) IVECO 28085.5. Формула погона 4x4 изведена је са могућностима блокаде диференцијала и избора погона на задње или сва четири точка. Систем независног ослањања на сва четири точка изведен је са торзионим штаповима и хидрауличним амортизерима. Максимална брзина кретања на путу јесте у распону од 90 до 105, или 120 km/h (зависно од снаге уграђеног мотора).

Словачки алигатор

Развој лаког оклопног точакског возила алигатор (LWAV Aligator) започет је давне 1993. понудом пројекта фирме TEES из Мартина Министарству одбране Словачке. Функционални модел завршен је 1994, а прототипско возило комплетирано је новембра 1996. године. Возила алигатор приказана су Министарству одбране и Генералштабу словачке армије у пролеће 1997, а затим и јавности на изложби IDEX-97. Координацију развоја и пројектовања прототипских возила преузела је компанија „Кераметал“ (Братислава), те је почетком 2001. компанија DMD Mobiltek (као финализатор) започела израду првих осам се-

Aligator RCHO – возило за НХБ извиђање

ријских возила (у командној варијанти), која су испоручена словачкој армији до 2003. године. Словачка воска примила је до 2009. године 42 возила у седам наменских варијанти. Мањи број коришћен је у саставу словачког контингента Кфора на КиМ, а употребљавана су и на другим локацијама у саставу мировних снага УН.

Почетни захтев МО Словачке био је да се произведе око 250 возила алигатор у више наменских варијанти. У развоју и производњи примењена су проверена решења из комерцијалне производње привредних и теренских возила. Поред компаније „Кераметал“, са кооперантима из Словачке у испоруци неких подсистема учествује више страних фирми (немачке – Rheinmetall, MTU, Renk, STN Atlas, швајцарска Mowag, аустријска Dutz)

Нове варијанте возила алигатор задржале су основну конфигурацију првобитних модела, уз мање модификације. Оклопно тело је од заварених панцирних плоча са дограђеним керамичким које обезбеђују II ниво заштите од муниције 7,62x51 mm, а ниво IIа заштите од дејства ПО мина обезбеђен је двослојним патосом. На возилу постоје троја врата за улазак посаде. Напред је дводелно ветробранско стакло, на бочним и задњим вратима су прозори са заштитним стаклима исте балистичке заштите као на основном оклопу возила. На крову су два отвора са поклопцима изнад командира и возача, а поса-

да има шири кровни отвор са поклопцем (у варијанти када нема куполу).

Код модернизоване варијанте погон је побољшан уградњом турбодизел мотора немачке фирме MTU, снаге 160 kW и хидромеханичка аутоматска трансмисија Allison 1000 словачке производње по лиценци са (6+1) степена преноса. Носивост возила повећана је на 1.200 kg до 2.800 kg, зависно од варијанте возила (маса празног возила је од 5,5 до седам тона, а спремног за борбу од седам до 9,8 тона). Максимална брзина повећана је на 120 km/h (у задњем ходу 25–30 km/h, на води 6 km/h - амфибијска варијанта). Са резервоаром од 160 литара горива остварује аутономију од 660 километара.

Основни модел возила алигатор јесте ненаоружан, а могућа је уградња више врста наоружања и опреме (без или са даљинским управљањем): митраљез 7,62 mm, АБГ 40 mm, лансери за ПОВР, неколико верзија извиђачких возила са различитим електронским радиолокаторима.

За транспортовање алигатора предвиђено је неколико могућности: отвореним теретним четвороосовинским железничким вагоном по четири возила; авионом С-130 Herkules – два, С-17 Globmaster – шест, С-5 Galaxy – 11 и Ан-124 Russlan – 12 возила.

Предвиђене су две опције опремања тог возила – стандардни комплет и опрема по посебној наруџбини (опција). Стандардна опрема за базни модел садржи радио-уређај за комуникацију, широкопојасне пнеуматике,

сталну боцу и две ручне боце за гашење пожара, кровни рефлектор којима управљају возач или командир из кабине, 2x3 бацача димних кутија са електричним активирањем. Опциона опрема је амфибијски уређај са пропелером за погон на води брзином до 6 km/h, клима-уређај, систем за НХБ заштиту (филтровентилација и стварања натпритиска у затвореном возилу), централна регулација притиска у пнеуматичима, чекрк за извлачење са сајлом дужине 30 метара силе 3.000 N, више верзија система за комуникацију, различите варијанте уређаја за дневно и ноћно осматрање (за возача и командира), систем за навигацију (ГПС), помоћни генератор за напајање електропотрошача када не ради главни мотор, више варијаната наоружања са даљинским управљањем на обртном постољу или у куполи, додатна балистичка заштита (панцирна или керамичка).

У понуди су следеће наменске верзије алигатора: алигатора ОРР – осматрачко-извиђачко; алигатор PSO – возило за подршку мировних операција; алигаторЕМ – инжењеријско возило за детекцију мина; алигатор RCHBO – возило за НХБ извиђање; алигатор FAC – возило за ласерско навођење авиобомби; алигатор АТС – возило за противоклопну борбу и алигатор РСМ – полицијско возило.

Пољски Tur II

Возило Tur (на пољском „дивљи бик“) у оригиналу Lekki Opancerzony Samochodowy Patrolowich - LOSP – пројектовано је за потребе пољске војске у Ираку и Авганистану. Пројектовање и израда била је поверена фа-

брици AMZ из града Кутно 2007. године, која је већ имала велико искуство у изради више од 650 оклопних возила Dzik 4x4 за домаће и инострано тржиште (око 600 возила је продато Ираку). Дебитовао је на изложби EUROSATORY 2008.

Полазни пројектни задатак био је да возило Tur треба да буде савремена алтернатива за амерички хамер (Humvee), са бољом оклопном заштитом и уграђеним наоружањем, а у намери да се користи у пољским мировним снагама за интервенције и за задатке патролирања. Пројектовање возила Tur, на бази механичких склопова возила ивеко (мотор, трансмисија, систем ослањања), завршено је 2007. године. У току 2008. било је израђено пет прототипова верзије Tur I, а у процесу конструкционих и трупних испитивања два су уништена. Основни техничко-тактички подаци возила Tur I је-су: посада 1+4, маса возила 4,8 тона, борбена маса 6,2 тоне, дизел мотор ивеко снаге 122 kW.

На основу стеченог искуства у испитивању возила Tur I израђен је демо модел Tur II који је приказан на изложби наоружања EUROSATORY 2008. Имајући у виду бројне модификације, то је заправо ново возило које нуди побољшан комфор и већу оклопну заштиту посаде, што је реализовано повећаном запремином оклопног тела и новом оклопном заштитом чланова посаде. Последња тога је знатно повећање борбене масе на 9,4 тоне. Tur II реализован је на шасији возила Renault, уграђен је мотор веће снаге и запремине (162 kW, запремине 4.500 cm³) са аутоматском трансмисијом Allison 2500.

Пољско LOVT Tur II са даљински управљаном оружаном станицом 12,7 mm и термо камером

На демо возило уграђена је оружна станица (фирме OBRSМ Tarnow) ZSMU 127C1 са митраљезом 12,7 mm QKM-Bz. Балистичка заштита посаде (1+4/планирано на 2+8) јесте: ниво II, опција III (од дејства стрељачког оружја) и ниво IIa/IIb (од дејства ПО мина). Пољска армија уговорила је опремање са 120 возила Tur II (од тога 40 у 2008) за 25 - 30M USD).

Руски БПМ-97 вистрел

Позната руска аутомобилска компанија „Камаз“ започела је 1997. развој новог оклопног возила точкаша, на захтев федералне пограничне службе, с циљем да се замени основни погранични транспортер ГАЗ-66 (4x4). Због финансијских тешкоћа развој је прекинут наредне године. Захваљујући финансијским аранжманима Министарства одбране и „Камаз“ са цивилним компанијама (заинтересованим за превоз експлозива, новца и других вредних производа) развој је нешто касније настављен ради израде комерцијалне верзије возила за њихове потребе.

Ново оклопно борбено возило добило је службену ознаку КАМАЗ 43269 БПМ-97 (Боевая Пограничная Машина), реализовано је на шасији теренца КАМАЗ 4326 4x4, а познато је под кодним називом *вистрел* (на руском „метак“). Као што и службена ознака БПМ каже, намењено је пограничним јединицама за извршавање извиђачких, патролних и борбених задатака у пограничним зонама Руске Федерације. На добро оклопљено возило може се уградити купола (слична оној коју користи возило точкаш 8x8 БТР-80А), са различитим врстама наоружања, зависно од намене или захтева корисника.

Серијска производња возила БПМ-97 пренета је у предузеће „Ремдизел“ које се, као и „Камаз“, налази у граду Набережние Челни. По добијању дозволе државних органа (2005. године) одређена количина продата је министарству унутрашњих послова Казахстана и Азербејџана. Тај модел возила, по захтеву купца, реализован је без куполе и има бочне прозоре са пушкарницама за заштиту од дејства стрељачког оружја.

Тело возила израђено је од заварених панцирних челичних плоча. Горњи део има IV ниво балистичке заштите (од дејства митраљеза 12,7x108 mm HCB са растојања од 200 m), а доњи део III ниво заштите (од дејства митраљеза 7,62x54 mm P СВД са растојања од 30 m). Тело возила подељено је у два одвојена дела – предњи за смештај погонске групе и задњи за смештај посаде. Стандардна варијанта има осмоцилиндрични дизел-мотор *камаз* 740.10-20, снаге 177 kW. Резервоари за гориво су изван простора за посаду између зидова оклопа посадног простора и бочних страна возила ради већег степена заштите посаде. У делу за посаду, седишта командира и возача су напред, а позади по четири бочна седишта за укрци део посаде. Возило има двоја бочна (ниже од струка возила) једна врата на задњој плочи тела возила, те помоћни кровни отвор за случај ургентног напуштања. Посаду стандардне верзије чине 2+8 (или 10) војника.

На централни део кровне плоче уграђује се купола или турела са одговарајућим наоружањем. У верзији најмоћније наоружаног возила уграђује се купола (са аутоматским топом 30 mm или АБГ 30 милиметара). У другим верзијама наоружање може бити турела са митраљезом 7,62 mm, 12,7 mm *корд* или 14,5 mm КВП, или комбинацијом тих оруђа.

Возило је виђено на Паради победе 9. маја 2010. у Москви, али га је званични спикер представио као „извиђачко-патролно возило *дозор*“ које може да лансира и беспилотну летелицу. Међутим, у списку борбених возила на дефилеу заведено је као БПМ-97 (без првобитног назива *вистрел*).

Могућности модернизације ВС

Механизовани батаљони Војске Србије (у саставу бригада КоВ) опремљени су борбеним возилима пешадије М80А (југословенско амфибијско возило, гусеничар, наоружање: два лансера вођене ПО ракете *маљутка*, ПА топ 20 mm и митраљез 7,62 mm), оклопно-извиђачким аутомобилима БРДМ-2 (руско амфибијско возило, точкаш 4x4, наоружање митраљез 14,5 mm и митраљез 7,62 mm) и противоклопним возилима М-83 (БОВ-1, југословенско возило, точкаш 4x4, наоружан са шест лансера вођених ПО ракета *маљутка*). За непосредну подршку користе се вучени минобацачи 120 mm М74 и М75 (југословенска оруђа, превозе се теренским камионима 4x4). Као командна возила користе се командне верзије БТР-50 (руско амфибијско возило, гусеничар) и БРДМ-2. Сва наведена возила и оруђа наслеђена су од бивше ЈНА, а уведена су у оперативну употребу веома давно (пре 40 до 30 година), те су морално и физички дотрајала.

При доношењу одлуке о избору типа и формуле погона будућег ОВТ, које треба да буде основа за програм модернизације механизованих и пешадијских батаљона ВС, треба водити рачуна о разним утицајним факторима. Најпре, концепција решења ОВТ треба да одговара доктрини опремања свих

Патролно гранично возило БПМ-97 (КАМАЗ 43269) „вистрел“ са куполом БТР-80-А топ 30 mm, митраљез 7,62 mm и АБГ-30 mm

Основне ТТ карактеристике ОВТ 4x4

Назив возила, фирма/земља	Врсте типова возила	Посада (бр. вој)	Ниво заштите	Бор. маса (kg)	Димензије Д/Ш/В (m)	Снага мотора (kW)	Макс. брзина (km/h)	Наоружање
Panhard VBL Panhard/Француска	И/К/ПО/ПА	2+3	БЗсо – I	3600	4,1/2,0/1,7	70	95	ПО-Milan ПВ-Mistral
ZFB-05 SBSVM/Кина	Т/И/К/СП/АП	2+7	БЗсо – I	4700	5,3/2,1/2,3	87/ Опција 98	100/110	7,62/12,7
Cobra Otokar/Турска	Т/И/К/СПО	2+7	БЗсо – I БЗпом – Па	6300	5,2/2,2/2,1	140	115	12,7/АБГ 40
Iveco LMV Iveco/Италија	Т/И/СПО	2+4	БЗсо – I БЗпом – Па	6500	4,8/2,2/2,05	140	120	12,7/АБГ 40
Дозор-Б ХКЕМ/Украјина	Т/И/К/СП	3+8	БЗсо – II БЗпом-Па/б	7100	5,4/2,2/2,3	90 Опција 145	90/120	12,7 са ДУ
Wolf Hatchof/Израел	Т/К/С/Л	3+8	БЗсо – II БЗпом-Па/б	8000	5,75/2,4/2,35	239	110	7,62/12,7 ДУ Firme Rafael
RG-31 Nyala TFM/JAR	Т/И/Л	2+8	БЗсо – I БЗпом – Па	8400	5,9/2,3/2,27	125	105	7,62/12,7
Eagle IV Mowag/Швајцарска	И/К	2+3	БЗсо – I БЗпом – Па	8800	5,4/2,3/2,3	184	110	7,62/12,7/ АБГ 40
Aligator Kerametal/Словачка	Т/И/К/СПО/П	2+8	БЗсо – II БЗпом-Па	8800	4,34/2,3/2,0	160	120	7,62/ 4ПО Корнет
Dingo II КМВ/Немачка	Т/И/К/С	2+4-6	БЗсо – I БЗпом – Па	8800	5,4/2,3/2,4	174	105	7,62/12,7/ АБГ 40
Tur II AMZ/Пољска	Т	2+8	БЗсо – II БЗпом-Па/б	9400	4,87/2,23/2,2	162	110	12,7
Iguana FV290 Sabiez/Белгија	Т	2+6-8	БЗсо – II БЗпом-Ша	9500	5,0/2,35/2,15	160	105	7,62
Вистрел БПМ-97 Камаз/Русија	Т/И/ПО/НП	2+8-10	БЗсо – III БЗпом-Па/б	10000	6,6/2,5/2,86	162	90	7,62/12,7/14,5 30/АБГ 30
Fennek КМВ/Немачка	Т/И/К	2+6	БЗсо – II БЗпом-Ша	10800	5,6/2,55/2,3	206	100	7,62/12,7/ АБГ 40

Т-транспортер трупа, И-извиђачко возило, К-командно возило, ПО-противоклопно возило, ПА-противавионско возило, НП-возило непосредне подршке, С-санитетско возило, П-полицијско, Л-логистичко, БЗсо-балистичка заштита од дејства стрељачког оружја, БЗпом-заштита од дејства ПО мина, Д-дужина, Ш-ширина, В-висина, АБГ-аутоматски бацач граната, ДУ-даљинско управљање

безбедносних снага РС (војска, полиција, жандармерија), која треба да следи усвојене стратегије одбране и безбедности. Имајући у виду величину наше земље и војске, али и реалне финансијске и производне могућности, треба се одредити за следеће концепцијско решење – да ОВТ буде у класи погона 4x4, са независним системом ослањања на сва четири точка, са укупном борбеном масом до највише 10 тона. Сходно тим полазним захтевима, возило би требало да се користи (са мањим модификацијама за све наведене кориснике), уз могућност да основно возило послужи за реализацију гаме наменских возила. Није прихватљиво да се следи (наметнути) концепт тешких возила типа MRAP, јер он не одговара нашим борбеним и полицијским потребама, економским ресурсима и нашој путној инфраструктури (мала носивост мостова и лош квалитет путева).

Усвајање ОВТ формуле 4x4 пружа нам још неколико предности у односу на возила формуле 6x6 или 8x8 (која су у анализама ВС такође разматрана), а то су: возило формуле 4x4 је најприхватљивије по критеријуму цена-ефикасност, а његова шасија обезбеђује реализацију возила следећих намена – транспорт основне борбене јединице, извиђачко возило, командно возило, возило за ПО борбу, возило за непосредну подршку (могућа је уградња чак и МБ 120 mm, уз одговарајући

допунски полуеластични систем ослањања возила при гађању); може се користити и за потребе жандармерије и полиције, те би због повећане укупне количине возила било оправдано финансијско улагање (сведено на улагање по једном возилу) у технологију освајање делимичне производње у неком од српских предузећа, које ће бити одабрано за финализатора производње; базна шасија возила 4x4 је добра основа за гаму војних и цивилних доставних возила носивости до три тоне, и, коначно без допунског улагања у капацитете наших ремонтних завода могућа је комплетна логистичка подршка у процесу текућег и основног одржавања.

Програм модернизације треба засновати на технолошкој и пословној сарадњи са страним партнером који је, сем базног возила, развио и гаму наменских возила; уколико партнер није развијао наменска возила треба да гарантује да базно возило може да се употреби у ту намену (да издржава динамичка оптерећења при дејству наоружања за непосредну подршку и/или ПО борбу, да су могуће модуларне измене агрегата и опреме базног са одабраним компонентама наменских возила).

Уговор за трансфер технологије треба да се базира на захтеву да се најмање 40 одсто базног возила производи у Србији, а да се надокнада за вредност лиценце доку-

ментације плати путем оф-сет аранжмана (војним и цивилним компонентама или робом произведеној у домаћим фабрикама) домаћим производима.

Наоружање и/или опрема наменских возила не морају да буду предмет сарадње са страним партнером; на домаћој изложби наоружања *Партнер 2009* били су приказани прототипови развоја оружних станица (7,62 mm и 12,7 mm) са даљинским командама и без њих и модулу вишесензорске извиђачке платформе (чији су носиоци развоја *Југоимпорт-СДПР* и *ВТИ*), који су намењени за уградњу на точкашка возила, а који могу да задовоље захтеве тактичких корисника Генералштаба ВС.

Разматрањем до сада реализованих страних решења као потенцијални страни партнери за програм имплементације ОВТ 4x4 у јединице ВС, односно за будућу производњу у Србији, према напред наведеним критеријумима, намећу се (редослед је дат према порасту масе возила, а не на основу анализе битних борбених, техничких и економских параметара) следећа возила: турска *кобра*, италијански *Iveco LMV*, украјински *дозор-б*, словачки *алигатор* и руско возило *БПМ-97 вистрел*. ■

Милосав Ц. ЂОРЂЕВИЋ
Анастас ПАЛИГОРИЋ

Убице из потаје

Лансирање AT-4

Ручна и преносна противоклопна средства последњих година у великој мери су повратила високу репутацију, захваљујући природи дејстава у ратовима у Чеченији, Авганистану и Ираку. Градски карактер борби, односно испресецани терен, истакао је њихову главну предност – могућност прикривеног дејства из заседе, а прикрили су недовољну ефикасност против вишеслојног оклопа на челу, дејством на бок или на доњу косу плочу. Даљи развој ће им обезбедити ефикасност и против тенкова будућности, али и против активних система заштите, који се још нису афирмисали.

Борба против оклопних возила, првенствено тенкова, увек је привлачила пажњу. Једноставно, тенк као најмоћније покретно средство копнене војске намењено за отварање непосредне ватре на противничко људство, положаје и возила, представља велику претњу и не бирају се средства за његово уништавање. Тако је настао читав спектар средстава различитих димензија, пробојне моћи и наравно цене. По трошковима набавке на најнижем нивоу налазе се ручна и преносна противоклопна средства и не треба се чудити њиховој раширености и популарности. До момента када тенкови нису добили сложени, вишеслојни оклоп, дакле негде до седамдесетих и осамдесетих, пробојност тих средстава која је достигала око 300–400 mm ваљаног хомогеног челика, била је довољна за пробој чак и чеоног оклопа тенкова. Међутим, у каснијем периоду, напреднији оклоп тенкова постао је ефикаснији, нарочито против кумулативних бојних глава, тако да је њихова ефикасност прогресивно опадала, јер једноставно није било могуће направити довољно ефикасну бојну главу у разумним границама масе коју човек може понети и неометано користити.

Крајем хладног рата, када је опасност од глобалног сукоба типа трећег светског рата опала, оружани сукоби свели су се на ратове ниског интензитета, без јасне линије фронта. Доктрина блицкрига, муњевитог рата, подразумевала је заобилажење градова, јер су борбе у урбаним условима одувек биле неизвесне, крваве и у њима није у потпуности могла да дође до изражаја технолошка надмоћ. Са гледишта брзине продора и одвијања операција, градске борбе сматране су „губљењем времена“ и средстава. Међутим, у сукобима ниског интензитета, који су се у многим случајевима граничили са мировним операцијама, дејства у урбаним срединама нису се могла избећи. Тако су оклопне јединице почеле масовно да се користе и у градовима, мање или више подржане од стране пешадије.

У таквој клими, технолошки слабије опремљени противник могао је, уз помоћ лаких противоклопних оружја, првенствено ручних и преносних противоклопних средстава, да удари по слабије заштићеним деловима тенкова, рецимо са бока или са крова. На тај начин, та средства су поново добила на значају, јер су тенкови из свих аспеката, осим са чела, били и те како осетљиви на де-

јство ручних и преносних противоклопних средстава. Осим тога, нису сва оклопна возила толико добро оклопљена као тенкови – оклопни транспортери (ОТ) и борбена возила пешадије (БВП), тако да су у односу на савременија средства те врсте прилично осетљива чак и са чела. Та возила постала су врло атрактивни циљеви, јер превозе већи број војника, чији губитак представља ударац на вољу противника за даљом борбом и напад на јавно мњење, а то омогућава вођење ефикасног психолошког рата.

Ратни модели

Са техничко-технолошке тачке гледишта, развијен је широк спектар средстава те врсте, са различитим начинима лансирања пројектила. Традиционалан је бестрзајни принцип, који се успешно користио још током Другог светског рата. Друга подела може подразумевати калибар пројектила. Он може да буде наткалибарни, са предношћу већих развојних могућности ради повећања пробојности, и пројектил пуног калибра који има ограничену пробојност, али бољу балистику, тј. већи домет и прецизност. И коначно, постоје виšekратна и једнократна средства. Овај варијетет решења пружио је широк дијапазон средстава, међу којима постоје и она са могућношћу лансирања и из затворених просторија. То је велика предност јер се лансирање на тај начин сматра далеко погоднијим са гледишта безбедности и прикривености дејства и оптималним у актуелним градским борбама.

Иако је релативно тешко извести свеобухватну поделу ручних и преносних противоклопних средстава, можда је најпогоднија она на: виšekратна бестрзајна, виšekратна ракетна, једнократна бестрзајна и једнократна ракетна.

Поставља се питање која су се средства те врсте прва појавила – виšekратна или једнократна. Може се слободно рећи да су уведена готово истовремено, независно у САД и Немачкој, током 1942. године. Прво виšekратно оружје је популарна америчка М1, касније М9 Bazooka (калибар 60 mm, маса 5,9–6,5 kg, пробојност 100–125 mm, ефикасни домет 100–150 m), а прво једнократно немачки Faustpatrone/Panzerfaust (калибар 100–150 mm, маса 3,2–6,8 kg, пробојност 140–220 mm, домет 30–150 m). Иако једнократне, „испаљене“ цеви често су се прикупљале и поново пуниле у фабрици. Принцип лансирања пројектила такође је био различит – код Bazooka (базука) ракетни мотор, а код Panzerfaust (панцерфауст) бестрзајни принцип са контрамасом. Базука је користила пројектил чији је калибар одговарао унутрашњем пречнику цеви, а панцерфауст је имао наткалибарни пројектил.

Предности и недостаци сваког средства слични су као и данас – базука је имала већи домет и прецизност, а панцерфауст већу пробојност и нижу цену, што се рефлектова-

ло у једноставности и брзини производње. Такође, панцерфаустом се руковало једноставније, тако да је сваки војник могао да га ефикасно употреби, док су базуку користили посебно обучени двочлани тимови, што је било важно и за каснији немачки Panzerschreck (панцершрек), нешто измењено и увећано средство развијено на бази базуке калибра 88 mm, маса 12,55 kg, пробојности 230 mm, домета 200 m.

Ова средства представљала су одличну основу за развој послератних модела, од којих је већина још у употреби, наравно, модернизована и са бојним главама веће пробојности. Једина већа концепцијска промена јесте чињеница да се у послератном периоду код једнократних средстава користе искључиво пројектили чији пречник одговара унутрашњем пречнику лансиране цеви, док се виšekратна појављују и са наткалибарним пројектилима.

Популарни и актуелни

Групи виšekратних бестрзајних средстава припада апсолутно најраширенији ручни бацач на свету, совјетски, односно руски, РПГ-7. Може се слободно рећи да је он у својој класи представљао исто што је био популарни калашњиков међу јуришним пушкама. Класични противоклопни бацач, релативно једноставан за употребу, „огољен“ од свих додатака, стекао је популарност, која траје још од његове појаве, 1961. године. Иако се сматра бестрзајним средством, након избацивања из лансиране цеви калибра 40 mm контрамасом, на неких 10–20 m, активира се ракетни мотор, који убрзава пројектил са 120 на 300 m/s, обезбеђујући већи ефикасни домет. Опасна зона иза лансера је преко 20 m и то се може сматрати највећим недостатком. Међутим, оно што РПГ-7 чини „бесмртним“ и актуелним је коришћење наткалибарног пројектила. У почетку је то био ПГ-7В, пречника 85 mm и пробојности 260–320

mm, али је у каснијој фази, 1977, уведен ПГ-7ВЛ пречника 93 mm и пробојности 500 mm хомогеног панцирног челика. Године 1988. уведен је ефикаснији ПГ-7ВР са тандем кумулативном бојном главом (пречници 65/105 mm), пробојности веће од 600 mm (према другим подацима 750 mm) након активирања експлозивно-реактивног оклопа (ЕРО). На тај начин, пола века стари лансер се може ефикасно користити и против савремених тенкова са чела (у случају гађања доње косе плоче или балистичких „прозора“ око топа или споја куполе и трупа) и из других углова.

Осим противоклопних кумулативних бојних глава, РПГ-7 се показао користан и због могућности испаливања парчадно-разорне противпешадијске (ОГ-7В, убојног радијуса 7 m) и термобаричне гранате ТБГ-7В, убојног радијуса 10 m). Како по многим растурање погодака на РПГ-7 не обезбеђује довољан домет, развијен је РПГ-16, већег калибра лансиране цеви од 58 mm и пројектилом истог калибра, чиме су обезбеђени снажније барутно пуњење и боља аеродинамика пројектила. Тиме је ефикасни домет повећан на 520 m, а растурање смањено. Међутим, маса напуњеног средства је са 8,5 повећана на 12,7 kg, а како се користе пројектили који се смештају унутар цеви, пробојности 300 mm, никада није доживео популарност РПГ-7. Томе је наравно допринела и знатно мања пролиферација. У СССР-у су га од 1970. највише користиле ваздушнодесантне јединице у Авганистану.

Ова средства могу да се опреме оптичким нишанима ПГО-7, тј. ПГО-16, са увећањем 2,7x. Практично је немогуће установити колико земаља користи РПГ-7. Спекулише се са бројком од преко 40 земаља!

На западу је такође препознат значај противоклопне борбе на малим даљинама, тим пре што је константно био присутан страх од бројнијих совјетских тенкова. Прво такво средство које се масовно појавило био

Руски пројектили за ручне бацаче – с лева на десно: ПГ-7ВР, ПГ-7ВЛ, ТБГ-7В, ОГ-7Б за РПГ-7, РПГ-29В за РПГ-29, РПГ-27В за РПГ-27, пројектил РШГ-1, РШГ-2 и ПГ-26 за РПГ-26

Руска екзотика

експлозива, што је према неким проценама довољно за убојни радијус од петнаестак метара. Његова побољшана варијанта је РПО-М (на слици), калибра 90 mm и масе 8,8 kg. Новина у односу на РПО-А јесте систем за опалење који се скида са једнократне лансирне цеви – контејнера. И РПО-А и РПО-М се користе у оквиру тзв. хемијских трупа и специјалних јединица, а не регуларних јединица руске армије.

За разлику од ова два наменски развијена лансера, у Русији су развијена још два термобарична средства – РШГ-1 и РШГ-2. Она су базирана на познатим противоклопним лансерима РПГ-27 и РПГ-26 и оба су уврштена у наоружање регуларних снага руске армије 2000. године. Средство РШГ-1, калибра 105 mm има ефикасни домет 150 m и масу 8 kg, а располаже са 1,9 kg термобаричног експлозива, који ствара убојни радијус од 10 m; РШГ-2 је мањи, има калибар 72,5 mm, ефикасни домет 115 m и масу 3,8 kg. Термобарична смеша има масу 1,16 kg и убојни радијус од око пет метара.

Руски стручњаци, традиционално, још од осамдесетих година прошлог века развијају и термобарична ручна и преносна средства. Поред пројектила намењених за виšekратне РПГ-7 и РПГ-32, постоје и једнократни лансери, неки наменски развијени, а неки базирани на постојећим противоклопним средствима. Прво наменско средство из 1988. био је РПО-А *шмељ*, калибра 93 mm, масе 12 kg и ефикасног домета 200 m. Бона глава садржи 2,2 kg термобаричног

је шведски бацач Carl Gustaf, настао 1948, дакле још пре РПГ-7, а у наоружању је и дан-данас. Након бестрајног испаливања из цеви, на 18 m активира се ракетни мотор који додатно убрзава пројектил. Carl Gustaf користи калибар цеви 84 mm која је израђена од челика (M2), а од 1986. у употреби је M3, са унутрашњом трасом цеви од челика, обавијеном композитним материјалом. Тиме је маса смањена са 14 на 9,5 kg. Пројектил се поставља са задње стране и основна верзија има пробојност од 400 mm и ефикасни домет од 400 метара. Каснији пројектили имају већу пробојност, од којих су најснажнији наткалибарни FFV-597 (900 mm челика) и тандем-кумулятивни FFV-751, пробојности веће од 500 mm иза ЕРО.

Поред ових, у употреби је неколико типова парчадно-разорних, кумулативно-парчадних (пробојности веће од 150 mm), димних, осветљавајућих пројектила и пројектила опремљених стрелицама за сузбијање пешадијских јуриша. Лансер има оптички нишан, са коинцидентним даљиномером. Највећи недостатак је релативно велика маса, која у случају лансера M3 и пројектила FFV-597, достиже 18 kg, али то није спречило 38 земаља да га набаве и користе. Овим средством Британци су чак оштетили једну аргентинску корвету током Фокландског рата.

Наследници базуке

Оружја виšekратне ракетне верзије представљају директне наследнике средстава као што су базука и панцершрек. С временом су добила и нешто другачија конструктивна решења, која су побољшала пре свега једноставност употребе и брзину гађања. Родоначелник спектра современих средстава тог типа је француски LRAC калибра 89 mm. Од претходника се разликује по томе што се пројектил налази у једнократном цилиндричном контејнеру, који се поставља на задњи део лансера. Почетна брзина је релативно висока, 300 m/s, ефикасни домет

360 m, а пробојност 400 mm. Нишан је оптички, а може да се користи и ноћни. И домаћа оса (M-79) од 90 mm има сличну концепцију, а њена основна предност у односу на, рецимо РПГ-7, јесте већа прецизност: LRAC 0,25x0,25 m, оса 0,3x0,3 m на 350-360 m, док је иста бројка код РПГ-7 0,6x0,8 m, на 330 m. Основни недостатак су већи габарити и делимично маса: LRAC 1.600 mm и 7,7 kg у борбеном положају, оса 1.900 mm и 10,7 kg, а РПГ-7 990 mm и 8,5 kg.

Иако се бојна глава не може повећавати, у перспективи бисмо могли очекивати бојне главе веће пробојности. За осу је развијена термобарична бојна глава, што је за сваку похвалу. Французи су за LRAC поред кумулативне, развили и кумулативно-парчаду, опремљену са 1.600 челичних кулица са убојним радијусом 20 m и, при томе, кумулативни левак може да пробије челик дебљине 100 mm, а и димна и осветљавајућа бојна глава.

Слично виђење имали су и Израелци са својим оружјем V300. Идентичне концепције као и LRAC, V300 има сличну масу од 8 kg и нешто мање габарите – калибар 82 mm и дужину 1.350 mm. Домет је нешто већи, 400 m. Можда је највећи успех Израелаца са лансером V300 што је америчка армија прихватила његову нешто измењену варијанту у виду лансера SMAW (Shoulder-launched Multi Purpose Weapon, реч је о вишенаменском оружју).

Постоји више врста пројектила. Традиционални противоклопни HEAA има пробојност 600 mm. Други је пројектил за дејство против бункера (HEDP) са пробојношћу до 200 mm армираног бетона. Трећи NA користи термобаричну бојну главу, а настао је на основу искустава из Авганистана, где се нарочито показао корисним у дејствима унутар пећина где се крију талибани и припадници Ал Каиде. Четврти тип је FTG, који користи двојну бојну главу – прва пробија препреку, а друга се активира унутар просторије. Пројектил који се испалије бестрајно-

им принципом је CS и може се користити из затворених просторија, а има HEDP бојну главу. Занимљив је нишански систем, који поред оптичког нишана, поседује и пушку калибра 9 mm, чија је балистика једнака пројектиlima, тако да стрелац када примети блесак на циљу, задржавајући исту нишанску тачку може „без грешке“ да оствари погодак. Међутим, недостатак је повећана маса у односу на V300.

Најпознатија оружја те врсте јесте руски РПГ-29. Уведен у наоружање 1989. представљао је најтеже и најгломазније средство те врсте у свету и ту титулу задржао је до данас. Наиме, дужина РПГ-29 спремног за паљбу износи 1.850 mm, а маса 18,8 kg, што се граничи са практичном границом употребљивости. Међутим, упркос овим небаш ергономски најуспешнијим решењима, РПГ-29 је постао славан широм света по борбеним резултатима у неколико локалних ратова и сукоба. Интересантно је да је бојна глава заправо једнака оној са гранате ПГ-7ВР (са РПГ-7). Међутим, брзина пројектила и његова прецизност, а тиме и ефикасан домет, практично су двоструко већи у односу на стари РПГ-7.

Врло занимљиво решење јесте и руски РПГ-32, последњи из серије РПГ, развијен између 2005. и 2007. за Јордан.

Та држава ће покренути локалну производњу по лиценци у фабрици JRESKO, па је и назив тог средства Хаским. Лансер је далеко компактније од РПГ-29, али ипак, има већу флексибилност и упола мањи ефикасни домет. Вишеструки лансер је малих димензија и масе (свега 3 kg), а на њему се налази и оптички нишан. Слично као и на LRAC, *зољи* и V300/SMAW, на задњи део поставља се контејнер са ракетом. Користе се два калибра – 105 и 72 mm, од којих сваки може да испали пројектил са тандем-кумулятивном и термобаричном бојном главом. Маса комплетног лансера са ракетом 105 mm је 10 kg, а са ракетом 72 mm, шест килограма.

Најраширенији на свету

Оно што је за Совјете представљао РПГ-7, за Американце је LAW M72. Од појаве тог оружја, једнократна средства стекла су изузетну популарност захваљујући једноставном одржавању и малој маси. Просто, пројектил се налази унутар цеви од композита, херметично затвореној и заштићеној од спољашњих утицаја. Пре употребе лансер се телескопски расклопи, аутоматски „искоче“ нишани и гађање може да почне. Тај поступак је толико једноставан да могу да га уз минимално увежбавање савладају сви војници. Зато је то средство од појаве 1961, до данас, може се рећи, тренутно најраширеније на свету.

Као што је речено, родоначелник једнократних ракетних средстава је LAW M72. Одликује се веома малом масом од 2,46 kg, касније повећаном на 3,5 kg, калибром 66 mm и пробојношћу 240–380 mm. Дакле, у

односу на РПГ-7, M72 је неколико пута лакши, уз приближно исту пробојност. Међутим, развој је ограничен, јер је могућност повећања пробојности релативно мала, а никада није развијена бојна глава друге врсте. Међутим, у варијантама M72A6 и A7, које су се појавиле већ у доба када је тенковски оклоп веома напредовао, стављен је акценат не на максималној пробојности, већ на ефектима унутар возила. Пробојност је „намерно“ смањена на 150 mm, што је више него довољно против борбених возила пешадије или оклопних транспортера.

Слично средство представља домаће M80 *зоља*, која има масу 3 kg, пробојност 300 mm и домет 200 метара. Потенцијал тог типа лансера препознали су и Совјети, који су развили читаву серију лансера – почев од РПГ-18, преко РПГ-22, до РПГ-26. Последња два оружја представљају озбиљан помак у односу на РПГ-18, јер је калибар повећан са 64 на 72,5 mm, а пробојност са 300 на највише 440 mm, уз масу која још не премашује три килограма. Совјети су направили искорак, развојем ручног бацача РПГ-27, са бојном главом са пројектила ПГ-7ВР испаливаног са РПГ-7 и ПГ-29В са РПГ-29. „Цена“ је плаћена повећаном масом на 8,3 kg, али је већа пробојност учинила РПГ-27 једним од најефикаснијих средстава тог типа крајем осамдесетих и веома интересантну алтернативу познатијем РПГ-29.

Конечно, 2007. је први пут приказан РПГ-28, још већег калибра од 125 mm, који, занимљиво, дели са тенковским топовима. Повећан калибар омогућио је и бојну главу већег пречника и повећање пробојности од чак око 1.000 mm иза ЕРО (према другим по-

дацима преко 900 mm), што је највећа пробојност међу свим ручним и преносним противоклопним средствима. Маса је повећана на подношљивих 13 килограма. За то средство постоји и опциони ноћни нишан.

И друге земље су оствариле одличне резултате на том пољу. Типичан пример је Француска, која је развила лансер *Apilas*, израђен од композита ојачаних влакнима. Извозни успех тог средства доказан је обимом производње, која је премашила 120.000 комада, а користи се у 10 земаља. Остварена је висока пробојност од 720 mm челика. На његовој основи развијена је противоклопна мина која се активира након што оклопно возило пређе преко жице.

И домаћа наменска индустрија остварила је одличан резултат развојем једнократног лансера M90 *стршљен*. Калибар је 120 mm, што даје потенцијал за достизање високе пробојности. Та бојна глава коришћена је и на домаћој варијанти модерни-

РПГ-29 на делу

Иако се не ради о борбеној употреби, већ државно организованом тестирању најсавременијих тенкова и противоклопних средстава, испитивање тенкова Т-80У и Т-90, дало је прве индикације могућности РПГ-29. Конкретно, од пет испалиених пројектила, три су пробила чело Т-80У (најбоље оклопљене горњу косу плочу и куполу), опремљеног са ЕРО, а свих пет без ЕРО, док су три пробила чело Т-90, али није речено да ли са или без ЕРО. Тајна овог успеха лежи у чињеници да РПГ-29 користи тандем-кумулятивну бојну главу, која обезбеђује ефикасно активирање ЕРО, након чега основна кумулативна бојна глава пробија основни оклоп, који очигледно није довољно ефикасан. Ипак, показало се да је основни оклоп приближно толико ефикасан као што је и пробојност РПГ-29. Дакле, око 600 mm или нешто преко тога.

Након тих тестова, одржаних 1999, западни извори тврдили су да њиховим тенковима не прети опасност од РПГ-29, из простог разлога што се не ослањају на ЕРО, већ на релативно дебео пасивни оклоп. Међутим, стварност је у први мах показала другачију слику. Током израелске интервенције у Либану, у лето 2006. лист *Haaretz* извештавао је да је један од главних узрока губитака међу тенковима *меркава* управо РПГ-29. Други инцидент десио се у Ираку, у граду ал-Амрах, где је заустављен британски *Challenger 2*. Након почетне панике, ипак је изашло на видело да ствари нису тако „дрне“. Наиме, анализа дејстава у Либану показала је да су „жртве“ РПГ-29 биле пре свега старије варијанте *меркаве*, при чему је сваки тенк погађан више пута, што је, природно, довело до „проналажења“ слабих тачака у оклопу, тзв. балистичких прозора.

Лансер SMAW

зоване противоклопне вођене ракете маљутка 2 и пробија више од 800 mm челика. Развијено је и тандем-кумулятивно пуњење и термобарично, које би могло да се угради и на стршљена.

Можда тренутно најнапредније средство те врсте јесте израелски Shiphon. Због смањена трошкова, искоришћен је ракетни мотор са виšekратног ракетног лансера B300, на којем је нова тандем-кумулятивна бојна глава пробојности 800 mm челика са

Поређење

Да ли је могуће упоредити најефикаснији домаће ручно противоклопно средство, M90 str{apen и тренутно најславнији и у борби доказан руски РПГ-29? Као прво, то су средства различите концепције. Иако су оба ракетна, РПГ-29 је виšekратно, а стршљен једнократно. То условљава и уградњу вероватно супериорнијег нишана на РПГ-29, што уз већу почетну брзину даје и двоструко већи домет. С друге стране, маса РПГ-29 је 18,8 kg, а пројектила од 6,7 kg, док је стршљен лакши и има масу од 13 kg. Један војник може понети расклопљени РПГ-29 и евентуално један пројектил (укупно 18,8 kg), а његов помоћник до три пројектила, дакле највише 20,1 kg. У случају стршљена, два војника могу понети највише сваки по два средства, што има масу од 26 kg, дакле, више него у случају РПГ-29. Међутим, брзина ступања у дејство сршљена је веће, јер нема потребе за било каквом припремом, док је код РПГ-29 потребно прво склопити лансер, а после и убацили пројектил. Осим тога, два стрелца са стршљенима могу отворити ватру симултано, из два правца на возило, чиме се постижу већи ефекти, а једнократна природа средства обезбеђује већу вероватноћу преживљавања, јер се лансер након дејства баца, остављајући стрелце са мањим оптерећењем него да је из РПГ-29 испален једна пројектил, што одговара мањој брзини гађања код руског средства.

Конечна оцена? Вероватно РПГ-29 има благу предност у борбама на отвореном, где може да се искористи већи домет. Међутим, врло је тешко погодити циљ без даљиномера на ефикасном домету од 500 m који се декларише за РПГ-29, тако да се у практичним условима за ту даљину треба узети скромнија бројка од можда 300-400 m. Стршљен има ефикасни домет од 250 m, тако да је предност РПГ-29 заправо минимална и за даљине од 500 m неупоредиво је погодније користити противоклопне вођене ракете као што је рецимо домаћи бумбар. У градским борбама, данас актуелнијим, стршљен односи „глатку“ победу, захваљујући већој брзини гађања и могућношћу гађања из два различита правца са два стрелца који су у овој краткој анализи узети као референца.

секундарном могућношћу дејства против фортификација, а све то постављено је у једнократни лансер. Други тип бојне главе намењен је за дејство по пешадији и фортификацијама. То не би било толико необично ако се не би знао ефикасан домет од чак 600 m, а према неким подацима и невероватних 1.000 m, дакле четири пута више у односу на друга средства тог типа. Ово је омогућено врло способним нишанским системом, који према функцијама представља прави систем за управљање ватром (СУВ), јер поред нишана, има и балистички компјутер, даљинометар, систем за компензацију угла елевације лансера... У развоју је тзв. меки погонски систем, који ће омогућити лансирање из затворених просторија, доводећи то средство на апсолутну челну позицију међу ручним и преносним противоклопним средствима. Врло му је сличан шпански Alcotan C-100, наследник познатог C-90. Као и код C-90, поседује три врсте ракета, тандем-кумулятивну за дејство против оклопа и живе силе, а и бункера. Посебна одлика тог лансера јесте СУВ Voxel, који повећава домет на више од 600 m. Међутим, повећава и масу средства са 10 на 15 килограма.

Једнократна бестрзајна средства

Принцип једнократних бестрзајних средстава, у Другом светском рату широко коришћен, пре свега на немачким панцерфаустима, у првом послератном периоду је помало заборављен. Међутим, стиже неколико „егзотичних“ решења тог типа, која су последњих деценија доживела с правом велику популарност.

Једно од родоначелника једнократних бестрзајних средстава која имају могућност испаливања из затворених просторија јесте немачки Armbrust. Барутни гасови се након испаливања задржавају унутар цеви помоћу два клипа. Предњи клип избацује пројектил, а задњи полимерне траке као контрамасу. То се средство може користити и ако се зид налази на 0,8 m иза задњег краја оружја. Према перформансама, оно је врло слично ракетним једнократним средствима типа LAW M72, РПГ-18 и M80 зољи, али је „цена“ могућности употребе плаћена двоструко већом масом од 6,3 kg. Без обзира на све, реч је о врло употребљивом оружју, које са бока може да угрози и савремене тенкове у градским борбама. Често су га користиле словеначке и нарочито хрватских снага током ратова на територији бивше СФРЈ.

Данас се све више замењује сличним системом названим Matador (RGW-90), који је настао у сарадњи Сингапура, Немачке и Израела. Принцип испаливања унутар затворених просторија је као на Armbrust-у, али је Matador већи, веће пробојности и универзалнији. Калибар је повећан са 67 на 90 mm, што значи и да је пробојност повећана без сумње на преко 500 mm, а маса је

достигла 8,9 kg. Бојна глава је врло занимљива јер поседује одстојник. Када је он извучен, бојна глава делује као кумулативна, а када није, делује Хопкинсоновим ефектом, са одређеним успорењем. Тврди се да може да направи отвор пречника 450 mm у двоструком зиду од цигала. Специјализована бојна глава на модификацији Matador-WB, може да направи отвор пречника 75-100 cm, тако да након тога човек може без проблема да уђе унутар просторије. То средство је успешно коришћено током израелске интервенције у Гази, 2009. године.

И коначно, трећи члан ове фамилије, Matador-AS, представља такође средство које има две могућности дејства: уништавање јако утврђених бункера и положаја помоћу тандем бојне главе, или „отварање“ пролаза у зидовима класичне градње. Иако се тврди да је Matador наследник Армбруст-а, то у суштини није најкоректније. Наиме, реч је о средству RGW-60, калибра 60 mm, масе 5,8 kg. Поседује бојне главе за пробијање оклопа (300 mm), пробојно-парчадну бојну главу (270 гелера и пробојност 100 mm) и бојну главу која дејствује Хопкинсоновим ефектом (за бункере и зграде).

Ипак, најлакше средство из те категорије је француски Wasp, калибра 58 mm и пробојности као и RGW-60. Одушевљава маса од невероватних три килограма, дужина је свега 800 mm, а домет чак 400 метара. Произведено је и извезено 450.000 тих средстава, а у окружењу га поседује Грчка.

Шведски AT-4 је прави пример како се добро вођени пројекат може стално побољшавати и остати једно од најсавременијих средстава. А последња варијанта AT-4CS јесте данас можда и најсавременије средство тог типа на свету. За разлику од других, где се обично повећава пробојност

Француски лансер Apilas

Жртва ратног времена

Током рата у Совјетском Савезу произведено је готово 1.700.000 полуаутоматских пушака Токарева. Да је оружје тако лоше како неки тврде, да ли би се толико дуго задржало у производњи? Може се рећи да је СВТ-40 пала као жртва потребе да се за изузетно кратко време надомести велика количина пешадијског наоружања изгубљеног током првих месеци рата.

Тулски оружани завод, иако је то било предвиђено, током 1940. није успео да започне производњу снајперских СВТ-40 јер је уско грло био носач оптичког нишана, тако да је серијска производња започела тек у марту 1941. Конструкцију носача оптичког нишана приписују самом Токареву, а посредни доказ да је управо он његов конструктор јесу уздужни жлебови на задњем делу сандука пушке за постављање носача оптичког нишана, чије уношење у конструкцију није нико накнадно захтевао. Истина, сачувани су ретки примерци СВТ-40 из раних производних серија 1941, махом из Ижевског оружаног завода, али и оних из Туле из 1940, који

немају те жлебове на сандуку пушке. Ипак, присуство жлебова на задњем делу сандука пушке није одређивало да ли је она снајперска или не – једини поуздан знак био је посебна обрада канала цеви.

Носач оптичког нишана навлачи се на жлебове на задњем крају сандука пушке и фиксира чивијом која пролази кроз попречни отвор на носачу и урез на задњем крају сандука, изнад лежишта вођице повратне опруге. Да би се спречило уздужно померање носача оптичког нишана постављеног на пушку, постоји опруга која га потискује и додатно има улогу својеврсног „буфера“. Носач оптичког нишана има у својој основи отвор кроз који се могло нишанити стандардним механичким нишанима. Оптички нишан и његов

Добровољци – „ополченци“

Снајперска верзија СВТ-40

носач постављени су тако да не сметају стрелцу да оружје пуни петометним оквири-ма за репетирке *мосина*.

Занимљиво је да је упоредно тестирање СВТ-40 са ПУ и М-91/30 са нишаном ПЕ проведено тек почетком 1941, пред почетак производње снајперске СВТ-40. На даљинама од 100 до 1.200 m група погодака СВТ-40 била је на нивоу 1,5–1,7 МОА. Недостатак који се посебно издвајао било је „излетање“ првог метка из групе погодака, а разлог је било уздужно померање цеви и сандука у усаднику пушке због недостатка опорне осовине, која се код СВТ-40 претворила практично у обичан клин која фиксира сандук за усадник. Такође, оцењено је да је и фиксирање носача оптичког нишана недовољно чврсто. Сем тога, на прецизност је негативно утицало и померање баланса пушке током рада аутоматике док метак још увек није изашао из цеви. Ти недостаци нису елиминисани до почетка рата јер би то изискивало додатне модификације пушке чија се производња доброно захуктала.

У септембру 1941. тај проблем разматран је у ГАУ и констатовано је да је производња снајперске варијанте репетирке *мосина* са нишаном ПЕ прекинута у априлу 1940, да у складиштима има довољно нишана ПУ и да на фронту постоји велика потреба за снајперским пушкама. Због тога је одлучено да се не прекида производња снајперске СВТ-40 и да се истовремено проведу дораде у конструкцији пушке и носача оптичког нишана, што у условима евакуације читаве индустрије није било могуће испунити. У исто време, поново је покренута производња снај-

перске варијанте репетирке *мосина* са нишанима ПЕ из сачуваних резерви.

Услед опасности да падну у руке Немцима или буду уништени, евакуисана су оба завода који су производили оптичке нишане ПУ. „Прогрес“ из Лењинграда евакуисан је од 15. јула у Сибир, у град Омск, а премештање завода из Харкова у градић Бердск код Новосибирска почело је 15. септембра (последњи део опреме допремљен је тамо 10. октобра). Пре евакуације, током августа и септембра, завод из Харкова знатно је увећао производњу ПУ (11.000 комада), да би се делимично компензовала количина нишана које „Прогрес“ због евакуације није могао да произведе.

У 1941. завод Број 357 („Прогрес“) у Лењинграду произвео је укупно 37.000, а у Омску 11.500 ПУ. Завод Број 357 евакуисан у Омск произвео је у јануару 1942. рекордних 7.000 ПУ, затим их у фебруару уопште није произвдио, а од марта до септембра месечни обим производње ПУ био је на нивоу 2.000–3.000 комада. Завод у Харкову произвео је до евакуације око 18.000 нишана, да би после производња у Бердску настављена тек почетком 1942. године.

Крај снајперке

Подаци о томе колико је било снајперских СВТ-40 морају се узети са извесном резервом због тога што су у пушкарским радионицама стандардне пушке веома лако прерађиване да на њих могу да се поставе оптички нишани. Рачуна се да је из оружаних завода у Тули и касније Медногорску изашло око 7.000 током 1940, 34.782 у 1941. и 14.220 снајперских СВТ-40 у 1942, што је око 56.000 комада (у литератури се често помиње 65.000–70.000).

Није претерано рећи да је увећање оптичког нишана 3,5х готово идеално за оно за шта је пушка попут СВТ-40 направљена. Покретне циљеве и оне који се изненада појављују практично је немогуће гађати уз помоћ оптичких нишана великих увећања, поготово на удаљености од 300 до 400 m, док је на

удаљености од 100 до 200 m лакше нишанити механичким нишанима. Такође, релативно мали пречник објектива код оптичког нишана ПУ од 22 mm сасвим је довољан за дневна дејства. Сваким повећањем пречника објектива, увећавају се габарити оптичког ни-

шана и шанса да се он оштети, а једина предност оптичког нишана са већим пречником објектива јесте да се покретни циљ лакше приметити у кратком интервалу у зору и сумрак.

Кап која је прелила чашу и на крају ипак довела до тога да се постави крст на производњу снајперске СВТ-40 била је још једна у низу рекламација која је дошла из снајперске школе у подмосковском Кускову, због које је ГАУ затражила још једно упоредно тестирање снајперки СВТ-40 и М-91/30. Закључак тестирања био је да СВТ-40 не задовољава стандарде за снајперску пушку и да наставак њене производње није целисходан. У септембру је донета одлука да се прекине производња снајперских СВТ-40 и последња партија од 160 пушака израђивана је до 1. октобра у Медногорску. Баз обзира на то, та варијанта СВТ-40 служила је до краја рата.

Снајперисти

Снајперску СВТ-40 цениле су и жене снајперисти Црвене армије јер им је, с обзиром на конституцију, било важно да је пушка лака, избалансирана и

да нема јак повратни трзај. Уз ту пушку везује се име наредника Црвене армије Људмила

Значка „Снајпер РККА“

ЗА ДОБРЕ СТРЕЛЦЕ

Постоје сведочанства да је снајперска СВТ 40 неретко употребљавана као оружје којим су добри стрелци, без класичне снајперске обуке, одбијали нападе гађајући митраљесце, аутоматичаре, официре... Дobar баланс СВТ-40, ефикасан компензатор и глатко окидање са два „колена“, чинили су да то оружје буде стабилно при брзој ватри, а довољно широко видно поље оптичког нишана ПУ давао је шансу да циљ не „побегне“ из видног поља и да се упути други хитац, не дајући противнику времена да дође до заклона.

Херој Совјетског Савеза –Људмила
Михајловна Павличенко

ВИНТОВКЕ

Извесну количину тих пушака СССР је под видом војне помоћи током 1944. и 1945. испоручио јединицама НОВЈ. У неким публикацијама појављује се, за наше балканске услове, велика цифра од 96.515 испоручених пушака тог типа. Партизани су је назвали просто *винтовка*, а јединице наоружане њоме учествовале су у пробоју Сремског фронта и у борбама против четника током пролећа 1945. године.

Михајловне Павличенко (1916–1974), хероја Совјетског Савеза и носиоца два ордена Лењина, снајперисткиња 2. чете, 54. пука, 25. „Чапаевске“, дивизије, Приморске армије, Севернокавказског фронта. Она је, најчешће са снајперском СВТ-40 у рукама, учествовала у борбама под Одесом и Севастопољем, све до рањавања 1942, и имала је 309 потврђених погодака од којих су 36 били противнички снајперисти.

У Централном музеју оружаних снага у Москви чува се и снајперска СВТ-40 са серијским бројем 5903. То је пушка старијег наредника Матвеја Матвејевича Звјагинцева, снајперисте 163. пука 11. дивизије 2. ударне армије Лењинградског фронта, коју му је поклатио командант те армије, генерал-лајтнант Владимир Захарович Романовски. Звјагинцев је ту пушку добио поводом потврђених 50 погодака. Том приликом заклато се да ће тај збир дуплирати и своје обећање је испунио: до смрти, 19. јануара 1944, имао је 166 потврђених погодака.

Познато је да је Токарев водио преписку са војницима на фронту желећи да сазна како се његова пушка показала у ратним условима и како би могао да је додатно побољша. У књизи Г. Д. Нагаева „Руски оружари“, у одељку посвећеном том конструктору, пренето је једно од писама снајпериста са фронта које се често цитира у другим издањима. Стил писма јесте у духу тог времена, али су цифре уништених непријатељевих војника поред имена потписника писма, запањујуће. Можда су реалне цифре тек око половине, трећине или само четвртине од наведених, али је и то без сумње импресивно.

„Драги Фјодоре Васиљевичу!

Примите од нас, бораца Н дела фронта, који стојимо на одбрани града тврђаве Кронштадта и колевке Великог Октобра – Лењинграда, наш борбени црвеноармејски поздрав.

Рекли су нам да сте у Ораниенбауму, граду кога штитимо својим грудима, Ви учили и да је ту прошао први период Вашег конструкторског рада као творца нове борбене технике која изазива ужас код проклетих фашиста. Драги Фјодоре Васиљевичу, уверавамо Вас да градове који су драги Вашем срцу

и сваку линију одбране на којој стојимо неће моћи дати душманима.

Из полуаутоматске пушке коју сте конструисали, снајперист Михаил Пухов, награђен орденом „За храброст“, током једне операције, оставши сам против тридесет хитлероваца, изашао је као победник. Рекао је: „Човеку који је направио ово оружје – моја вечита захвалност.“ Тако говори сваки борац који је се упознао са снагом и врлинама Вашег оружја.

Молимо Вас да нам напишете пар савета, како боље да рукујемо оружјем и боље бијемо душмане. Били би Вам веома захвални. Пишите нам.

Старији наредник, носилац ордена Фјодор Резниченко, истребио 285 хитлероваца; старији наредник, носилац ордена Ахат Ахметјанов, истребио 250 хитлероваца; старији наредник Павел Шабанов, награђен медаљом „За храброст“, истребио 210 хитлероваца; старији наредник Андреј Гостјухин, награђен медаљом „За храброст“, истребио 164 хитлероваца.“

Жигови Тулског и Ижевског оружаног завода

Жигови оружаних завода

Веома је лако утврдити где је конкретна пушка произведена по жигу који се налази са горње стране сандука, на правоугаоној површини између предњег краја носача затварача и преклапача задњег нишана. Жиг Тулског оружаног завода била је петокрака са вертикалном стрелом у њој, завод у Ижевску обележавао је своје оружје са једнакостраничним троуглом и вертикалном стрелом у њему.

У западној литератури помињању се пушке СВТ-40 које су имале жиг у виду стреле у елипси, тобоже произведене од краја 1940. до половине 1941. у Коврову, граду у Владимирској области, али су неумољиви архивски подаци разоткрили ту мистерију. Те „ковровске СВТ-40“, у ствари су мала партија пушака склопљених до почетка немачког напада на СССР у Подољску, граду на само 36 километара јужно од центра Москве. Такође, извесна количина пушка склопљена је у Ижевску (Завод Број 74 Народног комесаријата одбране) од делова допремљених из Туле у време евакуације тамошњег оружаног завода и на њима су били тулски жигови.

Постоје и пушке које су обележене жигом који се међу колекционарима популарно

зове „квадрат над звездом“. То су у ствари пушке СВТ-38 са жигом тулског оружаног завода и накнадно утиснутим жигом са квадратом, када су враћене у фабрику да би се прерадиле у конфигурацију модела СВТ-40, што се сводило на замену дрвеног усадника, перфорираних лимених облога цеви и утврђивача магазина.

Нису ретке пушке чији су жигови године производње и завода произвођача у супротности са целином: кундаком, гасном кочицом, механизмом за окидањем и другим детаљима. То су примерци оружја ремонтваног склоповима који су били доступни у том моменту. Срећу се и пушке које поред жига завода произвођача имају и жиг у виду ромба – то је ознака провере после ремонта. Година производње означавања је четвороцифреним бројем испод жига оружаног завода.

У рукама непријатеља

Интересантна је судбина пушке у рукама оних против којих је ратовала – Финца и Немаца. Финци су током совјетско-финског рата, тзв. Зимског рата (1939–1940), запленили око 3.000 комада СВТ-38 и усвојили је у наоружање под онаком „7,62 Kautkivääri/38“ и још око 17.000 комада СВТ-40, која је добила ознаку „7,62 Kautkivääri/40“ током Продужетка рата („Jatkosota“; 1941–1944). Заплена је и мања количина аутоматских АВТ-40 и снајперских СВТ-40, које су одмах коришћене у јединицама где су снајперске пушке биле дефицитарне. С обзиром на то да су Финци у свим тим сукобима користили готово сво лако наоружање које им је било доступно, а и пушчани калибар финске армије био је исти као и совјетски – 7,62x54Р, не треба да чуди њихова одлука да те пушке усвоје у наоружање. Оне које су запленили распознају се по жигу са словима СА (Suomen Armeija – финска армија) и интерним финским евиденцијским бројем у зони фиксирања цеви у сандук.

Финска армија била је заинтересована за запленаје совјетске полуаутоматске пушке и затражила је од домаћег произвођача

оружја, фабрике „САКО“ из града Рихимики, да тестирају и донесу закључке о СВТ-38, што су у фабрици учинили. Новембра 1940. послали су армији извештај и предлоге

за побољшање пушке. Главни забележени недостаци СВТ-38 били су проблематичан затварач, што комбиновано са slabим сандуком може да доведе до застоја и непрецизности пушке, затим дводелни кундак са поткундаком био је ломљив и лоше је решено фиксирање сандука у усаднику, као и цеви у сандуку. Такође, закључено је да је цев сувише танка и да је управо она, када се загреје, одговорна за ширење групе погодака. Константовано је и да је задњи нишан непрецизан и структурно slab, да је наставак цеви израђен као један склоп са гасном комором са гасним регулатором, носачем предњег нишана и бајонета и гасне кочнице непотребно компликован за израду, те да је пушка са магацином који излази ван габарита поткундака веома незграпна за манипулацију.

Извештај је у себи садржао и препоруке за унапређивање пушке, а „САКО“ је по тим препорукама израдио један примерак модификоване пушке СВТ-38 која је названа ТаРаКо, по презименима тројице стручњака из фабрике који су били ангажовани на том послу: Н. Талвенхеимо, О. Паронен и Н. Ковивула. Финци су побољшали начин фиксирања сандука за усадник кундака, а уместо дводелног, употребљен је једноделни, поприлично масиван усадник са којим је пушка тежила око 4,3 килограма. Оригинална танкозидна цев СВТ-38 замењена је масивнијом, што се на тестовима позитивно одразило на прецизност оружја. Такође, замењени су нишани, који су се добили „уши“ – штитиле су преклапач задњег нишана од механичких оштећења. На крају, замењен је гасни регулатор једноставнијом конструкцијом и гасна кочница одвојена у засебан склоп. Пушка је у јесен 1941. тестирана упоредо са оригиналном совјетском СВТ-38 и два домаћа прототипа полуаутоматских пушката конструктора Аима Лахтија и Карла Пела, и показала се као најбоља. Међутим, скроман индустријски потенцијал тадашње Финске у рату није дозволио да пројекат прераде заплењених совјетских пушката буде и остварен.

Од укупног броја заплењених полуаутоматских пушката Токарева у наоружању финске армије, тек трећина је дочекала крај рата у исправном стању. Неколико је разлога за тако велико расходовање: почетно непознавање оружја, недостатак резервних делова, истрошеност појединих склопова и чести ломови за које се касније

истопоставило да су највероватније проузроковани финском муницијом са зрном D-166 масе 13 g, док је СВТ конструисана за метак M-1908/30, са зрном масе 9,7 грама. У јануару 1945. финска армија доноси наредбу да се све неисправне СВТ-40 расходују. Током педесетих година прошлог века, преостале исправне пушке употребљаване су за обуку, да би током 1958. биле проглашене за застареле и од 1959. до 1960. године око 7.500 пушката бивају продате, највећим делом на цивилном тржишту САД преко компаније „Interarms“.

У Вермахту, сходно пракси да користе и заплењено оружје у „ограниченом стандарду“, пушке Токарева биле су усвојене у наоружање. Немци су веома радо користили СВТ-40, кадгод би оне постале доступне и све док је било муниције за њих, што је током 1941. и 1942, у време одступања и пораза Црвене армије, био лако решив логистички задатак. Немачка врховна команда 17. априла 1942. доноси наредбу која се односила на

Гасни регулатор

Носач и тело затварача

Сандук пушке

Непотпуно растављена СВТ-40 спремна за чишћење

употребу и проверу прецизности заплењених совјетских полуаутоматских пушката. Ако је била потребна нека додатна интервенција, пушку су слали код пушкарара у јединици, а оне које су ремонтване добијале су Heerswaffenpatrol – жиг контроле оружја на сандуку, носачу затварача, цеви и кундаку.

Немци су СВТ-40 сматрали идеалним оружјем за разне специјалне јединице типа противпартизанских „Jagd-Kommando“, а често се могла видети и у рукама припадника Вафен-СС јединица на Источном фронту. Користиле су се толико, да је немачка врховна команда заплењеним пушкама додељивала немачке евиденцијске бројеве и ознаке. Тако је СВТ-38 добила ознаку „7,62 mm Selbstladegewehr 258 (r)“, СВТ-40 – „7,62 mm Selbstladegewehr 259 (r)“, снајперска СВТ-40 „7,62 mm Selbstladegewehr Zf260 (r)“, а изда-то је и упутство за руковање и одржавање СВТ-40 на немачком.

Конструкција пушке

У конструкцији пушке разликујемо неколико основних склопова: цев са сандуком, систем за позајмицу гасова, склоп затварача,

нишане, систем за окидање, дрвени кундак са поткундаком и горњом облогом цеви и магацин за метке. Цев има гасну кочницу са бочним прорезима. Најпре је било 12 уских прореза, популарно названих „шкрге“ – по шест са леве и десне стране, наслеђених од СВТ-38, а пушке произведене од 1942. имале су четири широка прореза, по пар са леве и десне стране.

Рад аутоматике заснован је на позајмици барутних гасова са бока цеви, са гасном комором и цилиндричним прикључком за гасни клип и кратким ходом гасног клипа, чиме је Токарев постао једна од првих конструктора који је употребио такав систем позајмице гасова, који је касније коришћен у многим конструкцијама оружја широм света.

Барутни гасови одводе се у гасну комору кроз отвор пречника 2,8 mm на горњој страни цеви, а на гасној комори постоји гасни регулатор израђен у форми дуплог цилиндра који на себи има пет попречних отвора пречника 1,1, 1,2, 1,3, 1,5 и 1,7 милиметара. Једна од процедура на чију су се сложеност жалили војници јесте нимало једноставно подешавање гасног регулатора, поготово ако то треба урадити у теренским условима под ватром. При подешавању га-

Источни фронт, 1942. година –војник Вермахта наоружан СВТ-40

АРСЕНАЛ

сног регулатора, после неколико неопходних корака, цилиндар се помоћу посебног кључа из прибора пушке доводи у потребан положај и на крају фиксира. Примећено је да положај гасног регулатора утиче на трајекторију метка – што је мањи подешени отвор, то је путања више положена. Уопште, читав систем гасног регулатора захтевао је сталну пажњу, као и читаво оружје, тражећи обученог руковаоца.

Гасни клип, у чији отвор у потпуности улази цилиндрични прикључак иза гасне коморе, преноси импулс на прут који се поставља на потискивач са опругом, он на носач затварача кога потискује назад 36 mm, а после одбрављивања затварач по инерцијом одлази у задњи положај и при том извлачи и избацује празну чауру из лежишта. Непостојање фиксне везе између гасног клипа и носача затварача и са горње стране отвореног сандука условљено је конкурсним захтевом да пушка може да се пуни стандардним петометним оквирима који су се до тада били у употреби током готово пола века на репетирама М-91/30.

Склоп затварача састоји се од носача и тела затварача. Ручица за репетирање је на десном боку носача затварача. Носач, тело затварача и инсерт за забрављивање у сандуку пушке израђени су од тзв. ХКМ (хром-кобалт-молибден) легуре, способне да издржи висока термичка и механичка напрезања оружја. Током читавог производног века носач и тело затварача нису оксидацијом бојени у црвенкасту нијансу коју можете видети на фотографијама – то је последица послератног ремонта. Забрављивање цеви остварује се искошавањем задњег дела тела затварача наниже и његовим постављањем испред инсерта за забрављивање у сандуку. Затварач одбрављује тако што приликом кретања носача затварача уназад, закошени прорези, заједно са испустима на телу затварача, подижу његов задњи део, повлачећи га изнад инсерта за забрављивање у сандуку пушке.

У телу затварача уграђени су ударна игла и извлакач, а у лежиште на носачу затварача улази предњи крај дводелне повратне опруге са вођицом. Задњим крајем вођица повратне опруге улази у лежиште на задњем делу сандука пушке. Испод лежишта вођице повратне опруге постоји отвор који је са задње стране затворен вратанцима која се отварају померањем у страну.

У сандуку пушке постављени су избацач празних чаура и зауставник затварача, који има функцију да по пражњењу магацина затварач задржи у задњем положају. Механизам за окидање обједињен је у један склоп у усаднику механизма за окидање који се фиксира са доње стране сандука, а окидање је са два „колена“. При повлачењу обараче, њен горњи крај потискује напред полуку која помера запињачу, она ослобађа ударач који је потискиван ударном опругом са вођицом, ударач удара у ударну иглу, она у иницијалну капислу метка и долази до опаљења. Ако затварач није забравио, раздвајач паљбе спречава активирање ударача. Кочница је иза обараче.

Храњење оружја је из дворедних десетометних одвојивих магацина. Због употребе метка са чауром са ободом, изабрана је таква искошеност оквира и угао доносача метка који спречавају запињање тих рубова на тај начин што се данце сваког горњег метка у магацину налази испред данцета метка. Пушка СВТ-40 „не воли“ туђе магацине и то заглављивање метака по правилу везано је за потребу индивидуалног упаривања сваког магацина за сваку пушку понаособ.

Ако је магазин напуњен са свих десет метака, некада чак и мање, врх зрна горњег метка може да упре у предњи зид магацина и изазове застој у препуњавању. Да би се то избегло, довољно је магацин неколико пута ударити дланом. Тада меци лежу на своје место и пушка се пуни без застоја.

Да би пушка могла да се пуни и стандардним петометним оквирима за репетируку *мосина*, на предњем крају поклопца сандука

постоје урези за постављање оквира у положај за утискивање метака у магацин. Када се магацин пуни оквирима, после њиховог вођења из жлебова на носачу затварача, потребно је полуку затварача повући мало уназад, када се деактивира зауставник затварача и омогућује да затварач крене напред, захвати метак из магацина, убаца га у цев и забрави, чиме је пушка спремна за отварање ватре. На неки серијама СВТ-40 и на похабаним пушкама, када се после пуњења извуче оквир, затварач сам креће у предњи положај.

Пушка СВТ је веома осетљива на прегревање цеви. Цев танких зидова прегривала се и давала лоше групе погодака већ после шездесетак узастопно испалених метака, што је уједно био и борбени комплет пушке. Уз редовно одржавање, радни век цеви је око 15.000 испалених метака.

На предњем крају пушке, на горњој страни склопа наставка цеви, налази се носач мушице нишана са заштитником. Преклапач задњег тангенцијалног нишана има на себи обележене подеке од 1 до 15 и ти бро-

Доживела до данашњих дана - СВТ-38 на стрелишту

јеви означавају даљину у стотинама метара. Кундак је дрвени, са пиштољским рукохватом и металним оковом. Испред једноделног поткундака и горње дрвене перфориране облоге цеви, налазе се горња и доња перфориране облога цеви и гасног клипа. Гривне за ремник су на кундаку и на прстену који фиксира поткундак са дрвеном и металним облогама цеви.

Финесе

Ако се летимично погледају конструкције полуаутоматских пушака између два рата, не може се не приметити широка употреба система забрављивања искошавањем тела затварача. Разлог за то је да такав систем захтева мање енергије за одбрављивање од ротационог затварача. То је омогућило употребу система за позајмицу гасова мање снаге са кратким ходом гасног цилиндра или директним дејством барутних гасова на затварач.

Такође, таква конструкција омогућила је примену најједноставнијег начина за поу-

Пушка FN-49

СЛИЧНОСТИ

менути да је и немачка полуаутоматска пушка *Gewehr/Karabiner-43* некакав „бастард“ конструкције неуспешне *Gewehr-41 (M)* и система позајмице гасова СВТ-40. Одређене сличности са СВТ-40 запажају се и у конструкцији шведске пушке *Qingman Ag M/42* конструктора Ерика Еклунда. Велики утицај СВТ-40 имала је на финске конструкторе оружја, који су до 1956. године развијали оружја управо на бази конструкције Токарева. Такође, немогуће је не приметити њене „гене“ у потоњим моделима совјетских пушака: у СКС-45 Симонова и снајперској СВД Драгунова.

Конструкција полуаутоматских пушака СВТ-38 и СВТ-40 била је слична као и код неколицине потоњих мање или више познатих модела оружја. Још није утврђено да ли је и у којој мери рад Токарева утицао на Диудона Жозефа Сева, који је после смрти Џона Мозеса Браунинга постао главни конструктор познате белгијске фабрике оружја „*Fabrique Nationale d'Armes de Guerre*“ (FN), али се у конструкцији одличне полуаутоматске пушке FN-49 (SAFN-49), из које је развијена чувена јуришна FN-FAL, јасно запажа велика сличност са СВТ-40. Треба напо-

зданије избацивање чаура из лежишта, коју је развио италијански конструктор Ревели, а и Токарев је употребио на својим пушкама: 14 уздужних жлебова на зидовима лежишта метка, у зони прелазног конуса и грлића чауре. Приликом испаливања метка, притисак барутних гасова преноси се кроз те жлеbove, опструјава чауру и тако је „одлепљује“ од зидова лежишта метка. Занимљив је детаљ да СВТ-40 оставља свој „потпис“ на чаури.

У Правилу за СВТ-40 наводи се да се за подмазивање очишћене пушке користи стандардно уље за оружје, а посебно зимско уље у условима ниских температура. Остаје питање колико су таква зимска уља била доступна у јединицама у тешку зиму 1941. на 1942, када су почеле да стижу замерке на „замрзавање“ пушке. Ако се узме у обзир да СВТ-40 није конструисана и израђена по узусима који важе за сву совјетску технику – грубо, просто, робусно и у свим условима апсолутно поуздано, онда не би требало да чуди што је и тај проблем са мазивом директно утицао на функционисање оружја. Истина, друга совјетска оружја тога времена: ППШ-41, М-91/30, ППС-43, радила су поуздано без обзира на мазиво.

Као један од разлога „неуспешности“ СВТ-40 неки руски стручњаци по питању муниције приписују баруту. У СССР се са почетком рата осећао и квантитативан и квалитативан недостатак барута за лабораторисање пушчане муниције. Једино решење била је употреба америчких барута испоручених по ленд-лизу. Америчка барутна смеша у себи је садржала калијумов сулфат који

се додавао ради смањења блеска при пуцњу. Негативна страна било је повећано нагомилавање гаражи у систему за позајмицу гасова, која се, ако се не очисти у кратком року, стврдњавала до те мере да је блокирала склопове система за позајмицу гасова. Осим тога, те барутне смеше у свом саставу имале су 2-нитродифениламин, као стабилизатор који спречава његово саморазлагање и калцијум карбонат, за неутралисање киселих продуката сагоревања барута. Иако те две примесе позитивно делују на трајност муниције и запрљану цев чувају од корозије, утицале су на додатно нагомилавање гаражи. Уз то, разликовали су се графикони криве притиска при сагоревању америчког и совјетског барута у цеви, што никако није могло позитивно да се одрази на стабилан и поуздан рад аутоматике СВТ-40 са муницијом лабораторисаном различитим врстама барута и различитог квалитета без додатног подешавања гасног регулатора. Из тих разлога примењена је изнуђена мера и за лабораторисање пушчане муниције користила се смеша совјетског и америчког барута у сразмеру 1:1.

Прибор

Прибор сваке пушке запакован у платнену торбицу обухватао је вишенаменски кључ, кључ Т облика за подешавање предњег нишана, избијач, четкицу и месингану чистилицу са навојима за постављање на шипку за чишћење, двокоморну кантицу за уље – детергентно и за подмазивање.

Свака пушка опремана је са по три оквира од којих је један постављен на пушку, а преостала два смештана су у фишеклију. Ремници су на СВТ-38 били кожни, затим се прешло на платнене са кожним крајевима исте дужине и ширине. Касније су СВТ-40 биле комплетиране ремницима од аутомата ППШ-41, потом и од репетирки мосина.

Свака пушка била је опремана бајонетом са серијским бројем. Сечиво бајонета за СВТ-38 дуго је 360 mm и полирано, док су браник и рукохват брунирани, а ножница је метална са кожним виском. Бајонет на моделу СВТ-40 је краћег (246 mm) и ужег сечива, а постојале су две варијације које су се разликовале по оријентацији сечива. Површинска обрада иде од потпуно брунираних бајонета до оних са полираним сечивом и брунираним браником и рукохватом. Бајонет се поставља навлачењем са предњег краја и у рукохвату има вођицу Т профила и утврђивач који спречава његово спадање.

Снајперске пушке опремане су платненом навлаком за оптички нишан. Такође, за заштиту сочива објектива и окулара користиле су се кожне капице повезане кожним каишићем. На спољној страни навлаке је дуг и узак џеп у коме се налазио посебан алат за оптички нишан и комад текстила за брисање сочива.

Током рата у СССР-у је произведено готово 1.700.000 полуаутоматских пушака Токарева. Да је оружје тако лоше како неки тврде, да ли би се толико дуго задржало у производњи? Али заиста, шта је разлог да је пушка која се појавила средином тридесетих и изазвала велику пажњу у свету оружја, веома брзо и у великој количини испоручена армији, у другој половини рата практично нестала са фронта и предата забораву?

Разлог смањивања и прекида производње СВТ-40 није недорађеност конструкције. Може се рећи да је СВТ-40 пала као жртва потребе да се за изузетно кратко време на domesti велика количина пешадијског наоружања изгубљеног током првих месеци рата. Трпало је не само попунити мањак у оружју, него формирати и наоружати армију у најкраћем року. Повратак на репетирку мосина, чији је производни процес одавно био оптимизован, а она једноставнија и са мање делова, а и два и по пута јефтинија од СВТ-40 – није остављао други избор пред руководство.

Као потврда овога довољно говори податак из тешке 1942 – док је у Медногорску месечни обим производње достигао 50.000 СВТ-40, у Ижевску је месечно штанцовано седам пута више репетирки мосина – око 350.000 комада (дневни план 12.000). Можда би најбољи опис стања у том тренутку било парафразирање старог вица: „СВТ је СВТ, али седам пута је – седам пута!“. Нечим је требало наоружати новоформирану Црвену армију за што краћи рок, а то нешто није била СВТ-40, већ проста репетирка М-91/30.

За помоћ при писању текста аутор се захваљује колекционарима и власницима СВТ-40 окупљеним на руском Интернет форуму „Talk Guns“.

(Крај)

Драган АВРАМОВ

ручених по ленд-лизу. Америчка барутна смеша у себи је садржала калијумов сулфат који

ЛОВАЧКО ОРУЖЈЕ

Крајем осамдесетих, у Совјетском Савезу пушке СВТ-40 сертификоване су као ловачко оружје под ознаком ОСК-88 (Ловачки полуаутоматски карабин модел 1988) и појавиле се у рукама ловаца.

С обзиром на то што су пушке које су дошле у руке ловаца већином радне пушке, они се нису устручавали од најразличитијих модификација. Због дотрајалости или ломова дрвених делова, њихове недовољно добре ергономије за ловне услове или просто из естетских разлога, неки власници СВТ-40 израђују нове кундаке, па чак и носаче оптичког нишана конструкције потпуно другачије од изворне. Забележено је да су вешти пушкарски модификовали такође десетометне магацине намењене снајперској пушци Дра-

гунова и њеним цивилним верзијама, тако да могу да се користе на СВТ-40. Код пушке са похабаним лежиштем метка (данас у већини) може доћи до надувавања и прскања савремених танкозидних месинганих чаура, па због тога долази и до ломова извлакача, те се препоручује употреба муниције са челичним чаурама.

Знатна количина сачуваних пушака продата је на америчком тржишту рекреативним стрелцима, па да се на тржишту могу наћи поједини склопови СВТ-40 произведени у садашње време, од нових материјала.

Возило АБ-41 Југословенске армије 1951. године. У позадини се види оклопни транспортер SdKfz 251

Аутоблинда

Најбројнији оклопни аутомобили из ратног плена у рукама југословенских партизана били су из италијанске породице АБ-40 и АБ-41 – популарне аутоблинде. Од Другог светског рата, по тим возилима у сленгу наших оружаних снага остао је израз „блинда“ за оклопљене точкаше.

Мусолинијеве амбиције стварања италијанског колонијалног царства имале су лош ослонац у ратној техници. Касних тридесетих, у оружаним снагама су за кратко време да подстакну развој низа нових средстава ратне технике усклађених са стандардима тог доба.

За замену оклопних аутомобила *лација* (Lancia) наслеђених уз времена Првог светског рата, 1937. дефинисани су тактичко-технички захтеви за возило које ће бити погодно пре свега за извиђачке задатке и полицијску службу у колонијама. На основу тих захтева у фирми Fiat и SPA израдили су 1938. прототип аутоблинде (autocarro blindato). После низа измена возило је усвојено у наоружање марта 1940. под ознаком АБ-40. Око организације серијске производње појавили су се тешкоће које су одложиле долазак аутоблинди у јединице. Тек марта 1941. завршено је првих пет возила у фабрици у Ђенови. У складу са приоритетима додељена су воду у Италијанској афричкој полицији (Polizia Africa Italiana), који је уведен у дејства септембра 1941. године.

Две возачке позиције

Возила АБ-40 која су коришћена у либијској пустињи имала су нарочите гуме прилагођене за кретање по песку и вентилаторе

који нису били потребни у континенталним областима. Први АБ-40 у акцији имали су куполу са топом калибра 20 mm *брета* модел 35, иако су карактеристично наоружање за ту почетну варијанту аутоблинде чинила три митраљеза калибра 8 mm *брета* модел 38 са чак 4.008 метака. Два митраљеза налазила су се у полигоналној куполи ниског пресека повезаној заковицама, а један је био постављен за дејство уназад, изнад покривача мотора. Такав смештај митраљеза није био случајан јер је аутоблинда имала необично решење са две возачке позиције – једном на предњем делу возила и другом на задњем. На тај начин *аутоблинде* су могле брзо да се окрену у уском простору, да се увуку у мале уличице и планинске путевке. Код замене улоге возача, један од њих искључивао је свој мењач и препуштао другом команди возила.

Возило АБ-40 покретао је бензински шестоцилиндрични мотор фирме Fiat SPA снаге 80 КС. Погон је био изведен на сва четири точка. Велики резервни точкови били су постављени на боковима тела на полуама да би могли послужити као ослонац за лакши прелазак широке препреке.

Аутоблинда је могла да развије брзину од 76 km/h на добром путу. За разлику од изванредне покретљивости, оклопна заштита није била адут тог возила јер је посаду штитило челично тело од 6 до 15 mm де-

бљине. Купола је имала нешто бољу заштиту која је у чеоном делу износила до 18 mm челика.

Прва искуства из борби показала су да је аутоблинди потребно јаче наоружање па су АБ-41, као производни стандард, добиле куполу идентичну лакој тенку L 6-40 са оруђем калибра 20 mm бреда модел 35 са митраљезом калибра 8 mm бреда модел 38 и приде са једним митраљезом 8 mm поред задњег возача. Маса АБ-41 порасла је на 7,4 тоне за разлику од 6,85 код АБ-40. Мотор на АБ-41 имао је осам коњских снага више од претходне варијанте, али и низ побољшања.

Накнадно су АБ-40 углавном добиле турелу идентичну као код АБ-41. Извана тако модификована возила могу да се препознају по шаркама бочних врата која су код првих серија аутоблинде постављена према назад, а касније према челу возила.

Возила АБ-40 и АБ-41 додељивана су елитној пешадији са традиционалним именом *Берсаљери* (Bersaglieri) и јединицама организована у батаљоне (односно групе у коњици) од 40 возила са четама (односно сквадронима) од 17 возила. У пракси су аутоблинде најчешће коришћене раштркано у малим саставима еквивалента вода, често у паровима и појединачно.

Од краја 1941. три тенковске дивизије попуњаване су аутоблиндама према формацији у којој су следовале: по три команда у команди дивизије, па 26 возила за извиђачку групу (поред 56 лаких тенкова и девет самохотки) и четири ОА у пуку Берсаљера. Дивизија Аријете имала је 40 АБ-41 у извиђачком батаљону, уместо формацијом предвиђеног састава.

Главни задаци аутоблинди на ратишту били су извиђање посебно великих простора Сахаре у борбама против Британаца, затим обезбеђење комуникација и инфраструктуре и пратња колона.

Верзија АБ 43 има низ побољшања, а од АБ-41 се разликује по нижој и широј турели са оруђем 20 mm, односно противтенковским оруђем 47 mm са 63 метка у још широј турели. Имала је мотор Ansaldo од 110 КС, сервокочнице, противавионски митраљез и бацач димних кутија на боку. Шест канти од 20 литара горива смештене су на блатобранима и боковима тела. Маса возила порасла је са 7,4 на 8 тона. До слома Италије израђен је само прототип, а касније је серијска производња организована за потребе Немаца и Републике САЛЮ, остатка Италије под контролом Мусолинија.

Пре пада Италије, у Ђенови су произведена 24 комада АБ-40, 600 комада АБ-41 и један АБ 43. Касније, до завршетка рата произведено је још 23 АБ-41 и 102 АБ-43.

Оклопни аутомобил АБ-41 из 1. тенковске чете Тенковског батаљона НОВ и ПО Хрватске 11. маја 1944. у Слунју

Против партизана

Искуства из противгерилских дејстава на Балкану 1941/42. показала су да је италијанским снагама потребан знатан број аутоблинди које могу да ефикасно прате колоне у покрету по путевима на брдско-планинском терену, па да из упоришта одлазе на брзе интервенције. Зато се од почетка 1942. попуна аутоблиндама све више усмеравала на јединице ангажоване на Балкану. Те године пристигло је првих десет команда. Самостални водови АБ-41 били су потчињени командама V и VI армијског корпуса (АК). У документима се тешко прати кретање аутоблинди, посебно ако је реч о грађи насталој у партизанском покрету јер се по правилу техника наводи само по намени.

Аутоблинде се прецизно помињу у једној борби у којој су се посебно истакле 11. априла 1943, када су учествовале у заштити повлачења из Оточца. У зору тог дана пук из дивизије Re, без једног батаљона, и разне домобранске и усташке јединице извукле су се из града под притиском партизана. Две партизанске танкете Л.3

Несуђена набавка

Односи између Југославије и Италије нису били нимало идилични између два светска рата – понекад се долазило до ивице отвореног конфликта. Касније је превладао прагматичан однос, па су 1939–1941. из Италије за потребе хитног наоружавања Краљевине Југославије пристизали бомбардери, моторна возила, противавионска оруђа и остала техника. Једна од наруџбина из 1940. односила се на 54 АБ-40 за потребе извиђачких јединица у коњици. Уговор није остварен јер је серијска производња АБ-40 почела само неколико седмица пре агресије Сила осовине на Југославију.

престигле су пешадију која је прогонила противника у повлачењу и улетеле у колону. Дејствујући из митраљеза (јединог наоружања танкета), без подршке пешадије, пробијале су се према селу Брлог. На улазу у село, две танкете улетеле су у заседу аутоблинди. У првој танкети погођеној у чело панцирним зрнима страдала су два партизанска тенкиста. У међувремену, пристигла су још три партизанска возила – тенк *хочкис Х39* и две танкете. Из аутоблинде погодили су *хочкиса* – оштећени су перископ и повређена два члана посаде. Посада *хочкиса*, возила знатно моћнијег од аутоблинде, остала је у борби и надмоћном ватром оруђа калибра 37 mm принудила је италијанско возило на повлачење. На мосту на улазу у Брлог наставила се борба аутоблинди и партизанских тенкиста – АБ-41 је погодио још једну танкету чија је двочлана посада изрешетана после изласка из возила. Аутоблинда се поново повукла, али је до краја борбе оштетила још једну танкету.

Немачки трофејни оклоп

После изласка Италије из рата Немци су брзим продором у подручја под контролом италијанске армије дошли до знатног ратног плена. У складу са немачким обичајем преузимања трофејне (Beute) ратне технике, прво су именовали возила као оклопни аутомобил (Panzerspähwagen) АБ 41 201(и) и затим су уградили немачке радио-станице, пуно боље од италијанских уређаја. У речнику немачких јединица аутоблинде су често називане италијанским трофејним оклопом (italienischer Beute-Panzer).

Немци су аутоблинде препознали као врло корисно средство ратне технике у борби против гериле и зато су већину АБ-41 из плена користили на Балкану. Са немачким крстом уведене су у дејства против партизана већ средином септембра 1943. током офанзиве Њолкенбруцх. Тада је у борбама у Горском котару учествовало 13 АБ-41 из

АРСЕНАЛ

састава 44. извиђачког батаљона 44. пешадијске дивизије.

Осим Вермахта, аутоблинде су на нашем простору служиле и у саставу СС-а. Део те технике биле су нове АБ-43, које су у немачкој служби имале ознаку АБ 43 203(и). У СС-у аутоблинде су коришћене и у полицијским јединицама за заштиту поретка. На пример, 18. СС полицијски пук имао је вод аутоблинди на Сремском фронту у јесен 1944. године. У Истри вод АБ-41 користи вод СС полицијског пука „боцен“

У партизанским редовима

Аутоблинде су у приметној количини пале у руке партизана септембра 1943, у време када су италијанске снаге доживеле слом. Партизани су разоружали италијанске јединице на простору Крајине, Горског котара, Далмације, деловима Словеније и на разним местима су проналазили та возила. Аутоблинде су у партизанским документима назване СПА, по тадашњем обичају да техника носи име по мотору.

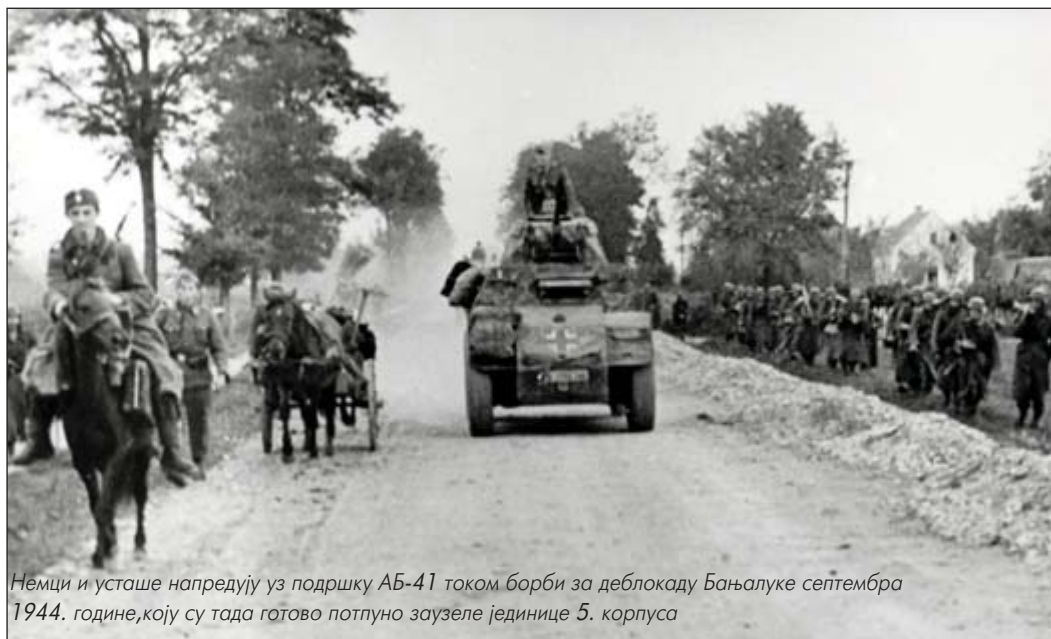
Јединице формиране од технике из ратног плена кратко су живеле јер су Немци предузели офанзиву под вођством фелдмаршала Ромела како би дошли до простора који су контролисали Италијани. У периоду од месец-два партизанске аутоблинде коришћене су у Далмацији и Словенији.

Две аутоблинде, поред 16 тенкова, биле су у саставу тенковског батаљона Четврте оперативне зоне у Далмацији. У

саставу Прве пролетерске дивизије коришћене су у борбама октобра 1943. за Ливно, Купрес и Травник. Борбе су преживеле обе аутоблинде и само два тенка. Преостала техника презимила је 1943/44. годину закопана у близини језера код Јајца, а посаде су пребачене у Италију за попуњу Прве тенковске бригаде.

Аутоблинде су поново изашле на светло данас у јесен 1944. у саставу тенковске чете „Лазо Марин“ Петог крајишког корпуса.

На простору Словеније партизани су разоружали делове италијанског 11. АК. Од технике из плена формиран је Тенковски одред Главног штаба НОВ и ПО Словеније са 90 примерака борбене технике, укључујући 15 аутоблинди. Тај велики састав за герилско ратовање уведен је у борбе по деловима као ојачање за пешадијске саставе у заузимању низа малих места. Зато се организација прилагодила потребама и формиране су чета мешовитог састава са 10 тенкова, шест аутоблинди и четири ок-

Немци и усташе напредују уз подршку АБ-41 током борби за деблокаду Бањалуке септембра 1944. године, коју су тада готово потпуно заузеле јединице 5. корпуса

У немачким јединицама

Из немачких ратних докумената види се да је у првој половини 1944. формиран низ водова оклопних аутомобила (Panzerspähwagenzug), предвиђених за борбено обезбеђење команди вишег ранга. Према формацији у сваком воду налазило се шест АБ-41 или других трофејних возила – француских оклопних аутомобила панар или у неким случајевима италијанских лаких тенкова L6.

Наредбом од 10. јануара 1944. такав вод формирао се у Вуковару у саставу 69. АК. Изабрано људство возом је преко Београда и Битоља отишло у Тирану да преузме потребну технику и после седам дана пута вратили се у 69. АК, који се тада већ налазио у Загребу. У марту 1944. наређено је формирање водова за Команду Југоистока у Београду, затим за команду 2. оклопне армије у Врњачкој Бањи и за потребе команди корпуса: 5. СС брдског АК, 15. брдског АК, 21. брдског АК, 34. АК З.Б.В. (посебне намене), 91. АК З.Б.В. и 97. АК. Такође, водове аутоблинди добиле су ловачке и легионарске дивизије и 1. брдска дивизија која формира извиђачки батаљон са полугусеничара 12 Sd-Kfz 251 и пет трофејних оклопних аутомобила.

Осим блинди разбачаних по водовима у саставу Вермахта, на Балкану је деловала 468. чета посебне намене (Panzerspähwagenkompanie ZBV 468). Она је формирана априла 1944. под командом 69. АК. Према материјалној формацији у саставу те чете требало је да се користе искључиво возила немачке производње – 33 оклопна аутомобила, две самохотке 75 mm и девет самохотки 20 mm. Због недостатка технике за попуњу у време формирања у чети се налазило само девет возила италијанског порекла, а у време формирања очекивала се попуна са још 16 аутоблинди и 16 возила немачке производње. Главни задаци те чете односили су се на обезбеђење железничке пруге за Београд.

Пред почетка борби за ослобођење Србије 468. чета је 25. августа 1944. пребачена у Београд и претпочињена Команди Југоисток. После неколико дана отишла је у Пожаревац, а током октобра учествовала је у борбама у Неготину, Зајечару и Бору и у обезбеђењу моравског правца. Пред притиском Црвене армије и НОВЈ премештена је у Крагујевац у Корпус Милер и затим у

Краљево у састав 34. АК. Делови чете уништени су са борбеном групом Штетнер подно Авале, а делови у борбама за Београд. Остаци чете прешли су Дрину и дошли до Сарајева. Тамо су почетком 1945. ушле у састав 122. батаљона оклопних аутомобила 22. пешадијске дивизије, јединице пристигле на Балкан са Крита током повлачења Групе армија Е. У том саставу пре почетка повлачења у јесен 1944. налазила су се 32 различита оклопна аутомобила немачке и италијанске производње и 18 самохотки мардер. Возила 122. батаљона пребачена су бродом до грчке обале, затим су путевима прошла Вардарски правац и преко Приштине, Краљево и Ужица дошла до Сарајева. Под борбом 122. батаљон, са остацима 468. чете, пробио се дуж Дрине преко Зворника и Бијелине до Срема. После пробоја Сремског фронта у последњем месецу рата 122. батаљон се повлачио преко Славоније и Загорја до Словеније где се читава 22. дивизија предала партизанима.

Александар Радић
Драган Савић

лопна камиона са три вода мешовитог састава – са два тенка, две аутоблинде и једним камионом. На исти начин формиране су чете у саставу 14. и 15. партизанске дивизије које су придодате бригадама на тежишним правцима дејства. У пракси, деловали су водови и „групе“ од по једног тенка, аутоблинде и камиона.

После артиљеријске припреме, у насеља су најчешће улазили тенк и аутоблинда, а затим оклопни камион пун партизана. Већих тешкоћа у тим акцијама није било јер словеначки домобрани нису били наоружани за противтенковску борбу и по правилу су се предавали суочени са че-ликом.

Словеначки партизани су се већ у октобру и новембру 1943. нашли под снажним ударом Немаца на правцу продора у Долењску и Нотрањску. Немци су практично уништили одред. Од преживеле технике одред је обновљен јуна 1944. године. Када је 7. маја 1945. ушао у Љубљану у колони су била три тенка и три блинде АБ-41.

Једна АБ-41 била је у Дрвару 25. маја 1944. у време немачког ваздушнoг десанта у саставу тенковског вода Првог пролетерског корпуса заједно са три лака тенка. Оноспособљена је у првом налету немачких обрुшавајућих бомбардера Ју-87 штукa.

На простору Србије аутоблинде коришћене су у Ауто-школи Главног штаба Србије, формираној новембра 1944. у Крагујевцу. У њеном саставу прикупљала се трофејна техника из централне Србије коришћена за курсеве возача и обуку пешадије у борби против тенкова. У шароликој збирци технике нашле су се најмање две аутоблинде – једна у Крагујевцу, а једна у Земуну.

Крајишке аутоблинде

За попуну тенковске чете која се налазила у Лици после пада Италије пронађене су три аутоблинде и 790 метака 20 мм. У то време, 24. септембра 1943, са додатним тенковима од чете је формиран Тенковски батаљон Главног штаба НОВ и ПОЈ Хрватске. Две аутоблинде биле су у 1. а једна у 2. чети тог батаљона. Прва борба у којој су аутоблинде учествовале била је заузимање села Оштарије у Лици 11. јануара 1944. године. Вод од два АБ-41 из 1. тенковске чете подржавао је Осму кордунашку дивизију у разбијању усташке посаде, која се обезбедила зиданим двоспратним бункерима, рововима за стојећи став и жичаним препрекама. Требало је да аутоблинде уђу у место истовремено са пешадијом коју су подржавале, дејствујући у захвату пута због скромне проходности точкаша на крашком терену. Усташки и домобрански митраљесци из бункера приковали су Кордунаше за тло. Кризу су решиле аутоблинде тако што су под ватром доукле противтенковска оруђа на блиска

одстојања од бункера. Прво оруђе довучено је до дворишта једне куће, пробијен је отвор у зиду и после четири гранате преживела посада бункера се предала. На исти начин заузети су један по један сви бункери. У завршници су аутоблинде и танкете уништиле противника на брисаном простору, док су покушали бег из Оштарија.

Једна АБ-41 из 1. чете имао је 14. јануара 1944. наменски извиђачки задатак да утврди докле су се пробали делови немачке 392. дивизије и усташе које су дан раније кренуле у продор из Карловца у правцу Огулина. Код села Ребића аутоблинда је ушла у борбу и подржавала је Кордунаше у жестоком противудару. Обе возила уведене су у борбе 16. јануара 1944. у гоњењу. Једно возило налетело је на Немце у повлачењу, који су трчали носећи минобацаче. У кратком сразу, захваљујући аутоблинди, Кордунаши су дошли до четири минобацача и једне противтенковске пушке.

На извиђању 17. јануара аутоблинде су открили противнички авиони, али бомбе нису погодиле партизанска возила.

Пред офанзивном Моргенштерн, почетком маја 1944, техника 2. тенковске чете скривена је у шуме, осим једног АБ-41 и једне танкете, који су били у заштити Главног штаба НОВ и ПО Хрватске на Плитвичким језерима. Та два возила ушла су у састав 1. чете која се од 8. маја налазила у повлачењу. У ходу, возила се склањају у вртаче, прекривају земљом и маскирају велим лишћем. Две аутоблинде 12. маја маскиране су на падинама Дебеле косе у рејону Слуња. Тенковски батаљон привремено је престао да постоји, а тенкисти су се вратили по скривену технику у јуну када је офанзива прошла. Искуства из десанта на Дрвар била су пресудна за одлуку да се средином јуна 1944. године поново активира вод од једне аутоблинде и две танкете за заштиту

Борци 16. војвођанске дивизије позирају уз АБ-41 маја 1945. у Корушкој. Возило је тада припадало 14. СС дивизији „Галиција“.

Главног штаба НОВ и ПО Хрватске прво на Банији затим на Кордуну.

Осам месеци посаде тих возила биле су у сталном дежурству за одбрану од евенуалног десанта, формално као први де-

На железничким шинама

Двадесет АБ-40 и АБ-41 модификовани су 1942. у дресине за заштиту пруга на Балкану. На бокове су, на месту резервног точка, постављени точкови за кретање по прузи. Блинде на прузи имале су светлосне и сигналне уређаје прилагођене железничким стандардима. Средином 1942. формиране су две чете са два вода од по пет АБ-40 које су ушле у састав 2. инжењеријске железничке мобилне групе са командом на Сушаку. Водови су стационирани у Огулину за обезбеђење пруге Сушак–Карловац и у Книну за обезбеђење пруга у Далмацији и Словенији. Немци су дресине наставили да користе за наменске задатке обезбеђења главних железничких правца. У другој половини 1944. у служби је било 14 дресина.

таширани вод мешовитог Ауто-тенковског батаљона формираног 20. јуна 1944. у Топуском. Са главнином батаљона у саставу четвртог вода била је још једна аутоблинда. Други вод са преосталом трећом аутоблиндом, задужен за обезбеђење аеродрома на Крбавском пољу, ушао је 28. јула у састав аеро-базе. Посаде АБ-41 и две танкете имале су 9. августа окршај са усташким саставом који се пробио до Удбине. Усташе су виделе аутоблинду на челу интервентног састава аеро-базе и зато су погрешно помислили да је реч о Немцима. Прекасно су схватили да су у заблуди. Усташе су привремено одбачене, али је противника било превише па се база морала изместити под заштитом тенковског вода.

Ослањајући се на брзину, аутоблинда је јурила са задатка на задатак, на извиђање предњег краја противника и за-

Тактичко-техничке одлике АБ-41

Посада: 4 – командир, два возача за два смера кретања и радиста
Борбена маса: 7.400 kg
Димензије (m) : дужина – 5,92, висина – 2,44, ширина 1,95
Макс. брзина на путу: 78 km/h
Макс. брзина на терену: 38 km/h
Аутономија: 400 km
Наоружање: 1 x 20 mm бреда 35 са 456 метака и 2 x 8 mm бреда 38 са 1.992 метака

штитницу . Од 28. новембра 1944. у аеро-бази остала је само аутоблинда.

Возила злата вредна

У одбрани Лике од офанзиве противника 14. децембра 1944. у недостатку пешадијских резерви у интервенцију је послата аутоблинда. Повлачећи се од положаја до положаја, то једино борбено возило без подршке пешадије задржавало је противника око три сата на простору дубине три километра! У тој борби посада је утрошила 410 метака 20 mm и 1.400 метака 8 mm. Наредног дана аутоблинда партизанске авијације и даље се тукла уз утрошак 540 метака 20 mm и 1.700 метака 8 милиметара. Посада је покушавала да заустави лавину. У другој половини децембра аутоблинда је штитила колону рањеника и онда је премештена на обезбеђење артиљерије. Када су партизани поново ушли у Кореницу 26. децембра 1944, аутоблинда је премештена на Слуњ у састав Првог тенковског батаљона. После поправке „авијацијски“ АБ-41 вратио се у Тенковски батаљон почетком фебруара 1945.

У међувремену, аутоблинде из главине батаљона истакле су се 7/8. новембра 1944. у борби за Цазин. Ватром из оруђа 20 mm преко глава пешадије очистиле су митраљеска гнезда у бункерима и зградама уређеним за одбрану. Покретљивост АБ-41 дошла је до изражаја на уским улицима и то се завршило лоше по Немце и усташе – од око 500, погинуло је више од 200.

Од 12. новембра 1944. поново је проведена реорганизација и у обновљеном Тенковском батаљону директно подређеном Првом корпусу биле су све три аутоблинде – у 1. чети возило деташирано у аеро-базу, а у 2. чети по једно возило у 1. воду и у 2. воду при Главном штабу НОВ и ПО Хрватске.

У протеривању злогласних спљуских усташа из Дрежника 18. новембра 1944. учествовао је један АБ-41. Подржавао је пешадију у борбама за село Ириновац и после бега усташа за Дрежник дејствовао је по цркви и школи у том месту. Уз подршку аутоблинде, пешадија је на јуриш заузела утврђене грађевине. После прекида борби због великог снега, 11. фебруара 1945. делови немачке 373. дивизије и усташе преузеле су офанзиву и повратиле контролу над неколико места, која су током јесени и зиме изгубили. У покушају да се одбаце противници и ослободи село Чатрње, 12. фебруара, уз пешадију 35. дивизије, ангажоване су две танкете и један АБ-41. Јака ватра

принудила је пешадију да се заустави. У обновљеном покушају да се крене даље танкете су предводиле, али пешадија није могла да прати покрет под снажном ватром. Аутоблинда је покушала да се уклати у противнички распоред и за собом повуче пешадију. Погођена је из противтенковске пушке – погинуо је митраљезац, тешко су рањени предњи возач и нишанија, а лакше задњи возач који је извукао аутоблинду. Дан касније возило је са новом посадом било припремљено за борбе. Борбе око Чатрње потрајале су осам дана.

Аутоблинда и две-три танкете свакодневно су ангажоване на заустављању покушаја испада противника. Две АБ-41 су током борби у првој половини марта одржавале извиђачке патроле на путу Дрежник–Ваганац. Противници су кренули у офанзиву у ноћи 13/14. март у обратном смеру од патрола аутоблинди – од Ваганца према Дрежнику. У ослобађање комуникација 16. марта кренуле су обе аутоблинде које су као и до тада отварале ватру преко четири танкете и пешадије. Непријатељске снаге повукле су се према Бихаћу, ослонцу за офанзиву према Кордуну и Лици. У то време сазреле су околности да се иде и на Бихаћ, где су се налазили делови 373. и 392. дивизије, 999. тврђавске групе и усташе. У тим борбама 23. марта укључене су танкете и два АБ-41. Танкете и аутоблинда из 1. чете нападали су правцем Жељава (село поред кога је касније изграђен познати бихаћки аеродром са подземним галеријама)–Баљевац–Завале. Такође, АБ-41 из 2. чете пробио се од села Изачић до Вркашић. Коначно, за 24. март планирано је да се уђе у Бихаћ, али је претходно морало да се заузме село Завале током ноћи 23/24. март. За тај задатак одређена су оба АБ-41. Посада возила из 2. чете ушла је у село и заузела положај у сенци једног високог дрвета и одатле је дејствовала по бункеру у центру села. Возач је померио возило ближе бункеру, али је погођен ручним бацачем панцерфаустом из другог бункера кога нису осмотрили. Погинуо је предњи возач, а три члана посаде су искочила повређена из уништене аутоблинде.

После Бихаћа једина преостала аутоблинда учествовала је 8. априла у борбама за чишћење простора код Чатрње. У том селу погођена је противтенковским оруђем и оштећена. Рањена су два члана посаде.

Аутоблинда АБ-41 на тргу Славија, октобра 1945. током прославе прве годишњице ослобођења Београда

Крај рата

У завршним операцијама за ослобођење Југославије, маја 1945, заплењено је више од двадесет аутоблинди. У то време администрација југословенске армије није прецизно евидентирала плен и зато се тешко може пратити стање тих возила. У првим месецима после рата аутоблинде су биле додељене тенковским бригадама за потребе обуке возача. Касније, до почетка 1948, преостала возила предата су школском батаљону у саставу Тенковске официрске школе и војног училишта у Белој Цркви, а потом од 1. октобра 1948. у Бањалуци. Будући официри тенковских јединица прво су овладавали вођом италијанских аутоблинди и сродних возила, а онда су прелазили на тенкове и то трофејног порекла. Последња трофејна возила расходована су 1952/53. после пренаоружања на америчку технику примљену у програму војне помоћи.

После рата аутоблинде су биле у саставу Корпуса народне одбране Југославије (КНОЈ), а учествовале су и у борбама против одметника и остатака колаборационистичких снага, контроли територија и границе. У саставу КНОЈ -а биле су дресине израђене од аутоблинди. ■

Александар РАДИЋ

АБ-41 из плена Југословенске армије, маја 1945. у јужној Аустрији

